

NATIONALØKONOMISK TIDSSKRIFT

UDGIVET AF NATIONALØKONOMISK FORENING

REDAKTIONSUDVALG:

ERIK HOFFMEYER . OTTO MÜLLER . ERLING OLSEN

REDAKTØR: POUL MILHØJ

*

1961

99. BIND . 3.-4. HEFTE

*

INDHOLD:

	Side
DESKRIPTIV PRISTEORI II: ER GRÆNSETEORIEN I OVERENSSTEMMELSE MED VIRKELIGHEDEN? Af <i>Bjarke Fog</i>	125
OM SKATTEFRADRAGSRET OG KILDESKAT. Af <i>Sven Danø</i>	140
INDKOMSTKREDSLØBET OG DEN MEKROØKONOMI- SKE TEORI FOR INDKOMSTDANNELSEN OG IND- KOMSTFORDELINGEN. I. Af <i>John Vibe-Pedersen</i>	147
EN KLASSIKER I KONFIRMATIONSALDEREN. Af <i>Anders Ølgaard</i>	173
TIDSSKRIFTSOVERSIGT.....	186
LITTERATUROVERSIGT.....	195
BOGANMELDELSER (se omslagets 3. side).....	214

DANSKE BOGHANDLERES KOMMISSIONSANSTALT
KØBENHAVN . MCMLXI

DEN DANSKE LANDMANDSBANK

AKTIESELSKAB

Hovedkontor: Holmens Kanal 12

København K.

63 filialer i København og omegn - 61 filialer i provinsen

KAPITAL-FORVALTNING

Frie og båndlagte kapitaler modtages til forvaltning. Reglement tilsendes på forlangende. (Telf. 6500, lokal 343).

VÆRDIPAPIRER modtages i opbevaringsdepot.

AKTIER og OBLIGATIONER

købes og sælges.

BOXE udlejes.

Alle forespørgsler besvares omgående af vore afdelinger og af vort hovedkontor
Central 6500, lokal 65.

Telegram-adresse: LANDMANDSBANK

PRIVATBANKEN

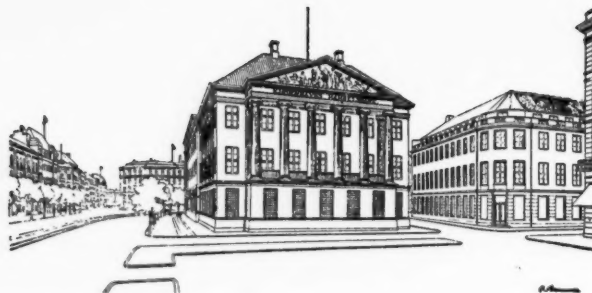
I KJØBENHAVN

Stiftet 1857
Københavns ældste Bank

Hovedsæde:
Børsgade 4, København K
Telefon: Central nr. 1

Filialer over hele Storkøbenhavn og Nordsjælland
samt i Århus:

AARHUS OG OMEGNS BANK

AKTIESELSKABET

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

BALANCE ULTIMO OKTOBER 1961

DEBET

Kassebeholdning		212,562,592 51
Indenl. banker og sparekasser:		
Indskud	1,850,802 52	
Kreditter og lån	12,427,690 72	
Udenlandske korrespondenter (banker og bankiers)		14,278,493 24
Fremmed mønt og veksler på udlandet		169,413,261 84
Udenl. obligationer og aktier		15,495,382 58
Indenl. obligationer og aktier		0 00
Egne aktier (nom. kr. 0,00)		0 00
Panteobligationer		18,539,745 80
Indenlandske veksler		216,179,918 76
Udlån		191,668,583 34
Kasse kredit		1.343,257,148 52
Konto kurant:		
Indenlandsk regning	281,927,000 31	
Udenlandsk regning	7,943,306 09	
Forskellige debitorer		289,870,306 40
Blandt deponerede sikkerheder under de sidste 5 poster udgør egne aktier nom. kr. 2,967,500 00		395,477,228 03
Garantier		511,924,622 46
Faste ejendomme		43,116,869 30
Inventar og boxanlæg		0 00
Kuponer, børs- og stempelmærker		6,209,812 41
Omkostninger		56,269,488 93
		3,888,959,226 27

KREDIT

Aktiekapital		100,000,000 00
Reserver:		
Lovmæssig reservefond	54,000,000 00	
Ekstra-reservefond	104,000,000 00	
Kursreguleringsfond	18,000,000 00	
Investeringsfond	9,000,000 00	
Overførsel fra forr. år	9,795,843 36	
Follo		194,795,843 36
Konto kurant:		110,894,024 61
Indenlandsk regning	613,538,160 28	
Udenlandsk regning	52,365,314 78	
Indlån på bankbog m. v. med kortere opsigelsesvarsel end 1 måned		665,903,475 04
Indlån på 1 måned eller længere tid		433,423,387 52
Indenlandske banker og sparekasser:		868,844,762 63
Indskud, kreditter og lån		224,298,984 03
Udenlandske korrespondenter (banker og bankiers)		233,876,681 70
Rediskonterede veksler:		
Indenlandske	0 00	
Udenlandske	2,96600	
Garantier		2,966 00
Akcept konto		511,924,622 46
Forskellige kreditorer		5,472,323 85
Prioritetsgæld i faste ejendomme		437,986,851 70
Rente og provision m. m.		0 00
		101,535,303 37
		3 888 959,226 27

ER GRÆNSETEORIEN I OVERENSSTEMMELSE MED VIRKELIGHEDEN?

AF BJARKE FOG*

A. Grænsebetraktningen som deskriptiv pristeori.

a) At grænsebetraktningen rent logisk set kan accepteres som vejledende eller normativ pristeori, synes at være alment anerkendt. Når det derfor ofte diskuteres, hvorvidt grænseteorien er realistisk, må dermed enten menes, hvorvidt virksomhederne har mulighed for at skaffe sig kendskab til de størrelser, der indgår i teorien, hvorved denne gøres praktisk anvendelig¹; eller der menes, hvorvidt praktiske erhvervsfolks handlemåde er i overensstemmelse med denne teoris synspunkter, således at denne giver en relevant beskrivelse af prisfastsættelsen, som den foregår i virkeligheden.²

Grænseteorien kan opfattes på to måder, nemlig dels som udtrykkende en bestemt tankegang eller metode, dels som stillende bestemte krav til en pris for, at den er optimal, nemlig at grænseomsætning (grænseindtægt) = grænseomkostninger. Spørgsmålet om, hvorvidt grænseteorien kan accepteres som deskriptiv teori, kan derfor opdeles i to hovedspørgsmål, nemlig

α) Anlægger virksomhederne tankegange, der – bevidst eller ubevidst – bevæger sig i samme baner som grænsebetraktningen?

β) Opfylder de faktisk fastsatte priser grænsebetraktningens betingelser?

Disse to hovedspørgsmål omfatter igen en række til dels indbyrdes afhængige delspørgsmål. Det vigtigste spørgsmål under α) er således, hvorvidt de forskellige prisdannelsesmodeller eller -typer, som grænsebetraktningen under varierende forudsætninger fører til, genfindes i virkeligheden. Ved spørgsmål β) kan der være tale om såvel en kvalitativ som en kvantitativ analyse. Det kan f. eks. tænkes, at man kan påvise, at vare A's dæknings-

1. Dette spørgsmål skal ikke nærmere behandles her.

2. I det følgende bruges konsekvent udtrykket grænseteorien selv om total- og gennemsnitsmetoderne, korrekt anvendt, giver samme resultat som grænsebetraktningen.

* Dr. polit., professor ved Handelshøjskolen i København.

bidrag er større end vare B's, hvilket man finder er i overensstemmelse med teorien, da afsætningselasticiteten for A er mindre end for B. (En kvalitativ analyse). Men det kunne tænkes, at forskellen i dækningsbidrag mellem de to varer kun er 10 %, medens elasticitetsforskellen skulle tilsige en forskel på 100 %. (En kvantitativ analyse). I så fald er der ikke fuld overensstemmelse med grænseteorien.

Endelig må man på forhånd gøre sig klart, at selv om man kommer til det resultat, at den faktiske prisdannelse harmonerer med grænsebetraktningen, udelukker det ikke den mulighed, at den også kan harmonere med andre teorier, f. eks. en full-cost-teori, således at prisdannelsen lader sig forklare på forskellige måder. Dette rejser derfor et tredje hovedspørgsmål, nemlig

γ) Hvorvidt er grænsebetraktningen hensigtsmæssig som deskriptiv pris-teori? Dette sidste spørgsmål skal dog ikke behandles her, men udskydes til den efterfølgende artikel.

b) Det er givet, at der i adskillige virksomheder følges en konsekvent marginal betragtningsmåde. Alene den omstændighed, at der i erhvervslivet sidder tusinder, der gennem universiteter, handelshøjskoler eller kursus, har fået kendskab til den moderne pristeori, er dog ikke helt uden betydning. Men dertil kommer, at selv i tilfælde, hvor tankegangen måske tilsyneladende følger helt andre linier, kan denne dybest set vise sig at være udtryk for et marginalt ræsonnement. Man kommer undertiden ud for betragtninger, der er indviklede og kluntede, men som ved nærmere dissektion viser sig at være udtryk for de krumspring, der er nødvendige for at opnå en tilvagt metodes tilpasning til marginelle synspunkter.

Eksempelvis kan nævnes påvisningen af, at det ikke er ualmindeligt, at en virksomhed ved fordelingen af indirekte omkostninger tager hensyn til de forskellige varers forventede priselasticitet, således at der nok formelt følges en konsekvent full-cost tankegang, men således at tilpasningen til de marginelle synspunkter opnås gennem en mere eller mindre camoufleret differentiering i fordelingssatserne.

Som et eksempel på, at man i en virksomhed formelt følger en full-cost tankegang, der imidlertid reelt er i overensstemmelse med grænsebetraktningen, kan nævnes det amerikanske selskab General Electric Company.¹ Ifølge de angivne kilder følger selskabets kalkulationsopbygning full-cost metoden. Men ved alle vigtige beslutninger gennemføres ikke een enkelt beregning, men der foretages kalkulationer for forskellige muligheder for at se, hvilke af disse der giver den største profit i forhold til den nødvendige investering. Disse forskellige muligheder kan være baseret på grundige mar-

1. Kaplan, Dirlam & Lanzilotti: »Pricing in Big Business«, New York 1958, samt oplysninger fra to funktionærer i selskabet.

kedsanalyser. Det kan godt ske, at man prøver op til 100 forskellige muligheder, der regnes igennem med henblik på at fastslå, hvilken der giver den bedste gevinst. Alle beregninger foretages formelt i overensstemmelse med full-cost betragtningen, men i realiteten bringes denne derved i overensstemmelse med grænsebetraktningen.

Men selv om mange af de ræsonnementer, der anlægges, enten direkte er eller ved fortolkning kan bringes i overensstemmelse med grænseteorien, er det dog svært at tro på en almindelig tendens til, at der anlægges marginale synspunkter. Alene den omstændighed, at man ofte er uden viden om afsætningskurverne, gør, at man må handle halvt i blinde og søge sin tilflugt til mere eller mindre rationelle tommelfingerregler af full-cost-typen. Men dernæst gælder det, at der såvel på afsætnings- som omkostningssiden gør sig en forskel gældende på teoretisk og praktisk tankegang. Ifølge teorien er det priselasticiteten, der er relevant på afsætningssiden, medens praksis ofte lægger stor vægt på afsætningens størrelse, d. v. s. afsætningskurvens plads i planet end på dennes elasticitet. På omkostningssiden er praksis tilbøjelig til at tage større hensyn til de faste omkostninger end foreneligt med en teoretisk tankegang.

Tager vi som specielt eksempel byggehåndværket, er prisfastsættelsen ved dette præget af en blanding af grænse- og ikke-grænsebetraktninger. Ved licitationer anlægges hyppigt betragtninger, der ikke strider mod marginal tankegang: Hvor meget det vil koste i ekstra omkostninger at udføre det pågældende arbejde; hvor meget konkurrenterne kan tænkes at byde; om det kan tænkes at føre senere reparationsarbejder med sig; om det har nogen reklamemæssig værdi at få det pågældende arbejde overdraget, osv. Når en mester undertiden i et tilbud bevidst ser bort fra en del af svendelønnen, idet han regner lønnen til den faste stab af svende som en fast omkostning, som han i givet fald er villig til at se bort fra for at holde dem beskæftiget i en død periode, er der tale om en typisk marginal betragtningssmåde. Men vender vi os derimod til regningsarbejder, er der meget lidt tilbage af marginalbetraktninger, idet prisudregningen stort set følger mekaniske regler, der undertiden endda kan føre til ret inkonsekvente resultater.¹

c) Genfinder man i virkeligheden teoriens forskellige prisdannelsestyper? Svaret må blive ja. Det er ikke vanskeligt at konstatere eksempler på prisførrerskab; på stiltiende eller neutraliseret priskonkurrence; at de forestillinger, man udtrykker ved den knækkede afsætningskurve, forekommer; at prisdifferentiering eksisterer, o. s. v.

Enkelte prisdannelsestyper har det været svært at finde eksempler på. Dette gælder således teoriens fremstilling af handlingsforløbet under auto-

1. Bjarke Fog: »Prisdannelsen inden for byggeriet« København 1958.

nom handlemåde, således at to (eller flere) virksomheder reagerer på hinandens prisnedsættelser, hvorefter man til sidst ender i en ligevægtspris, der er bestemt af skæringspunktet mellem de to virksomheders reaktionskurver.¹

At tilfældet dog er muligt fremgår af følgende eksempel. Der foreligger ikke eksakte oplysninger om samtlige prisændringers størrelse og tidspunkt, hvorfor eksemplet blot skal gengives i hovedtræk. Virksomhed A havde i nogen tid fremstillet et specielt produkt, da B besluttede sig til også at optage fremstillingen heraf. For at komme ind på markedet startede B med at sætte sin pris 15 % under A's. Denne besvarede straks udfordringen ved at byde under i pris, hvorefter man igennem en række successive prisreduktioner fortsat bød hinanden under. Til sidst kom prisen ned i nærheden af de variable omkostninger, men på intet tidspunkt har der dog været negativt dækningsbidrag. Iøvrigt førtes kampen med mange våben; således forsøgte A at formå råvareleverandøren til at standse forsyningerne til B, hvilket dog ikke lykkedes. På et vist tidspunkt opsøgte A iøvrigt B og tilbød en kartelaftale, hvilket sidstnævnte afviste. Imidlertid steg salget stærkt af den pågældende vare. Stigningen var delvis, men også kun delvis, forårsaget af de lave priser, og da begge parter nærmede sig fuld kapacitetsudnyttelse, svandt motivet til yderligere underbyden. B tog derfor initiativet til at hæve prisen noget igen, hvorefter A øjeblikkeligt fulgte op med en pris, der ligger ca. 5 % under B's. B forventer, at A vil følge med op også ved yderligere prisforhøjelser, men tøver hermed, da han stadig regner med muligheden af, at han kan slå A helt ud. (B har nu langt den største omsætning, og hans variable gennemsnitsomkostninger må antages at ligge under A's).

Til sammenligning med dette eksempel kan kort nævnes et andet, der viser, at ligevægt kan nås ved et væsentligt højere prisniveau. En fabrikant havde konstrueret en ny type af en specialmaskine. Til brug for prisfastsættelsen beregnedes først egenprisen til 16.000 kr. Derpå foretog man sammenligninger med samtlige eksisterende maskiner; den, der i teknisk og kommerciel henseende kom nærmest, kostede 38.000 kr. Man besluttede sig da for prisen 36.000 kr. Konkurrenten reagerede ved at reducere sin pris til 34.000 kr. Derefter satte man sin pris ned til 32.000 kr. og efter en yderligere reduktion hos konkurrenten til 29.500 kr.; og på dette niveau er prisen forblevet.

d) Men selv om teoriens prismodeller således kan iagttages i virkeligheden, mangler endnu at konstatere, om de dækker alle betydende tilfælde, eller om der forekommer afvigelser herfra. Og dette synes netop at være til-

1. Se eksempelvis H. Winding Pedersen: »Omkring den moderne Pristeori«, 1939, s. 13. Se også Bjarke Fog »Priskalkulation og Prispolitik«, s. 240. I nævnte arbejder opgiver jeg, at jeg ikke har kunnet finde eksempler på denne prisdannelsestype. Imidlertid har jeg senere fået refereret et eksempel herpå, og det er dette, der gengives i teksten.

fældet. Som det fremgår af den foregående artikel, eksisterer der talrige prisfastsættelsestyper, der ikke er dækket af den traditionelle grænseteoriens forskellige modeller.

B. Kan priser overhovedet være i modstrid med grænsebetraktningen?

a) I det næstsidste eksempel må såvel A's som B's handlemåde siges at være i overensstemmelse med grænseteorien, idet de ud fra en kortsigtig, autonom tankemåde har underbudt hinanden, så længe det kunne betale sig. At så begge parter ex post finder, at de har handlet tåbeligt, er en anden sag. B, der er den stærkeste, mener således selv, at hans prispolitik har været helt forkert. Efter hans egen mening skulle han enten have accepteret forslaget om en kartelaftale eller straks fra starten sat prisen helt i bund for at tvinge konkurrenten ud, frem for langsomt at pine prisen ned.

Det afgørende for vor problemstilling er, at hvis B havde valgt at tage samme pris som A, kunne det være et forsøg på at opnå en stiltiende pris-aftale – hvilket ikke er i modstrid med grænseteorien. Havde han valgt straks at slå den anden ud, kunne dette imidlertid også tænkes at være rationelt ud fra en langtidsbetragtning – og altså heller ikke i modstrid med grænseteorien.

Eller for at tage et andet eksempel. I fjerkræslagterierne er der divergerende opfattelser m. h. t. hvilken prispolitik, der skal føres. Der hæver sig røster for at opnå så »gode priser som muligt«, d. v. s. at realisere korttids-optimalsituationen, medens en anden opfattelse går ud på gennem lave priser på fjerkræ langsomt at ændre folks forbrugsvaner og vænne dem til at spise fjerkræ. Hvad enten man gør det ene eller det andet, er det i overensstemmelse med grænseteorien. Men når alle muligheder kan være i overensstemmelse med grænseteorien, idet det kun er et spørgsmål, om der anlægges korttids- eller langtidssynspunkter, og om der handles autonomt eller konjunkturalt, hvordan kan man så overhovedet handle i modstrid med teorien?

Hvad *tankegangen* angår, kan modstrid med teorien kun ligge i, at ræsonnementerne er af ikke-marginal karakter. A eller B kan således afstå fra at gå ned i pris ud fra en naiv fastholden ved, at det ikke kan betale sig at acceptere priser, der er lavere end en mere eller mindre tilfældigt kalkuleret egenpris. (At en sådan politik måske kan vise sig at være den, der giver størst mulig gevinst, er en anden sag).

Hvad *resultatet* angår, kan modstrid med teorien opstå, hvis der f. eks. accepteres priser, der er lavere end grænseomkostningerne. Men det kan også tænkes, at man kan påvise, at en pris er sat forskellig fra den, der ud fra de givne forudsætninger er optimal, f. eks. at A har underbudt B mere end nødvendigt. En påvisning af, at dette skulle være tilfældet, kræver grundigt kendskab til alle forudsætninger og funktioner.

b) Den store vanskelighed ved at påvise, resp. modbevise grænseteoriens praktiske eksistens er, at det ikke i en konkret situation er således, at der er een og kun een grænseomsætning (og tilsvarende for grænseomkostningerne). Dette er anskueliggjort i figur 1; A_1 angiver virksomhedens (korttids)-afsætningskurve under den almindelige ceteris paribus forudsætning. En erkendelse af, at alt andet ikke vil være lige, men at f. eks. konkurrenterne må antages at ville reagere, medfører, at man opererer med afsætningskurven A_2 , der gælder under forudsætning af, at enhver prisforandring besvares med en tilsvarende ændring i konkurrenternes priser. En erkendelse af, at virksomheden fører langtidspolitik, betyder, at det er langtidskurven A_3 , der er relevant, idet denne viser, hvor meget forbrugerne vil købe, efter at de har fået tid til at tilpasse sig til en ændret situation. Men dernæst kan virksomheden mene, at for høje priser vil lokke nye konkurrenter frem, hvorved langtidskurven i virkeligheden bliver f. eks. A_4 . Eller man kan frygte, at jo højere prisen bliver, des større er chancen for offentlige indgreb, således at det er kurven A_5 , der er afgørende o. s. v. Til hver enkelt fortolkning af afsætningskurven svarer forskellige optimalpriser.

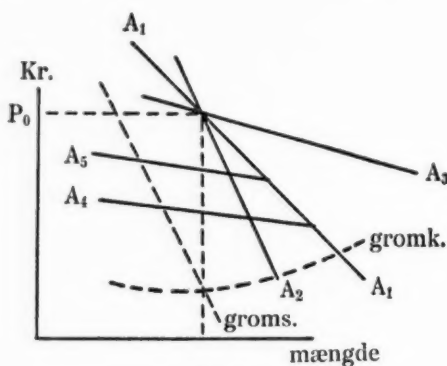

Fig. 1.

Tilsvarende gælder for grænseomkostningerne; disse kan opfattes som enten gældende for partiel eller total tilpasning.

Hvis en sammenligning mellem teori og praksis skal have nogen værdi, må man derfor sikre sig, at forudsætningerne er de samme. At påvise, at en virksomhed ikke har fundet optimalprisen i forhold til A_1 , har ingen interesse, hvis det er A_5 , der har dannet grundlag for overvejelserne.

Dette fortolkningsproblem vanskeliggør i høj grad analysen. Det er højst sandsynligt, at man i hvert enkelt tilfælde kan finde en eller anden fortolkning, der bringer overensstemmelse mellem den faktiske pris og den teoretiske optimalpris. Men derved er i realiteten intet bevist. Det afgørende må

være, om prisen svarer til optimalprisen, bestemt ud fra de forudsætninger, der faktisk har ligget til grund. Men desværre er det stort set umuligt at kortlægge disse. En blanding af korttids- og langtidsbetonede hensyn til forbrugere, konkurrenter, myndigheder og offentlighed vil i mange tilfælde have spillet ind på een gang, uden at den pågældende bagefter klart kan gøre rede herfor. På forhånd er det derfor tvivlsomt, om det overhovedet er muligt at fastslå, hvorvidt en faktisk fastsat pris opfylder grænseteoriens betingelser.

C. Er virkelighedens priser lig teoriens optimalpriser?

a) Et forsøg på at besvare det stillede spørgsmål støder på store vanskeligheder. Overskyggende alt andet er vanskelighederne ved at få empirisk, kvantitativt materiale. Men selv bortset herfra gør der sig flere rent principielle problemer gældende.

Den første vanskelighed er afgørelsen af, hvad der i det hele taget i en konkret situation skal forstås ved optimalprisen. Dennes størrelse afhænger jo af, om der anlægges korttids- eller langtids-betragtninger, om der forudsættes autonom eller konjunktural handlemåde, hensyntagen til offentlige indgreb, potentiel konkurrence osv. Vælger man at lægge en vis usikkerhed ind i afsætningskurven og opfatte denne som et bånd, ikke en klart aftegnet kurve, bliver der ikke tale om et skæringspunkt mellem grænseomsætning og grænseomkostninger, men om et skæringsområde. Det må da være tilstrækkeligt, at prisen ligger inden for det hertil svarende interval til, at den kan betegnes som optimal. Med tilstrækkelig stor usikkerhed kan følgelig en hvilken som helst pris opfattes som optimal.

Det må derfor være hensigtsmæssigt at sondre mellem et helt system af optimalpriser.

Der må således sondres mellem *korttids-* og *langtidsoptimalpriser*, mellem optimalprisen ved *autonom* og ved *konjunktural* handlemåde samt mellem *absolutte* og *relative* optimalpriser. Ved absolutte priser tænkes der på prisniveauet for virksomhedens varer under eet; ved de relative priser på prisrelationerne mellem de forskellige varer eller kvaliteter. Det kan tænkes, at samtlige prisrelationer er i fuld overensstemmelse med grænsebetragtningen, men at vedkommende virksomhed generelt holder for lave priser.

Man kunne yderligere tænke sig en sondring mellem *subjektive* og *objektive* optimalpriser.¹ Den objektive optimalpris er den pris, der svarer til ren gevinstmaksimering. Den subjektive optimalpris er bestemt ud fra den målsætning, som virksomheden har sat sig. Afviger denne fra gevinstmaksimering, får begrebet subjektiv optimalpris et selvstændigt indhold. I det

1. Udtrykkene er ikke helt vellykkede, men anvendes i mangel af bedre.

følgende er kun tænkt på objektive optimalpriser, med mindre det modsatte udtrykkeligt nævnes.

Endelig kan der sondres mellem *individuel* (eller *partiel*) og *total* optimalpris. Ved individuel optimalpris forstås, at den enkelte virksomhed holder den pris, der for denne er optimal i den konkrete situation, uanset om andre virksomheders priser er optimale eller ej. Ved totalt optimum forstås, at hele branchens¹ prisstruktur er i ligevægt, hvilket indebærer, at alle virksomheder er i individuelt optimum, og at alle prisrelationer således finder en rationel forklaring i de gældende priselasticiteter og grænseomkostninger. Handler nogle virksomheder irrationelt, vil de for de øvrige virksomheder optimale priser kunne være forskellige fra dem, der ville gælde, hvis der var totalt optimum.

b) Den anden vanskelighed er, at man i virksomhederne gennemgående vil hævde, at de gældende priser og prisrelationer er optimale – i hvert fald subjektivt optimale – for hvis man var klar over, at de ikke var rationelle, ville man ændre dem. En påstand om, at en konkret pris ikke er optimal, kan derfor betyde, at analytikeren skal underkende den pågældende virksomheds skøn. Dette kan være muligt, hvis der kan påvises brist i den af virksomheden givne forklaring på, hvilke overvejelser der ligger til grund for den fastsatte pris; og dog kan det tænkes, at denne er optimal (også objektivt), for ofte handler virksomhederne mere rationelt, end deres egne begrundelser giver udtryk for.

Det sker dog, at en virksomhed bagefter erkender, at den førte prispolitik har været forfejlet. Ja, det forekommer endog, at man selv er af den opfattelse, at man ikke tager de optimale priser. Der kan spores en svag tendens til, at det navnlig er i virksomheder, hvor der i ledelsen sidder mænd med teoretisk, økonomisk uddannelse, at det forekommer, at man ikke selv mener, at priserne er optimale, medens rene praktikere som regel vil hævde, at dette er tilfældet. F. eks. kan gengives følgende citat fra en »teoretisk praktiker«:

»Egentlig skulle alle konkurrencemidler, pris, reklame, kvalitet o. s. v. føres til samme grænse, hvor grænseindtægten er den samme ved hver handlingsparameter, men en sådan ligevægtssituation har vi aldrig nået«.

I denne forbindelse kan det iøvrigt have interesse at referere følgende udtalelse fra U. S. Steel Corporation: »U. S. Steel has never tried to price to maximum profit not only in the short run but even in the long run.«²

c) Den tredje vanskelighed er, at undersøgeren, der skal forsøge at afgøre, hvorvidt optimalprisen er nået, ikke selv kender denne. Hvad den subjektive optimalpris angår, kender han ikke altid målsætningen. For den ob-

1. Der skal ikke her gøres noget forsøg på at fastslå, hvad der skal forstås ved begrebet branche.

2. Citeret efter Kaplan, Dirlam & Lanzilotti, »Pricing in Big Business« p. 23.

jektive optimalpris' vedkommende kan han højst have en formodning om dennes størrelse, men denne formodning kan vise sig at være forkert.

d) Den mest nærliggende metode til at efterprøve, hvorvidt en pris er optimal, er ved at indsætte de relevante værdier i de forskellige formler, grænsemetoden kan udtrykkes ved, og konstatere, om formlerne stemmer. Selv om man på forhånd må være skeptisk over for metoden, skal dog her gengives nogle forsøg for eksperimentets egen skyld.

Udgangspunkt tages i, at det ved optimalprisen må gælde, at

$$\text{pris} = \text{grænseomkostninger} \cdot \frac{\text{elasticiteten}}{\text{elasticiteten} - 1}$$

Eller den specielle omskrivning, der gælder, såfremt de variable omkostninger er proportionale:¹

$$\text{elasticiteten} = \frac{\text{pris}}{\text{dækningsbidrag}}$$

En sådan efterprøvning af teorien støder imidlertid på store vanskeligheder. For det første er forretningsfolks forestillinger om et begreb som priselasticiteten sjældent så konkrete, at de kan udtrykkes numerisk. For det andet er det heller ikke altid muligt at konstatere dækningsbidraget med sikkerhed.

Selv bortset fra den unøjagtighed, der nødvendigvis må knytte sig til de opgivne talværdier, lider metoden af så stor usikkerhed, at man på forhånd må være skeptisk over for dens værdi. Det er ikke altid helt klart, hvorvidt forudsætningen om proportionale omkostninger holder, når man vil bruge den sidste af de to nævnte formler. Dernæst gælder formlerne prin-

Varens art	Forventet elasticitet i afsætningskurven ved		Brutto-avance	Hertil svarende ligevægts elasticitet
	prisforhøjelser	prisnedsættelser		
Herrebeklædning	ca. 1/2	ca. 1/4-1	ca. 33 %	ca. 4
Rullegardiner	ca. 2	ca. 2	ca. 50 %	ca. 3
Chokolade	?	over 5	ca. 25 %	ca. 5
Chokolade	?	ca. 5	ca. 25 %	ca. 5
Støvsugere	ca. 0	ikke over 2	ca. 40 %	ca. 3½
Plasticprodukt	under 1	ca. 1-2	ca. 20 %	ca. 6
Herresokker	ca. 30-50	ca. 30-50	ca. 25 %	ca. 5
Farve	ca. 25	?	ca. 45 %	ca. 3. 1/3
Skotøj	ca. 5	ca. 50	ca. 25 %	ca. 5

1. Se. P. Nyboe Andersen, Bjarke Fog og Poul Winding, NATIONALØKONOMI, 1. udgave, København 1952, s. 135.

cipielt for uendelig små prisændringer, medens relevante prisændringer altid vil være af given størrelsesorden.

Jeg har selv, nærmest for eksperimentets skyld, forsøgt at anvende formelen på grundlag af nogle opgivelser fra danske foretagender. De opgivne elasticiteter angår priselasticiteten i afsætningskurven og er beregnet på grundlag af opgivelser af den mest sandsynlige afsætning ved mindre prisændringer. Dækningsbidrag eller rettere bruttoavance er angivet i procent af variable omkostninger. Ligevægtselasticiteten angiver, hvor stor elasticiteten skulle have været, hvis den teoretiske formel skulle stemme ved den anførte bruttoavance. Elasticiteten er overalt angivet numerisk.

Uanset at der er tale om et højst ufuldkomment materiale, må det erkendes, at formlerne ikke stemmer. Der er endda tale om, at der angives forventede elasticiteter på mindre end 1, hvilket overhovedet ikke kan tænkes ved den teoretiske optimalpris. Nogen konklusion kan dog ikke drages af materialet, da man ikke kan vide, hvad der er årsag til de store uoverensstemmelser. Der er i hvert fald følgende tre hovedmuligheder:

- a) Tallene er forkerte eller unøjagtige.
- b) Man har ikke opnået de teoretiske optimalpriser.
- c) Forudsætningerne for de faktiske og de teoretiske optimalpriser har ikke været de samme.

Det er nærliggende at antage, at den sidste årsag er den vigtigste.

For at undersøge de tilgrundliggende forudsætninger har jeg spurgt i virksomhederne, hvorfor man så ikke ændrede prisen, når det måtte være klart, at det kunne betale sig, hvis de antydede elasticiteter var rigtige. Dette har jeg gjort ikke blot i ovennævnte tilfælde men også i adskillige andre virksomheder, hvor man mere vagt har antydnet elasticiteter, der var væsentligt forskellige fra de ligevægtselasticiteter, der svarede til de eksisterende dækningsbidrag. Hyppigst har de givne oplysninger indiceret, at optimalprisen måtte ligge over den herskende pris. I mange tilfælde fik jeg et svar, der var en variation over mønstret: »Jo, vi kunne godt tjene noget mere ved at sætte priserne op, men efter al sandsynlighed vil vi tabe på det i det lange løb.« Man regner altså med en relativt lille elasticitet på kort sigt, men stor elasticitet i det lange løb. Det er muligt, at de anførte udtalelser ikke så meget tager sigte på den konkrete vare som på det mere ubestemte: renommé, good-will etc. Det er næppe så enkelt, at man blot regner med en elasticitet på kort sigt og en anden på langt sigt. Jeg har da også modtaget adskillige svar, der angiver andre og mere komplicerede sammenhænge.

En vigtig årsag til, at vi ikke kan få overensstemmelse med vore formler, er da, at en lang række forskelligartede motiver gør sig gældende. Disse kan være af så vag og ubestemt karakter, at det vil være særdeles vanskeligt at sammenfatte dem i en enkelt elasticitet. Elasticitetsbegrebet synes derfor at

være for vanskeligt at arbejde med i en empirisk analyse. Konklusionen må derfor blive den negative, at en direkte numerisk efterprøvning af, om faktiske priser er optimale, synes udelukket – måske bortset fra helt ideelle tilfælde.

En del af årsagen hertil må formentlig søges i, at vi prøver at løsrive prisen fra den almindelige sammenhæng. Praktikeren vil snarere tænke på flere handlingsparametre samtidig, og hans elasticitetsforestillinger kan derfor vanskeligt isoleres for prisen alene. Skal man forsøge at afgøre, om virkelighedens priser er i overensstemmelse med teoriens optimalbegreb, må man derfor forsøge at gå ad andre veje.

D. Tendens mod optimale priser?

a) Skal man give en virkelig vurdering af, hvorvidt virkelighedens priser er optimale alene på grundlag af beskrivende materiale og almindelige indtryk, forudsætter det langt mere omfattende oplysninger, end der endnu er til rådighed. Det følgende prætenderer derfor ikke at kunne give en velfunderet redegørelse, men indeholder blot forskellige spredte synspunkter.

Det er formentlig langt vanskeligere at afgøre, om de absolutte priser er optimale, end om prisrelationerne er det. Der er næppe basis for at tro på, at virksomheder i almindelighed har kendskab til priselasticiteternes størrelse. Derimod er det realistisk at mene, at de fleste virksomheder er i stand til at afgøre, hvorvidt priselasticiteten for vare A er større eller mindre end for vare B. I det følgende vil hovedvægten derfor blive lagt på at diskutere prisrelationerne.

Formentlig skal man være forsigtig med at tro på en naturlig tendens mod teoretisk rationelle prisrelationer.¹ Navnlig kan det påvises, at dette næppe er tilfældet, så længe en virksomhed giver tilfredsstillende overskud. Flere virksomheder frembyder eksempler på, at man på et vist tidspunkt – og ofte når overskudet er lille – har taget initiativet til en analyse af indtjeningsforholdene for de forskellige produkter, og hvor det næsten altid har vist sig, at der var meget store avanceforskelle, og at visse prisrelationer savnede enhver rationel begrundelse. De store avanceforskelle kan have deres årsag i forskelle i priselasticiteterne og tyder i så fald på en tendens mod optimale prisrelationer, men det var langt fra altid muligt at finde en sådan rationel forklaring. Ikke sjældent lå forklaringen i forføjede kalkulationsmetoder, manglende beregninger og ufyldstgørende oplysninger. Således kan nævnes, at en undersøgelse i et metalværk viste, at visse varer blev leveret til priser, der lå under de direkte fremstillingsomkostninger.

I dette tilfælde ændrede man salgspriserne (dog ikke uden modstand fra salgsafdelingen). Men det sker ikke altid. Undertiden lader man forholdene

1. »Rationelt« forstået som i overensstemmelse med gevinstmaksimering.

være, som de er, ud fra den resignerende indstilling, at man må tage de dårlige varer med de gode. For større byggefirmaer er således opførelsen af en-familieshuse samt mindre reparationsarbejder ret tvivlsomme forretninger; alligevel påtager adskillige af disse sig sådanne arbejder.

Selv om en virksomhed finder, at prisrelationerne er forkerte, kan der være betydelig træghed mod at få dem ændret. Når en prisstruktur har været gældende en vis tid, er der en tendens til, at den opfattes som en ligevægts-tilstand. En porcelænsfabrik undlod således at rette sin prisstruktur op, fordi man ventede at få vrøvl fra forbrugerne af de prisforhøjede varer og blot tavshed fra dem, der ville nyde godt af prisnedsættelsen. Om man vil, kan man godt hævde, at dette er i overensstemmelse med grænsebetraktningen, idet tilfældet er en variant af den knækkede afsætningskurve, nemlig hvor knækket skyldes hensynet til forbrugernes, ikke konkurrenternes reaktioner.¹ Et lignende eksempel, hvor det er hensynet til konkurrenternes politik, der skaber træghed, frembyder kamgarnsspinderierne. Antagelig som følge af uhensigtsmæssige kalkulationsmetoder i de prisangivende (udenlandske) virksomheder, svarer prisrelationerne mellem forskellige typer garn ikke til de faktiske omkostningsforskelle. (Og uden at dette kan forklares ved priselasticitetsforskelle). Således er de meget tynde garner relativt dyrere at fremstille, end forskellene i salgspriserne lader formode.

Men dernæst gælder, at når en virksomhed ønsker at foretage en ændring i de relative priser, behøver det ikke at gå i retning af det objektivt optimale, men kan tværtimod være i retning af, hvad der er blevet betegnet som subjektivt optimalt. Det er ikke ualmindeligt at træffe den opfattelse, at det må være rationelt, at alle varer skal bære samme procentvise avance (netto eller brutto), hvilket man så bevidst stræber imod. Det er formentlig forestillinger om, at priserne skal være moralsk forsvarlige, ideelle, kort sagt forestillingen om »den retfærdige pris«, der ligger bag. Så længe afsætnings- og indtjeningsforhold er gode, må man vente, at disse forestillinger spiller en væsentlig rolle, men brydes med grænsebetraktningens mere »hårdkogte« synspunkter; og kommer der vanskeligheder, tvinges virksomhederne mere og mere over mod det, der ud fra gevinsthensyn er rationelt.

Men visse traditionelt bestemte avancesatser synes at være modstandsdygtige, selv mod ret stærk konkurrence. Dette gælder således adskillige detailhandelsavancer, jvf. følgende artikel i »Papirhandleren«²:

»I vor branche – ligesom antagelig i en del andre brancher – foregår kalkulationerne formodentlig i stor stil efter princippet: »Sådan plejer man at kalkulere denne vareart.« Om det i og for sig er rationelt at basere sine kalkulationer på traditioner, turde vel være tvivlsomt, særligt nu om dage, da så meget forandres.

1. Se iøvrigt eksemplerne, Bjarke Fog »Priskalkulation og Prispolitik«, s. 122-23

2. Her citeret efter »Danmarks Handels Tidende«, 18. sept. 1960.

Kalkulationsproblemerne er jo en indviklet affære. Eksempelvis kan nævnes, at en detailhandlerbranche i USA kom ud for, at næsten ingen af virksomhederne kunne præstere en rimelig forrentning. Man kunne ikke påvise, at fejlen lå på indkøbssiden, og med hensyn til salgspriserne lå det sådan, at der var en knivskarp priskonkurrence for alle varer. Branchen tilkaldte eksperter, der efter en grundig undersøgelse meddelte, at det kun var en mindre del af branchens varer, som publikum var prisbevidste overfor. En anden del af varesortimentet var præget af en uensartet prisbevidsthed af lokalt anstrøg, medens den største del af omsætningen lå på varegrupper, hvor publikum havde meget ringe ide om eller interesse for priserne.«

b) Den uvilje mod forandringer i priser og avancesatser, der ofte kan iagttages, ikke bare inden for detailhandelen, gør det noget betænkeligt at postulere en almindelig overensstemmelse med grænseteoriens resultater. Det er nævnt foran, at mange virksomheder synes at have den opfattelse, at priselasticiteten ved den herskende pris er så lille, at det skulle indicere, at optimalprisen må ligge højere – i hvert fald på kort sigt. Det er sandsynligt, at en vigtig årsag til, at man ikke forhøjer prisen, er, at man ikke gør det, hvis »man ikke er nødt til det«, kombineret med usikkerhed over for, om afsætningsforventningerne nu også holder stik.

For nogen tid siden forhøjede dagbladet »Information« sin pris fra det på det pågældende tidspunkt sædvanlige for eftermiddagsblade gældende 40 øre til 50 øre. Jeg vil antage, at årsagen til dette i bladverdenen usædvanlige skridt var et let fortvivlet forsøg på at forbedre bladets økonomi, efter at en række andre udveje åbenbart ikke havde givet tilstrækkeligt resultat.¹ Da oplaget ikke gik nævneværdigt ned, var prisforhøjelsen oplagt rentabel. Hvorfor havde man så ikke allerede tidligere forhøjet prisen? Jeg vil gætte på, at man ikke havde forhøjet prisen, hvis ikke bladets økonomiske stilling havde nødvendiggjort, at der blev gjort noget, for *hvis* prisforhøjelsen slog fejl, så salget svigtede, kunne følgerne have været ret katastrofale. Men netop for dette blad måtte man vente, at forsøget kunne lykkes, da det er kendt for at have en ret trofast og formentlig ikke særlig prisfølsom læserkreds. Er prisen 50 øre så optimalprisen? Måske. Måske ikke. Det er muligt, ja, sandsynligt, at en yderligere prisforhøjelse kunne svare sig – men hvor mange virksomhedsledere turde i den situation tage ansvaret for et sådant skridt?

Lad os tage et andet eksempel fra bladverdenen. Annoncepriserne i Berlingske Tidendes søndagsudgave må i hvert fald i visse perioder have været betydeligt under det optimale, når bladet gang på gang har måttet meddele, at man af pladsmangel ikke har kunnet optage så og så mange spalter annon-

1. Jeg understreger, at jeg ikke har nogen form for intern viden i dette tilfælde.

cer. Hvorfor sættes annonceprisen ikke op? Formentlig fordi »man ikke er nødt til det« og rimeligvis også af sikkerhedshensyn. Det er en behagelig følelse for en virksomhed, at der venter en utilfredsstillet efterspørgsel. Det kan da også tit iagttages under opadgående konjunkturer, at virksomheder, specielt store virksomheder, foretrækker at holde sig med en bestand af endnu ikke ekspederede ordrer frem for at sætte priserne op. I et lignende tilfælde har jeg interne oplysninger om motiverne til den førte prispolitik. Det drejer sig om et ugeblad, der i 1957 forhøjede prisen for de flerfarvede bagsideannoncer med ca. 12 %. Man var godt klar over, at prisen stadig var sat under optimalprisen, bl. a. havde man selv efter prisforhøjelsen forudbestillinger på bagsiden til over et år frem i tiden. Når man ikke satte prisen højere, var det dels fordi man ikke var tvunget til det af økonomiske grunde, dels et vist hensyn til langtids good-will, dels at det ville være vanskeligt at begrunde en større forhøjelse, men navnlig hensynet til sikkerheden; man ville ikke risikere, at det nogensinde skulle kunne ske, at bagsideannoncen til et nummer ikke var tegnet.

Iøvrigt vil det være naturligt at antage, at det spiller en rolle for en virksomheds politik, hvor stærkt gevinsten i optimalsituationen afviger fra andre tænkelige muligheder. I fig. 2 og 3 illustreres således to mulige sammenhænge mellem pris og gevinst. Alt andet lige må man antage, at tendensen til at søge hen mod optimalprisen er stærkere i fig. 2 end i fig. 3.

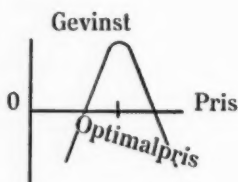

Fig. 2

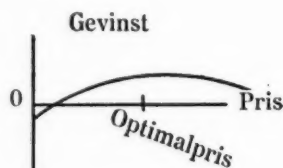

Fig. 3

c) Ifølge grænsebetragtingen er de faste omkostninger uden betydning for optimalprisen. Men vi har allerede nævnt, at de ofte spiller en rolle i praktiske prisovervejelser.

Der kan findes talrige eksempler på, at en forhøjelse i de faste omkostninger ikke udløser prisreaktioner hos en virksomhed. Men der kan også findes talrige eksempler på, at den gør det. Ofte er det simpelthen et udslag af mekaniske tommelfingerregler, som undertiden viser sig at føre til sørgelige konsekvenser, undertiden til udmærkede resultater, idet de får forretningsmanden til at overveje sin prispolitik og giver stødet til en rentabel prisforhøjelse – som vel at mærke ville have været rentabel under alle omstændigheder.

Iøvrigt er det en udbredt filosofi i praksis, at når salget stiger og kapaciteten dermed udnyttes bedre, bliver gennemsnitsomkostningerne reduceret, og man kan derfor »tillade sig« at sætte prisen ned.

d) Der er ingen grund til at gå videre med eksempler. Konklusionen synes ikke at kunne blive anden end, at grænsebetragtningen er realistisk i den forstand, at væsentlige dele af virkelighedens prisfastsættelse er i harmoni dermed. Men den er urealistisk, hvis den prætenderer at give en blot nogenlunde almen beskrivelse af prisfastsættelsen i praksis.

Men frem for alt synes problemet, om virkelighedens priser er i overensstemmelse med grænseteorien, at være et fortolkningsproblem. Grænseteorien er en formel teori, der kun danner en ramme for en prisforklaring, og det afgørende bliver derfor, hvad man i hver enkelt situation indfortolker i begreberne. Spørgsmålet om grænseteorien er realistisk, bliver derfor ikke blot et problem, om virkelighedens priser opfylder grænseteoriens betingelser, men snarere et spørgsmål om den kan give en tilstrækkelig hensigtsmæssig forklaring på virkelighedens prisdannelsesproces. Dette problem vender vi tilbage til i den følgende artikel.

OM SKATTEFRADRAKSRET OG KILDESKAT

AF SVEN DANØ*

A. Det er en velkendt egenskab ved skattefradragsretten i dens nuværende form, at den gir anledning til svingninger i skatten hver gang indkomstgrundlaget ændres. Selv om svingningerne er stærkt dæmpede, virker de åbenbart urimelige og gør det vanskeligt, for ikke at sige umuligt, for skatteyderen at overskue, hvorledes en indkomstændring kommer til at påvirke den skat han skal betale i hvert av de kommende år. Særlig grelt er det naturligvis ved en progressiv skatteskala, men problemet vil langtfra blive elimineret ved eventuel overgang til proportional beskatning.

Som økonomiminister Kjeld Philip har gjort opmærksom på¹⁾ er spørgsmålet om fradragsrettens afskaffelse eller bevarelse ikke kun aktuelt under det nuværende skattesystem, hvor man betaler skat av en indtægt som er indtjent 1½ år før; også under et kildeskatssystem, hvor man i princippet betaler skat samtidig med at indkomsten tjenes (*pay-as-you-earn*), kan man i og for sig godt tænke sig skattefradragsretten opretholdt, endda i to forskellige former: enten fradrag av forrige års skat eller fradrag av den samtidigt betalte skat. Formålet med de følgende betragtninger er at illustrere virkningerne av skattefradragsretten i disse forskellige tilfælde, med særligt henblik på de svingninger i skatten der sættes i gang av indkomstforandringer.

Virkningerne av skattefradragsretten er lettest at overskue under en proportional skat, og da en ændring av skattesystemet i denne retning også er aktuel, vil det i det følgende være forudsat, at indkomsten efter de sædvanlige »faste« fradrag (kontingenter, forsikringer, børnefradrag, evt. fradrag for skattefri mindsteindtægter, og andre poster som vi i denne forbindelse kan betragte som uforandrede fra år til år) og efter fradrag for betalt skat blir beskattet med en fast procentsats. For enkelheds skyld ses der bort fra kommuneskatter. Vi vil da undersøge hvor meget en skatteyder, der i en årrække har haft en stabil indkomst men som fra og med et bestemt kalen-

* Universitetslektor, cand. polit.

1. Jfr. Kjeld Philip, »Kildeskat«, kronik i *Politiken*, 6. oktober 1960.

derår rykker op på et varigt højere indkomstniveau, kommer til at betale i skat av merindkomsten i hvert av de følgende år. Dette gør man lettest ved at forudsætte at indkomsten (efter de faste fradrag) hidtil har været 0 og skatten ligeså, men fra og med kalenderåret $t = 0$ (f. eks. 1960) er 1 kr.; de beløb han da kommer til at betale i skat i de enkelte skatteår, angir da direkte de procentsatser hvormed merindkomsten reelt beskattes.

B. Med den nugældende form for skattefradragsret, kombineret med en fast nominel skatteprocent a , vil en (mer-)indkomst på 1 kr. fra og med f. eks. kalenderåret (indtægtsåret) 1960 først blive beskattet i skatteåret 1961/62, altså med et lag på $1\frac{1}{2}$ år; skatten blir her a kr., idet der ikke er nogen skat fra foregående år at trække fra. I skatteåret 1962/63 er der et skattefradrag på $a/2$ kr. svarende til den i kalenderåret 1961 betalte skat, dvs. halvdelen av skatten for 1960/61 (der er nul) plus halvdelen av skatten for 1961/62 (der er a); og så fremdeles. Generelt har vi, idet $S_{(T)}$ betegner den skat der betales i skatteåret T og idet T sættes $= 0$ i 1961/62,

$$(1a) \quad S_{(T)} = a(1 - \frac{1}{2}S_{(T-1)} - \frac{1}{2}S_{(T-2)})$$

der tillader successiv beregning av de enkelte års skattebeløb ud fra initialværdierne

$$S_{(0)} = a(1 - \frac{1}{2} \cdot 0 - \frac{1}{2} \cdot 0) = a$$

og

$$S_{(1)} = a(1 - \frac{1}{2} \cdot a - \frac{1}{2} \cdot 0) = a(1 - \frac{1}{2}a);$$

for $T = 2$ (1963/64) får vi således

$$S_{(2)} = a(1 - \frac{1}{2}a(1 - \frac{1}{2}a) - \frac{1}{2}a) = a(1 - a + \frac{1}{4}a^2)$$

o. s. fr. Den ligevægtsskat som $S_{(T)}$ konvergerer imod, og som findes ved at sætte $S_{(T)} = S_{(T-1)} = S_{(T-2)}$ i formel (1a), blir $\frac{a}{1+a}$, der er mindre end den nominelle skattesats a .

For $a = 0,40$ får vi således forløbet:

$T =$	0 (1961/62)	1	2	3 $\rightarrow \infty$
$S_{(T)} =$	0,4000	0,3200	0,2560	0,2848 $\rightarrow 0,2857$

Den skat S_t der skal betales i de enkelte kalenderår kan beregnes herudfra, men kan også findes på følgende måde: I kalenderåret 1960, hvor vi sætter $t = 0$, betales der halvdelen av skatten for skatteåret 1960/61, der igen er lig med (indtægt ÷ skat) i 1959 multipliceret med a , og halvdelen av skatten for 1959/60, der er a gange (indtægt ÷ skat) i 1958; altså

$$S_0 = \frac{1}{2} \cdot a(0 - 0) + \frac{1}{2} \cdot a(0 - 0) = 0.$$

For 1961 ($t = 1$) får vi tilsvarende

$$S_1 = \frac{1}{2} \cdot a(1 - 0) + \frac{1}{2} \cdot a(0 - 0) = \frac{1}{2}a.$$

For 1962 ($t = 2$) har vi

$$S_2 = \frac{1}{2} \cdot a(1 - \frac{1}{2}a) + \frac{1}{2} \cdot a(1 - 0) = a(1 - \frac{1}{4}a),$$

og så fremdeles ud fra formlen

$$(1b) \quad S_t = \frac{1}{2} \cdot a(1 - S_{t-1}) + \frac{1}{2} \cdot a(1 - S_{t-2}) = a(1 - \frac{1}{2}S_{t-1} - \frac{1}{2}S_{t-2})$$

der ses at være af samme form som (1a), kun er initialværdierne andre:

$$S_0 = 0, \quad S_1 = \frac{1}{2}a.$$

For $a = 0,40$ blir forløbet:

$t =$	0 (1960)	1	2	3 $\rightarrow \infty$
$S_t =$	0,0000	0,2000	0,3600	0,2880 $\rightarrow 0,2857$

der konvergerer mod likevægtsskattesatsen $\frac{0,40}{1+0,40} = 0,2857$; først 3 år efter at skatteyderen er rykket op på et høyere inntægtsniveau er skatten faldet nogenlunde til ro på sit varige niveau.

I stedet for at beregne skatten ved denne rekursionsprocedure – svarende til den fremgangsmåte skattevesenet anvender – kunne man også gjøre det ved at finde den generelle løsning til (1b), der jo er en lineær differenslikning av 2. orden. Den fuldstændige løsning har formen¹

$$S_t = \frac{a}{1+a} + c_1 \left(\frac{-a}{4} + i \cdot \frac{\sqrt{8a-a^2}}{4} \right)^t + c_2 \left(\frac{-a}{4} - i \cdot \frac{\sqrt{8a-a^2}}{4} \right)^t$$

hvor $i = \sqrt{-1}$ og c_1 og c_2 er parametre der fastlægges ved initialværdierne $S_0 = 0$, $S_1 = \frac{1}{2}a$; indsætter man således

$$S_t = 0 \text{ for } t = 0, \quad S_t = \frac{1}{2}a \text{ for } t = 1,$$

får man

$$c_1 = \frac{-a}{2(1+a)} + i \cdot \frac{a(1 - \frac{1}{2}a)}{(1+a)\sqrt{8a-a^2}}$$

$$c_2 = \frac{-a}{2(1+a)} - i \cdot \frac{a(1 - \frac{1}{2}a)}{(1+a)\sqrt{8a-a^2}}.$$

Denne løsning, der er ubekvem derved at den indeholder komplekse tal, kan skrives på formen

1. Jfr. R. G. D. Allen, *Mathematical Economics*, London 1956 eller 1959, pp. 187–191, der også er benyttet ved de følgende omdannelser av løsningen.

$$S_t = \frac{a}{1+a} + r^t [(c_1 + c_2) \cos \theta t + i(c_1 - c_2) \sin \theta t]$$

hvor

$$r \cdot \cos \theta = \frac{-a}{4}, \quad r \cdot \sin \theta = \frac{\sqrt{8a - a^2}}{4},$$

og videre omformes til

$$S_t = \frac{a}{1+a} + cr^t \cos (\theta t - \varepsilon)$$

hvor

$$c \cdot \cos \varepsilon = c_1 + c_2, \quad c \cdot \sin \varepsilon = i(c_1 - c_2);$$

de nævnte transformationer gir r som funktion av a , og c som funktion av c_1 og c_2 , og vi får da

$$S_t = \frac{a}{1+a} \left[1 + 2 \sqrt{\frac{1+a}{8a-a^2}} \left(\sqrt{\frac{a}{2}} \right)^t \cos (\theta t - \varepsilon) \right]$$

hvor θ og ε er bestemt ved

$$\tan \theta = \frac{\sqrt{8a-a^2}}{-a} \quad \left(\frac{\pi}{2} < \theta < \pi \right)$$

og

$$\tan \varepsilon = \frac{2-a}{\sqrt{8a-a^2}} \quad \left(\pi < \varepsilon < \frac{3\pi}{2} \right).$$

Denne formel gir, med skattesatsen a som parameter, skatten som funktion av tiden (kalenderåret). Den ses at repræsentere en dæmpet periodisk funktion, der – idet $\left(\sqrt{\frac{a}{2}} \right)^t \rightarrow 0$ for $t \rightarrow \infty$ – konvergerer mod ligevægtsskat-

ten $\frac{a}{1+a}$. Svingningerne har periodelængden $\frac{2\pi}{\theta}$, der afhænger av a ; er f. eks. $a = 0,40$, blir perioden ca. $3\frac{1}{2}$ år – unægteligt en kuriøs egenskab ved et skattesystem. Så indviklet er vort indkomstskattesystem, selv under meget forenklede forudsætninger, at fradragsretten ved en stigning i indkomsten gir anledning til så mærkelige svingninger i skatten, at de enkelte års skat kun lader sig beregne hvis man kan håndtere differensligninger, komplekse tal og trigonometri; intet under at folk har svært ved at hitte ud av det. Lad nu dette være sagt som en spøgefuldhed – det er jo så heldigt at man kan klare sig i praksis med rekursiv beregning av skatten – tilbage blir dog et indtryk av at systemet virker temmelig absurd, rent bortset fra hvad man i øvrigt kan indvende mod fradragsretten.

C. Lad os til sammenligning betragte det tilfælde at lag'et mellem indtægt og skat kun er 1 år i stedet for $1\frac{1}{2}$ år; skatteåret og regnskabsåret fal-

der sammen, således at der i hvert kalenderår betales skat af det foregående kalenderårs indkomst minus skat¹. Under i øvrigt tilsvarende forudsætninger som ovenfor – en (mer-)indtægt på 1 kr. fra og med året $t = 0$ – vil skatten i dette år blive $S_0 = 0$; herudfra finder man

$$\begin{aligned} S_1 &= a(1 - 0) = a \\ S_2 &= a(1 - a) \\ S_3 &= a(1 - a(1 - a)) = a(1 - a + a^2) \end{aligned}$$

og så fremdeles; generelt har man

$$(2) \quad S_t = a(1 - S_{t-1})$$

der er en differensligning av 1. orden og hvis fuldstændige løsning har formen²

$$S_t = \frac{a}{1+a} + c(-a)^t.$$

Parameteren c bestemmes ved at indsætte initialværdien $S_t = 0$ for $t = 0$; det gir

$$c = \frac{-a}{1+a}$$

og løsningen blir da

$$S_t = \frac{a}{1+a} [1 - (-a)^t].$$

Denne funktion av tiden fremstiller, når $0 < a < 1$, en dæmpet alternerende bevægelse – skatten stiger hvert andet år og falder hvert andet – der konvergerer mod ligevægtsskatten. Er f. eks. $a = 0,40$, får vi

$t =$	0	1	2	3	$\rightarrow \infty$
$S_t =$	0,0000	0,4000	0,2400	0,3040	$\rightarrow 0,2857$

D. Vi vil dernæst gå over til at betragte skattefradragsrettens virkninger under *kildeskat*, først det tilfælde at skatten i et kalenderår svares av samme års indkomst med fradrag av *det foregående års skat*. Vi får da i året $t = 0$

$$S_0 = a(1 - 0) = a$$

og i de følgende år

1. Et sådant arrangement, der forudsætter febrilsk aktivitet hos skatteyderne nytårsaften og hos skattemyndighederne nytårsdag, ligger til grund for det illustrerende eksempel i Kjeld Philip, *Skattepolitik*, København 1955, pp. 111 f. (der dog drejer sig om skatten av en engangsindtægt).
2. Jfr. Allen, *op. cit.*, pp. 183–186.

$$S_1 = a(1 - a)$$

$$S_2 = a(1 - a(1 - a)) = a(1 - a + a^2)$$

osv. - åbenbart den samme udvikling som ved (2) ovenfor, blot forskudt et år, netop fordi man ved et kildeskattesystem begynder at betale skat så snart indkomsten tjenes. Den generelle formel for skatten i året t blir også den samme som ovenfor, nemlig

$$(3) \quad S_t = a(1 - S_{t-1})$$

og den fuldstændige løsning ligeså, kun har vi nu en anden initialværdi: $S_0 = a$; parameteren c får nu værdien

$$c = \frac{a^2}{1+a}$$

og den hertil svarende løsning blir

$$S_t = \frac{a}{1+a} \left[1 - (-a)^{t+1} \right].$$

E. Er det i stedet *den samtidigt betalte skat* der trækkes fra i indkomsten, får man skatten i året t af formelen

$$(4) \quad S_t = a(1 - S_t).$$

Der er nu ikke længere noget *lag*, og fradragsretten kan derfor ikke gi anledning til svingninger i skatten, der som man ser ved at løse (4) for S_t altid blir lig med ligevægtsskatten:

$$S_t = \frac{a}{1+a} \quad \text{for alle } t.$$

Resultatet m. h. t. beskatningen blir nøjagtigt det samme som hvis man ophævede fradragsretten og beskattede indkomsterne med skatteprocenten

$\frac{a}{1+a}$. Det fremtræder her særlig klart, at fradragsretten i realiteten kun er et fromt bedrag der skal få skattesatserne til at se højere ud end de er, til skade for arbejdsudbudet og til glæde for dem som er interesseret i et lavt loft over beskatningen.

F. Nedenstående tabel viser for forskellige værdier af a forløbet af S_t i de første år efter at indkomsten er steget:

$a =$	Formel	$t =$						
		0	1	2	3	4	5	∞
0,30	(1a)	0,0000	0,3000	0,2550	0,2168	0,2292	0,2331	0,2308
	(1b)	0,0000	0,1500	0,2775	0,2359	0,2230	0,2312	0,2308
	(2)	0,0000	0,3000	0,2100	0,2370	0,2289	0,2313	0,2308
	(3)	0,3000	0,2100	0,2370	0,2289	0,2313	0,2306	0,2308
	(4)	0,2308	0,2308	0,2308	0,2308	0,2308	0,2308	0,2308
0,40	(1a)	0,0000	0,4000	0,3200	0,2560	0,2848	0,2918	0,2857
	(1b)	0,0000	0,2000	0,3600	0,2880	0,2704	0,2883	0,2857
	(2)	0,0000	0,4000	0,2400	0,3040	0,2784	0,2886	0,2857
	(3)	0,4000	0,2400	0,3040	0,2784	0,2886	0,2845	0,2857
	(4)	0,2857	0,2857	0,2857	0,2857	0,2857	0,2857	0,2857
0,50	(1a)	0,0000	0,5000	0,3750	0,2813	0,3359	0,3457	0,3333
	(1b)	0,0000	0,2500	0,4375	0,3281	0,3086	0,3408	0,3333
	(2)	0,0000	0,5000	0,2500	0,3750	0,3125	0,3438	0,3333
	(3)	0,5000	0,2500	0,3750	0,3125	0,3438	0,3281	0,3333
	(4)	0,3333	0,3333	0,3333	0,3333	0,3333	0,3333	0,3333

Det vil ses, at de svingninger, som retten til at fradrage tidligere betalt skat gir anledning til, virker knapt så urimeligt under et kildeskattesystem (model (3)); merindkomsten beskattes så snart den indtræffer, og det varer derfor heller ikke så længe før den reelle skattesats falder til ro omkring ligevægtsniveauet. Men der savnes fremdeles en motivering for at den overhovedet skal oscillere over en årrække hvor indtægten holder sig konstant; helt forsvinder denne ulempe først når man går over til at fradrage den samtidigt betalte skat (model (4)), og herfra er skridtet ikke langt til fuldstændig ophævelse af fradragsretten.

INDKOMSTKREDSLØBET OG DEN MAKROØKONOMISKE TEORI FOR INDKOMSTDANNELSEN OG INDKOMSTFORDELINGEN. I.

Af JOHN VIBE-PEDERSEN*

I den normale keynesianske teori om indkomstdannelsen (multiplikator-teorien) går man ud fra et stærkt forenklet indkomstkredsløb, hvor de handlende enheder kun opdeles i to grupper, husholdninger og virksomheder. Dette er imidlertid i visse henseender utilfredsstillende, idet en yderligere opdeling af husholdningerne i foretagerhusholdninger og løntagerhusholdninger giver mulighed for en væsentlig klarere og navnlig en mere udførlig analyse af en række problemer.

En sådan opdeling findes i Keynes' *A Treatise on Money*, og der er således i det følgende tale om et forsøg på at knytte tråden mellem den udvikling, som stammer fra *General Theory*, og den som har sin oprindelse i *Treatise*.

Den hidtidige angelsaksiske teoribygning har for makroteoriens vedkommende næsten udelukkende været baseret på *General Theory*, og en videreudvikling ad denne linje forekommer nu i fare for en vis sterilitet. Derimod synes en anvendelse af den analyseteknik og de adfærdsrelationer, som er udviklet i de senere års udbygning af *General Theory*, på et mere differentieret billede af indkomstkredsløbet at give muligheder for analyse af en række meget væsentlige problemer, som den almindelige keynesianske analyse ikke kan anvendes på.

Disse muligheder er foreløbig kun prøvet på enkelte områder. I den angelsaksiske litteratur synes kun Kaldor at have arbejdet med disse muligheder¹. Endvidere har Carl Föhl (nu professor i Tübingen) i sin berømte

1. Nicholas Kaldor: »Alternative Theories of Distribution«, *The Review of Economic Studies*, Vol. XXIII, 1956, genoptrykt i *Essays on Value and Distribution*, London 1960, p. 209—236, og »A Model of Economic Growth«, *Economic Journal*, Dec. 1957, genoptrykt i *Essays on Economic Stability and Growth*, London 1960, p. 239—300. Endvidere »Economic Growth and the Problem of Inflation«, *Economica*, Vol. XXVI nr. 103 og 104, 1959.

Kaldors »keynesianske« fordelingsteori behandles nærmere i en senere artikel (i det næste nummer af *Nationalekonomisk Tidsskrift*).

Også Kenneth E. Boulding har dog arbejdet med en lignende problemstilling i »A Reconstruction

* Lektor ved Aarhus Universitet.

bog »Geldschöpfung und Wirtschaftskreislauf«, (som er trykt i 1937 og altså var skrevet for General Theory udkom) fortsat det oplæg, som fandtes i Treatise. Föhls bog — som desværre stadig er for lidt kendt her i landet, men er genoptrykt efter krigen (Berlin 1955) — kommer på en række områder til de samme resultater, som findes i General Theory, men med vægten på foretagerindkomstens centrale stilling i indkomstdannelsen. I visse henseender er Föhls bog nok betydelig mere dybtgående og vidtspændende end General Theory, men desværre ikke alt for let tilgængelig.

Derudover har Carl Föhl i de senere år skrevet en række arbejder, som giver væsentlige bidrag til analysen af indkomstkredsløbet og indkomstdannelsen¹.

Her i landet har Jørgen Pedersen flere steder i sine pengeteoretiske arbejder givet bidrag til en sådan analyse af indkomstkredsløbet og indkomstdannelsen, og i det følgende vil analysen blive baseret på Jørgen Pedersens fremstilling,² som igen tager sit udgangspunkt hos Föhl.

Bortset fra disse bidrag (og nogle enkelte spredte artikler i tilknytning til disse³) har der så vidt mig bekendt ikke været foretaget mere systematiske studier af de muligheder, som en sådan analyse af indkomstdannelsen på grundlag af et mere differentieret indkomstkredsløb indeholder.

Formålet med denne og de to følgende artikler er at give en introduktion til en sådan analyse og at forsøge at anvende analysen på nogle enkelte problemer for at vise de muligheder, den indebærer. I stedet for at gå ud fra Föhls grafiske analyse er det foretrukket at anvende den (bl.a. fra Schneiders Einführung, Bd. III) velkendte fremstillingsform, hvor der på grundlag af

of Economics», New York, 1950, Ch. 14 og 16, jfr. også K. E. Boulding: »The Fruits of Progress and the Dynamics of Distribution«, American Economic Review, May 1953, »Papers and Proceedings«, p. 473—484.

1. Blandt disse arbejder kan henvises til Föhls diskussionsindlæg i Krelle und Haller: »Lohnhöhe und Beschäftigung«, Schriften des Vereins für Sozialpolitik, Neue Folge Bd. 11, 1955 og til »Kritik der progressiven Einkommenbesteuerung«, Finanzarchiv, Bd. 14, s. 88—109, som efterfulgtes af en halv snes diskussionsindlæg, hvortil henvisninger kan findes i Föhls fremragende afsluttende artikel »Das Steuerparadoxon«, Finanzarchiv, Bd. 17 (1956/57), p. 1—37.
2. Jørgen Pedersen: The Creation of Money Income, Weltwirtschaftliches Archiv, Bd. 72, 1954 I, s. 155—178, jfr. også »Pengeteori og Pengepolitik«, især kap. 2 og 3. Fremstillingen af indkomstkredsløbet afviger dog på et enkelt punkt fra Jørgen Pedersens.
3. Deriblandt Erich Schneider: »Income and Income Distribution in Macro-economic Theory«, Industria 1957, genoptrykt i International Economic Papers, No. 8, p. 111—121. Endvidere bør nævnes Erich Preiser: »Multiplikatorprozess und Dynamischer Unternehmergewinn«, Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, Bd. 167 (1955) p. 89 ff, genoptrykt i Erich Preiser: Bildung und Verteilung des Volkseinkommens, Göttingen 1957 og 1961, samt Jürg Niehans' afhandling »Die Wirkung von Lohnerhöhungen, technischen Fortschritten, Steuern und Spargewohnheiten auf Preise, Produktion und Einkommensverteilung«, som findes i Niehans, Bombach & Ott: Einkommensverteilung und technischer Fortschritt, Schriften des Vereins für Sozialpolitik, Herausgegeben von professor Erich Schneider, Bd. 17, Berlin 1959.

en model af indkomstkredsløbet og en række adfærdsrelationer for de handlende grupper foretages en statistisk-komparativ multiplikatoranalyse af systemet. I den følgende artikel diskuteres Kaldors og Schneiders analyse af indkomstfordelingens determinanter på grundlag af resultaterne i denne artikel og ved hjælp af en enkel grafisk fremstilling, og i forbindelse hermed forsøges antydning, hvorledes modellen kan anvendes til en dynamisk analyse.

I den tredje artikel søges analysen udvidet og uddybet på forskellige punkter.

I resten af denne artikel opstilles først en model af indkomstkredsløbet for et lukket samfund uden offentlige finanser. I afsnit 2 diskuteres nærmere nogle problemer i forbindelse med denne model og i afsnit 3 diskuteres multiplikator teorien ud fra en statistisk-komparativ analyse af indkomstkredsløbet. I afsnit 4 diskuteres betydningen af den direkte efterspørgsel efter løntagerydelser. Afsnit 5 viser et kredsløbsdiagram for et åbent samfund med offentlige finanser.

1. Indkomstkredsløbet i et lukket samfund uden offentlige finanser.

Den følgende fremstilling af indkomstkredsløbet bygger direkte på Jørgen Pedersens fremstilling¹. Forudsætningerne går i det følgende ud på, at der er tale om et lukket samfund uden offentlige udgifter og indtægter.

De anvendte symboler i denne artikel afviger en del fra Jørgen Pedersens, idet det her er foretrukket at betegne indkomststrømmene med betegnelser, som henfører til strømmenes »indhold« og modtager, og fodtegnet antyder, hvorfra strømmene kommer. W betegner lønindkomster (wages), Q betegner residualindkomster (foretagerindkomster eller »profit« til dækning af såvel egenløn som afkastning til kapitalapparatet, monopolgevinster etc.), C betegner forbrug af varer og ydelser fra virksomhederne, I investering og S opsparing.

Vi får således følgende betegnelser:

- C_F = Foretagerhusholdningernes forbrug af virksomhedernes produkter
- C_L = Lønmodtagerhusholdningernes forbrug af virksomhedernes produkter
- W_F = Foretagerhusholdningernes direkte forbrug af løntagerydelser
- W_L = Lønmodtagerhusholdningernes direkte forbrug af løntagerydelser
- S_F = Foretagerhusholdningernes opsparing
- S_L = Lønmodtagerhusholdningernes opsparing
- I = Investering
- Q_I = Foretagerindkomsten i forbindelse med investeringen

1. Jørgen Pedersen: The Creation of Money Income, Weltwirtschaftliches Archiv, Bd. 72, 1954 I, s. 155—178.

Q_{CF} = Foretagerindkomsten i forbindelse med virksomhedernes salg af forbrugsgoder til foretagerhusholdningerne

Q_{CL} = Foretagerindkomst i forbindelse med virksomhedernes salg af forbrugsgoder til løntagerhusholdningerne

$Q_C = Q_{CF} + Q_{CL}$ og $Q = Q_I + Q_C$ = samlet foretagerindkomst

W_I = Virksomhedernes lønudbetaling i forbindelse med investeringsproduktionen

W_{CF} = Virksomhedernes lønudbetaling i forbindelse med produktionen af de til foretagerhusholdningerne solgte forbrugsgoder

W_{CL} = Virksomhedernes lønudbetaling i forbindelse med produktionen af de til løntagerhusholdningerne solgte forbrugsgoder

$W_C = W_{CF} + W_{CL}$ og $W = W_I + W_C + W_F + W_L$ = samlet løntagerindkomst

$Y = W + Q$ = nationalindkomsten.

Foretagerhusholdningerne samlede forbrug er således $C_F + W_F$, og løntagerhusholdningernes samlede forbrug er $C_L + W_L$.

Det forudsættes, at virksomhedernes samlede overskud kontinuert overføres til foretagerhusholdningerne, således at der kan ses bort fra opsparing i virksomhederne. Evt. kan virksomhedsopsparingen simpelthen opfattes som en del af foretagerhusholdningernes opsparing. Afgørende er, at dispositionsretten m.h.t. hele overskuddets fordeling mellem forbrug og opsparing tænkes at ligge hos foretagerhusholdningerne¹.

Det bemærkes, at da investeringen også omfatter lagervariationer, svarer opdelingen i investeringsproduktion og forbrugsproduktion naturligvis ikke uden videre til en opdeling mellem virksomheder, ligesom en sondring mellem investeringsgoder og forbrugsgoder ikke er gennemførlig i denne forbindelse.

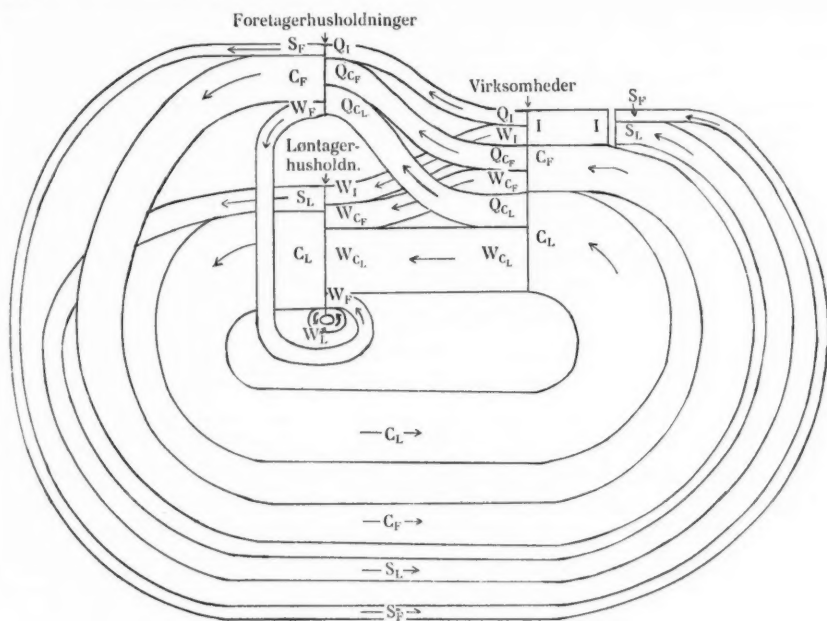
Indkomstkredsløbet kan nu fremstilles i følgende tabel 1 og den dertil svarende figur 1.

Tabel 1:

til \ fra	Virksomheder	Foretagerhush.	Løntagerhush.	Totalindkomst
Virksomheder	(I)	(C _F)	(C _L)	(I + C)
Foretagerhusholdninger .	$Q_I + Q_{CF} + Q_{CL}$	—	—	Q
Løntagerhusholdninger .	$W_I + W_{CF} + W_{CL}$	W_F	W_L	W
Totalindkomst	$Q + W_I + W_C$	W_F	W_L	Y

1. Denne forudsætning, som er ret virkelighedsfjern, volder især vanskeligheder i forbindelse med analysen af visse skatter (undistributed profit tax) og andre foranstaltninger, som påvirker selskabernes tilbøjelighed til at tilbageholde deres indtjening i stedet for at udbetale den som dividende. Forudsætningen kan imidlertid let opheves og opretholdes her kun for at forenkle fremstillingen.

Det fremgår umiddelbart, at $Q_I = I - W_I$ og $Q_{CF} = C_F - W_{CF}$ samt $Q_{CL} = C_L - W_{CL}$ og heraf $Q_C = C - W_C$.

Figur 1.

Til denne fremstilling af indkomstkredsløbet skal knyttes nogle enkelte bemærkninger:

For det første ses det, at den eneste form for omkostninger, der findes for virksomhederne, er lønomkostninger. Dette hænger sammen med den aggregerede betragtningsmåde, hvor virksomhederne betragtes som een gruppe, således at der kan ses bort fra transaktioner mellem virksomhederne indbyrdes. Dermed følger direkte, at residualindkomsterne, Q , må være forskellen mellem nationalindkomsten og lønindkomsterne, når vi forudsætter et lukket samfund og ser bort fra offentlige finanser.

Det gælder dog ikke fuldt ud, at man kan se bort fra transaktioner mellem virksomhederne indbyrdes, idet virksomhedernes fortjeneste ved salg af goder til andre virksomheder, som anvender disse goder til investering, ikke går ud ved aggregering¹. For alle endelige goder (»final goods«) gælder, at den fortjeneste, virksomhederne som gruppe har haft på disse goder, er forskellen mellem salgsprisen til de endelige købere og de udbetalte lønomkost-

1. Jfr. Jørgen Pedersen: Pengeteori og Pengepolitik, 2. udg. 1948, p. 26-27.

ninger. Salgspriserne ved salg af mellemprodukterne spiller derfor kun en rolle for denne fortjenestes fordeling mellem virksomhederne, men ikke for den samlede fortjeneste for virksomhederne som gruppe. For investeringen gælder imidlertid, at det er virksomhederne, der er endelige købere, og den samlede fortjeneste vil være bestemt af forskellen mellem prisen til disse endelige købere og de udbetalte lønomkostninger ved produktionen af varen.

Dette gør imidlertid ingen forskel m.h.t. det forhold, at den eneste form for omkostninger er lønomkostninger.

F.s.v. angår afskrivninger, som naturligvis også er omkostninger for virksomhederne som gruppe, gælder, at vi kan opfatte Y som *nettonationalindkomsten* og dermed undgå overhovedet at få afskrivninger med i kredsløbets strømme. I så fald opfattes vedligeholdelse og reinvesteringer som mellemprodukter, der går ud ved aggregeringen. Der er dog naturligvis intet i vejen for, at vi i stedet kunne regne brutto, således at Y betegner *bruttonationalindkomst*, Q *bruttoforetagerindkomst*, S_F *bruttoopsparing* hos foretagerne (incl. afskrivninger) etc.

For det andet bemærkes det, at investeringsefterspørgslen er en efterspørgsel mellem virksomhederne indbyrdes. Som bekendt er det ikke tilladeligt at opfatte opsparingen som efterspørgsel efter investeringsgoder, og når det i figuren ser ud, som om strømmene S_F og S_L er af samme art som de øvrige strømme, der betegner efterspørgsel (målt i kr. pr. tidsenhed), er det for så vidt misvisende. Der er blot tale om den regnskabsmæssige identitet mellem opsparing og investering, hvilket er søgt antydnet i figur 1, idet opsparingsstrømmene og investeringsstrømmen ikke er forbundet, men blot tegnet lige store.

For det tredje skal det bemærkes, at der i denne fremstilling er set bort fra rentebetalinger. De indkomster, der indgår i kredsløbet, er altså de primære indkomster, og rentebetalinger kan opfattes som en omfordeling af indkomsterne, bestemt af i hvor høj grad ejerne af produktionsmidlerne (foretagere) har gæld, d.v.s. af formuefordelingen i forhold til realkapitalfordelingen.

Denne omfordeling kan naturligvis have en vis betydning for forbrugsdispositionerne, idet det kan tænkes, at rentemodtagerne har en anden forbrugstilbøjelighed end foretagerhusholdningerne. Foretagernes marginale forbrugstilbøjelighed er jo bl.a. bestemt af selskabernes marginale tilbøjelighed til at udbetale dividende (ud af en indkomststigning), således at den for en del af foretagere (aktionærerne) vil være ganske særlig lav.

I det omfang rentebetalingerne er nogenlunde konstante over tiden, får det imidlertid ikke stor betydning for den videre analyse, at vi ser bort fra denne omfordeling, og der bortses derfor også i det følgende fra dette forhold. Ved modellens anvendelse på langtidspenomener må man imidlertid være opmærksom på dette problem.

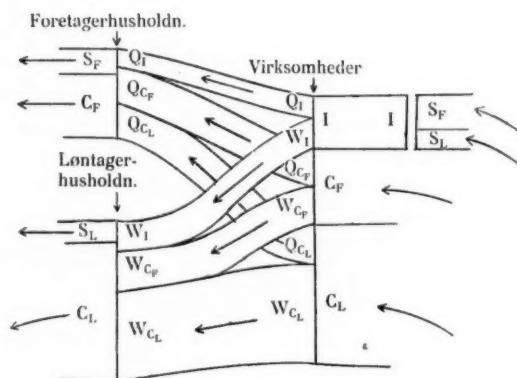
2. Nærmere diskussion af indkomstkredsløbet

Der skal ikke her foretages nogen detaljeret gennemgang af Keynes' Treatise eller af Föhl med henblik på at belyse deres resultater ud fra ovenstående model af indkomstkredsløbet. En sådan detaljeret diskussion ville i første række være af dogmehistorisk interesse, men det skal dog bemærkes, at modellen af indkomstkredsløbet i visse henseender afviger fra dem, der anvendes af såvel Keynes som Föhl. I særdeleshed fremhæves, at sondringen mellem løntagerhusholdninger og foretagerhusholdninger ikke svarer til den sondring mellem produktionsfaktorerne og modtagerne af foretagergevinst som findes hos Keynes og Föhl.

I stedet for en detaljeret sammenligning med Keynes' og Föhl's modeller skal vi i det følgende begrænse os til nogle enkelte spørgsmål, som det forekommer af interesse at søge nærmere belyst.

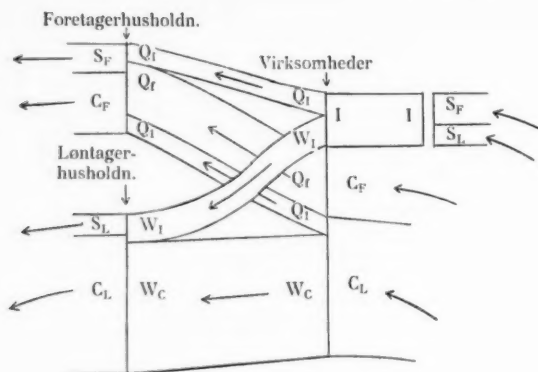
I fig. 2a er indkomstkredsløbet vist for det specielle tilfælde, hvor W_F og W_L begge er 0, idet vi for oversigtens skyld ser bort fra disse størrelser. I figur 2b er vist nøjagtig det samme tilfælde, men med en anden opdeling af indkomststrømmene, idet her W_{CF} og W_{CL} er slået sammen til en strøm W_C . Den samlede foretagerindkomst ved forbrugsproduktionen er $Q_C = Q_{CF} + Q_{CL}$, og den er også her slået sammen til en strøm, men denne strøm er igen opdelt i $Q_f = C_f$ og $Q_l = C_L - W_C$.

Figur 2b svarer til den af Jørgen Pedersen anvendte fremstilling¹ dog bortset fra, at Jørgen Pedersen anvender lidt andre symboler.

Figur 2 a.

1. The Creation of Money Income, afsnit III, 1.

Figur 2 b.

Denne fremstilling er naturligvis fuldt ud korrekt, men den fører til visse problemer og kan give anledning til misforståelser og uklarheder. Således betegner Jørgen Pedersen størrelsen Q_1 som den profit, virksomhederne har ved salg af varer til løntagerne¹, hvilket må være misvisende, idet virksomhedernes profit ved salg af varer til løntagerne må være Q_{CL} (jfr. figur 2a), mens Q_1 i virkeligheden er forskellen mellem løntagernes forbrugskøb og virksomhedernes lønsom i forbindelse med den samlede afsætning af forbrugsgoder til såvel foretager- som løntagerhusholdninger, en størrelse hvis betydning næppe er særlig klar, (den kan iøvrigt udmærket være negativ).

Endvidere kan en fremstilling, som svarer til figur 2b, give det indtryk, at der ingen lønomkostninger er forbundet med produktionen af varer til foretagerhusholdningerne, således at hele dette forbrug kan opfattes som et »overskud« for virksomhederne. Det er derfor næppe heldigt at opdele overskuddet ved forbrugsgodeproduktionen Q_C i et beløb Q_f , som er lig med C_F , og et andet beløb Q_1 , som er lig med $C_L - W_C$.

Det fremgår direkte af figur 2b, at da Q_f er identisk med C_F , er dette ensbetydende med, at Q_1 er defineret som $S_F - Q_I$, og altså $Q_1 + Q_I = S_F$. $Q_1 + Q_I$ er de samme størrelser, som i Jørgen Pedersen's Pengeteori og Pengepolitik² betegnes $F_h + F_f$, og hvortil der »knytter sig den ejendommelighed, at den ikke kan anvendes til andet formål end at købe den løbende investering«. Men dette beror altså simpelthen på, at Q_1 er defineret som forskellen mellem S_F og Q_I .

1. l. c. p. 163.

2. p. 28.

En opdeling, der er analog med denne, findes i Keynes' Treatise⁴, hvor det tilmed hævdes, at profitten som kilde til kapitalforøgelse for foretagerne er som enkens krukke, der forbliver udtømmelig, uanset hvor meget af denne profit foretagerne anvender til forbrug, mens derimod omvendt, hvis de har tab og forsøger at klare situationen ved at formindske deres forbrug, så bliver enkens krukke til et Danaidekar, som aldrig kan fyldes, for jo mindre de bruger, des mindre tjener de².

Betragtningen er med andre ord den enkle, at når C_F forøges, øges dermed foretagerindkomsten med samme beløb. Dette gælder naturligvis ikke for den enkelte foretagerhusholdning, som jo ikke udelukkende bruger de varer, som fremstilles i dens egen virksomhed. Derimod skulle det gælde for foretagerne som gruppe.

Men spørgsmålet er, om det virkelig kan være rimeligt at forudsætte, at de øvrige størrelser, som indgår i den samlede foretagerindkomst, kan være uforandrede, når C_F forøges. Dertil kommer, at der i denne henseende ikke er nogen som helst forskel på C_L og C_F . Også for C_L vil det gælde, at hvis de øvrige størrelser på virksomhedernes efterspørgselsside og omkostningside er uforandrede, vil foretagerindkomsten ændres med samme beløb som C_L . Derimod er det indlysende ud fra figurerne, at mens en forøgelse i foretagerhusholdningernes forbrug under disse forudsætninger ikke vil ændre hverken opsparens samlede størrelse eller dens fordeling, vil en forøgelse i løntagerhusholdningernes forbrug give sig udtryk i en nedgang i løntagernes opsparing og en tilsvarende stigning i foretageropsparingen.

Såfremt man imidlertid ikke går ud fra, at de andre størrelser er upåvirkede, men tager hensyn til adfærdsrelationerne imellem dem, bliver resultatet et væsentligt andet.

Vi kan i første omgang forudsætte, at I og W_I og dermed Q_I er uforandrede. Såfremt nu virksomhederne holder W_C konstant uanset stigningen i forbrugsefterspørgselen fra foretagerhusholdningerne, og endvidere løntagernes forbrug C_L er uændret, vil naturligvis foretagerindtægten stige nøjagtig svarende til stigningen i foretagerhusholdningernes forbrug C_F .

Det, der sker, er, at priserne på forbrugsgoderne er steget, idet det samlede forbrugsbeløb er steget, mens forbrugsproduktionen (som vi forudsætter bestemt ved W_C) er uforandret. Forudsætningen for Keynes' ræsonnement er med andre ord, at foretagerne udelukkende reagerer med prisændringer på en efterspørgselsændring.

Selv i dette tilfælde er forudsætningerne dog ikke rimelige. Da løntagerhus-

1. A Treatise on Money, Vol. I, p. 139.

2. I en følgende artikel vender vi tilbage til dette synspunkt i en anden sammenhæng. Kaldors teori for indkomstfordelingen betegnes forøvrigt af flere forfattere ligefrem som the »Widows' Cruse« Theory, jfr. fx. M. W. Reder: Alternative Theories of Labor's Share i »The Allocation of Economic Resources«, Essays in Honor of B. F. Haley, Stanford, California, 1959.

holdningernes indkomst er uforandret, men forbrugsvarepriserne er steget, således at løntagernes realindkomst er faldet, må det antages, at løntagerne forbruger en større del af deres indkomst og opsparer mindre. D.v.s., at C_L vil stige og S_L falde. Dermed stiger priserne yderligere og ligeledes foretager-indtægten, og denne må netop stige lige så meget, som S_L er faldet. I så fald vil en forbrugsforøgelse blandt foretagerne altså ikke blot føre til, at deres indkomst stiger tilsvarende, men den stiger endnu mere (i figur 2b vil også Q_1 stige), således at foretagerne selv kan finansiere en større del af den samlede investering.

Forudsætningen om at virksomhederne holder W_C konstant og altså udelukkende ændrer priserne, vil imidlertid normalt være helt urimelig. Det må antages, at når C_F og dermed den samlede forbrugsgodeefterspørgsel stiger, vil det ikke blot føre til højere priser, men også til større produktion og dermed større W_C , eventuelt vil endda priserne blive fastholdt, således at W_C stiger proportionalt med stigningen i den samlede forbrugsgodeefterspørgsel¹. Såfremt dette sidste er tilfældet, og man kunne forudsætte, at C_L var uforandret, ville Q_1 (i figur 2b) falde svarende til stigningen i W_C , d.v.s. at forøgelsen i foretagerhusholdningernes forbrug C_F modsvares af et fald i Q_1 , som i hvert fald delvis opvejer stigningen i C_F (og dermed Q_f). I dette tilfælde gælder det altså ikke, at $Q_1 + Q_f$ er »unverzehrbare«, men foretagernes forøgede forbrug vil delvis modsvares af en nedgang i Q_1 . Samtidig er S_L steget med stigningen i W_C , hvilket netop er lig med nedgangen i Q_1 , og en større del af investeringen finansieres altså af løntagernes opsparing.

Nu er det imidlertid ikke særlig realistisk at gå ud fra, at C_L skulle være konstant, når W_C stiger ved uforandrede priser. Såfremt løntagernes marginale forbrugskvote er mindre end 1, stiger C_L imidlertid mindre end W_C , d.v.s. at Q_1 alligevel vil falde noget, omend mindre i dette tilfælde². Hvis derimod løntagerhusholdningernes marginale forbrugskvote er lig med 1, vil C_L stige med samme beløb som W_C , og Q_1 vil være uforandret. I dette tilfælde vil C_L og W_C fortsætte med at stige, indtil $Q_f + Q_1 (= Q_C)$ netop udgør en sådan lavere andel af $C_F + C_L$, at foretagerne ikke vil ønske at udvide produktionen yderligere.

Ser vi omvendt på det tilfælde, hvor C_F og dermed Q_f formindskes, vil normalt Q_1 blive forøget noget p.gr. af fald i W_C og samtidig mindre fald i C_L . Det er således ikke helt korrekt, når det i Jørgen Pedersen's ovennævnte artikel i *Weltwirtschaftliches Archiv* hedder, at »thrift on the part of the

1. Selv om priserne fastholdes, behøver W_C ikke stige proportionalt med den samlede forbrugsefterspørgsel, med mindre visse yderligere forudsætninger er opfyldt, som dog ikke skal diskuteres nærmere her.
2. Hvis $C_F (= Q_f)$ er uforandret på det højere niveau, d.v.s. foretagerhusholdningernes marginale forbrugskvote = 0, vil $Q_C (= Q_f + Q_1)$ falde svarende til nedgangen i Q_1 , og en større del af investeringen finansieres da også i dette tilfælde af løntagernes opsparing.

entrepreneurs could finance no part of the investment as such reduced spending would simply reduce entrepreneurial income, i.e. profits to an equal amount«¹.

Man kan i det hele taget ikke ud fra indkomstkredsløbet alene komme til nogen konklusioner om sammenhængene mellem ændringer i de indgående størrelser uden også at tage hensyn til adfærdsrelationerne imellem dem.

Såfremt man ophæver forudsætningen om konstant I , kan man tænke sig, at en stigning i C_F kan finde sted uden ændring i W_C eller i priserne, idet lagrene i så fald må gå ned p.gr. af stigningen i C_F . Holdes også W_I uforandret, må dette betyde et fald i Q_I , som dog ikke går ned med et beløb svarende til hele stigningen i C_F , men kun med en del deraf, idet der også vil være fortjeneste forbundet med salg fra lager. Q_I falder således med stigningen i C_F minus fortjenesten på denne afsætning fra lager².

Dette må naturligvis være et udpræget korttidsfænomen, idet virkshederne normalt må antages at søge at modvirke denne afgang fra lager, således at I og W_I igen forøges, og vi er dermed tilbage i de foran diskuteret tilfælde. Til og med vil lagrene utvivlsomt i mange tilfælde blive søgt forøget, således at I og W_I stiger op over det oprindelige niveau, og dermed vokser Q_I igen.

På tilsvarende måde kan man analysere andre ændringer i de indgående størrelser. Således vil det ses, at en stigning i investeringsomfanget vil medføre en tilsvarende stigning i opsparingen, selv i det tilfælde, hvor løntagerhusholdningernes marginale forbrugskvote er lig med 1. I dette tilfælde vil Q og S_F stige svarende til investeringsforøgelsen, og derudover vil via multiplikatorprocessen strømmene svulme op, indtil Q har en sådan størrelse, at foretagerhusholdningerne ud af denne indkomst netop vil ønske at opspare denne (større) S_F .

Sammenfattende kan det fastslås, at analysen af disse sammenhænge lige så vel kan foretages ud fra figur 2 b som fra figur 2 a, men at anvendelsen af opdelingen i figur 2 b kan give anledning til misforståelser, som næppe vil opstå ved anvendelsen af opdelingen i figur 2 a.

3. Multiplikatorteorien

Den her anvendte opdeling i tre grupper giver mulighed for at forudsætte forskellige reaktioner for foretagerhusholdningerne og løntagerhushold-

1. »The Creation of Money Income«, p. 171.

2. Jfr. Jørgen Pedersen: Pengeteori og Pengepolitik. p. 29. Det kan umiddelbart forekomme paradoksalt, at $W_I + Q_I$, som er lig med I , falder mindre end stigningen i C_F , da dog $W_I + Q_I = I$, og $W_I + Q_I$ derfor må gå ned med lager-nedgangen. Imidlertid regnes I jo til anskaffelsespriser, mens salget fra lager indeholder en fortjeneste, og nedgangen i I vil derfor være mindre end stigningen i $C_F \cdot Q_{C_F}$ forøges med fortjenesten på lagersalget.

ningerne, hvilket er et fremskridt, da det vel er ret urimeligt at antage, at de to grupper har samme marginale forbrugskvote. Normalt vil man forvente, at løntagerhusholdningerne har højere marginal forbrugskvote, dels på grund af deres normalt lavere gennemsnitsindkomst, dels fordi det i hvert fald ved mere kortvarige indkomstvariationer må antages, at foretagerne kun i ringere grad reagerer ved tilpasning af forbruget, mens løntagerne som oftest er tvunget til en hurtigere og stærkere reaktion¹.

Den afgørende fordel ved denne opdeling er imidlertid, at det direkte ses, at en multiplikatorproces vil være af noget mere kompliceret karakter, end det antages i den almindelige multiplikator-analyse, hvor fx. virkningen af en ændring i investeringsomfanget antages alene at være afhængig af den marginale forbrugstilbøjelighed (og evt. den marginale investeringstilbøjelighed). Først og fremmest kommer spørgsmålet om foretagernes reaktion på en efterspørgselsforøgelse ind i billedet, d.v.s. spørgsmålet om, hvorvidt foretagerne reagerer med en produktions- og beskæftigelsesforøgelse eller alene med en prisforhøjelse.

Af figur 1 vil det direkte fremgå, at spørgsmålet om, hvilke virkninger en forøget investeringsefterspørgsel har, vil afhænge af følgende kæde af reaktioner (kun de første led er her medtaget):

- (1) Hvorledes reagerer foretagerne på den større investeringsefterspørgsel? Forøges investeringsproduktionen og dermed W_I og Q_I , eller forhøjes priserne og dermed alene Q_I ?
- (2) Hvorledes reagerer foretagerhusholdningerne og løntagerhusholdningerne på de forøgede indkomster, W_I og Q_I ?
- (3) Hvorledes reagerer virksomhederne på den større forbrugsefterspørgsel fra husholdningerne?

Det er således ikke blot foretager- og løntagerhusholdningernes reaktion, men også virksomhedernes reaktion på en større efterspørgsel, der bliver afgørende for processens forløb.

Dermed er også givet et oplæg til en indpasning af spørgsmålet om indkomstfordelingens og prisernes påvirkning p.gr. af en sådan investeringsforøgelse.

Multiplikatorens størrelse kan udledes, når man forudsætter nogle ad-

1. I praksis viser denne forskel i marginal forbrugskvote sig i vidt omfang ved, at en væsentlig del af foretagerindkomsten tilbageholdes i virksomhederne (undistributed profits), og den væsentligste årsag til den større opsparelseskvote ud af foretagerindkomst er derfor måske, at opsparelsesmotivet for foretagerne er væsentlig stærkere (bl.a. fordi en virksomheds vækst og succes ad flere veje er knyttet til væksten i egenkapitalen). Dertil kommer specielt for selskabernes vedkommende deres interesse i at holde dividenden nogenlunde konstant.

færdsrelationer for de tre grupper. For enkelheds skyld ses i første omgang bort fra W_F og W_L , og flere af de variable slås sammen, således at vi ser på Q og W i stedet for at opdele disse størrelser, som det skete i figur 1.

Det forekommer rimeligt at postulere følgende adfærdsrelationer:

- (1) $C_F = C_F(Q)$
- (2) $C_L = C_L(W)$
- (3) $Q = Q(I + C) = Q(Y)$
- (4) $W = W(I + C) = W(Y)$
- (5) $I = I(Y) + a$,

hvor a er en additiv »shift parameter«, der angiver investeringsfunktionens beliggenhed.

I stedet for (3) og (4) ville det være mere korrekt at skrive

- (3a) $Q = Q_I(I) + Q_C(C)$
- (4a) $W = W_I(I) + W_C(C)$,

idet virksomhedernes reaktion ikke behøver være den samme overfor ændringer i investeringsefterspørgselen og ændringer i forbrugsefterspørgselen¹. Men der bortses herfra i det følgende. I (5) er forudsat konstant kapitalapparat (korttidsbetragtning) og fastholdt renteniveau.

Vi får følgende ligevægtsbetingelse:

- (6) $Y = C_F(Q(Y)) + C_L(W(Y)) + I(Y) + a$

og heraf multiplikatoren

$$\frac{dY}{da} = \frac{1}{1 - \frac{dC_F}{dQ} \cdot \frac{dQ}{dY} - \frac{dC_L}{dW} \cdot \frac{dW}{dY} - \frac{dI}{dY}}$$

og da $Y = Q + W$, fås $\frac{dW}{dY} = 1 - \frac{dQ}{dY}$

og ved hjælp heraf

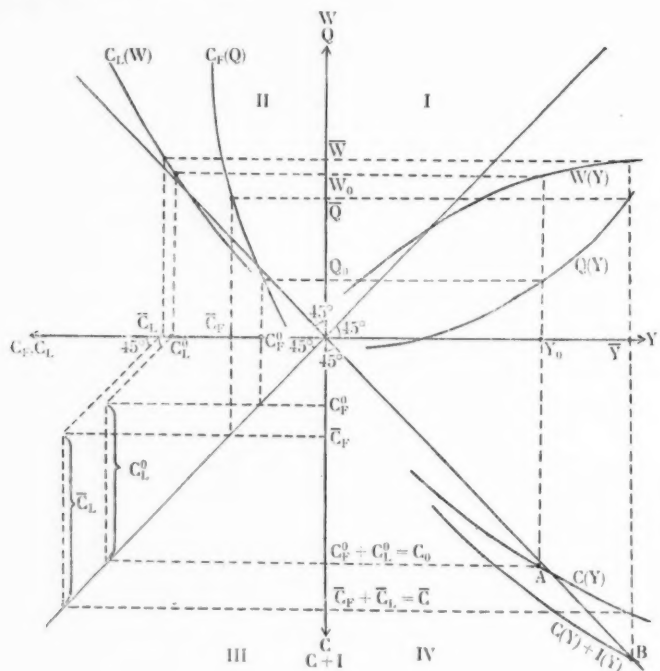
- (7) $\frac{dY}{da} = \frac{1}{\left(1 - \frac{dC_F}{dQ}\right) \cdot \frac{dQ}{dY} + \left(1 - \frac{dC_L}{dW}\right) \cdot \frac{dW}{dY} - \frac{dI}{dY}}$

D.v.s., at multiplikatoren er den reciproke værdi af et gennemsnit af de marginale opspæringskvoter for de to grupper, vejet med deres respektive (marginale) andel i indkomstforøgelsen, minus den marginale investeringskvote, hvilket er i overensstemmelse med almindelig common sense.

1. Fx. fordi kapacitetsudnyttelsen er forskellig i de berørte virksomheder.

Ud fra dette udtryk kan man finde lønmultiplikatoren, $\frac{dW}{da}$, der kan opfattes som en tilnærmelse til beskæftigelsesmultiplikatoren. $\frac{dW}{da}$ kan umiddelbart findes ved multiplikation af ovenstående udtryk for $\frac{dY}{da}$ med $\frac{dW}{dY}$. På tilsvarende måde findes »profitmultiplikatoren« ved multiplikation med $\frac{dQ}{dY}$.

Der er i denne analyse intet forudsat om konstante priser. Tværtimod vil $\frac{dQ}{dY}$ og $\frac{dW}{dY}$ netop være bestemt af, i hvilket omfang foretagerne reagerer med prisændringer på en efterspørgelsesændring. Derimod kan det være hensigtsmæssigt at gå ud fra konstante lønninger eller tænke sig de indgåede størrelser målt i »wage units«.

Figur 3.

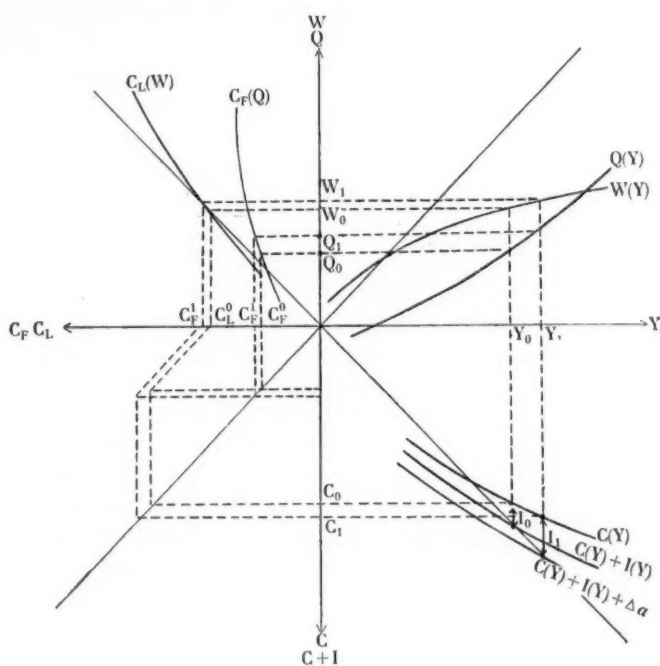
Denne analyse kan illustreres grafisk ved hjælp af figur 3, som er konstrueret på følgende måde:

I kvadrant *I* er indtegnet $W(Y)$ -funktionen og $Q(Y)$ -funktionen, det i $Q(Y)$ fås som afstanden fra $W(Y)$ til 45° -linjen. I kvadrant *II* er indtegnet foretagerhusholdningernes forbrugsfunktion $C_F(Q)$ og løntagerhusholdningernes forbrugsfunktion $C_L(W)$.

På grundlag af disse funktioner kan nu konstrueres en totalforbrugsfunktion $C(Y)$. De enkelte punkter er konstrueret på følgende måde, idet vi fx. går ud fra en nationalindkomst på Y_0 :

Ved Y_0 er ifølge $W(Y)$ og $Q(Y)$ løntagerindkomsten lig med W_0 og foretagerindkomsten lig med Q_0 , og ved hjælp af forbrugsfunktionerne i *II*. kvadrant findes C_F^0 og C_L^0 . Disse adderes i *III*. kvadrant ved hjælp af de indtegnede 45° -linjer, og det samlede forbrug bliver C_0 . Punktet *A* bliver derfor et punkt på totalforbrugsfunktionen $C(Y)$. På tilsvarende måde findes de øvrige punkter på totalforbrugsfunktionen.

Adderes nu investeringsfunktionen $I(Y)$ til $C(Y)$, fås totalefterspørgslen i samfundet, og ligevægtsnationalindkomsten bliver lig med \bar{Y} , svarende til punktet *B*, hvor $C(Y) + I(Y)$ skærer 45° -linjen. Foretagerindkomsten bliver \bar{Q} og løntagerindkomsten \bar{W} , og foretagerhusholdningernes forbrug bliver \bar{C}_F og løntagerhusholdningernes forbrug \bar{C}_L .

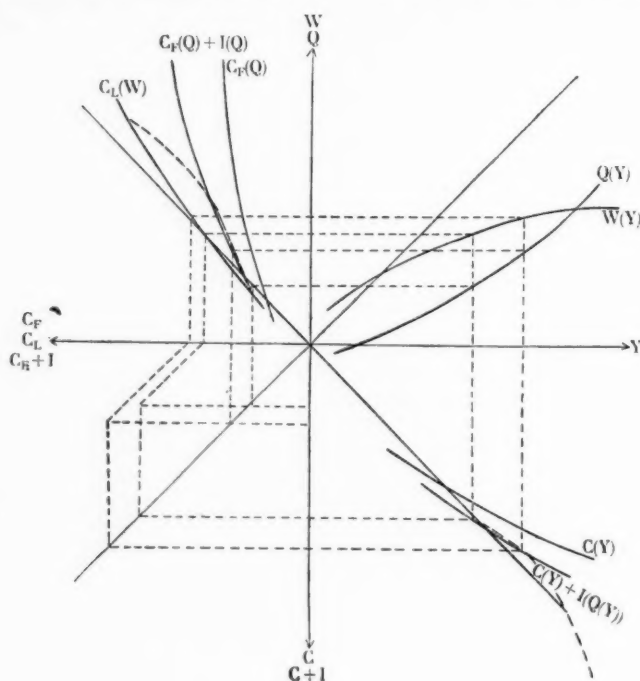

Figur 4.

I figur 4 er vist virkningen af en forskydning af investeringsfunktionen. Ligevægtsindkomsten ændres fra Y_0 til Y_1 , og indkomstfordelingen ændres, idet foretagerindkomsten forøges fra Q_0 til Q_1 , mens løntagerindkomsten kun stiger fra W_0 til W_1 . Den inducerede investering er lig med $I_1 - (I_0 + \Delta a)$, hvor Δa angiver det beløb, hvormed investeringsfunktionen er parallelforskuet.

På tilsvarende måde kan virkningerne af ændringer i de øvrige funktioner analyseres. Følger man fx. virkningerne af en forskydning af $W(Y)$ og dermed af $Q(Y)$, ses det direkte, at såfremt $W(Y)$ forskydes opad, vil dette have en ekspansiv virkning, når løntagerhusholdningernes marginale forbrugskvotient er større end foretagerhusholdningernes. Ligeledes kan det ved hjælp af figuren vises, hvorledes multiplikatorvirkningen ændres, dersom funktionernes form er en anden.

I stedet for at forudsætte, at investeringsomfanget er en funktion af nationalindkomsten (indkomstprincippet), kan man forudsætte, at investeringsomfanget er en funktion af foretagerindkomstens størrelse (profitprincippet). Dette kan analyseres i en tilsvarende figur som vist i figur 5. I denne

Figur 5.

figur er funktionerne $W(Y)$, $Q(Y)$, $C_L(W)$ og $C_F(Q)$ og dermed $C(Y)$ identiske med de tilsvarende funktioner i figur 4, men investeringen er forudsat at være en funktion af Q , $I(Q)$, som er adderet til $C_F(Q)$ i II. kvadrant. På grundlag heraf findes $C(Y) + I(Q(Y))$ ved hjælp af 45° -linjer i III. kvadrant på samme måde som foran.

Det vil umiddelbart fremgå, at systemet bliver eksplosivt, hvis løntagerhus-holdningernes marginale forbrugstilbøjelighed ligger nær 1, og foretagernes marginale forbrugstilbøjelighed plus deres marginale investeringstilbøjelighed samtidig ligger lidt over een. Dette kan særdeles vel tænkes at være tilfældet ved en i forhold til kapitalapparatets normale kapacitet meget høj beskæftigelse. (Situationen er antydnet i figur 5 ved den punkterede funktion i II. kvadrant og i IV. kvadrant).

Imidlertid er det klart, at det i princippet må give samme resultat, hvad enten investeringen er bestemt af profitprincippet eller af indkomstprincippet, hvis det forudsættes, at profitten er en entydig funktion af nationalindkomsten. I så fald vil der altid findes en funktion $I(Y)$, som er identisk med $I(Q(Y))$ og omvendt.

Profitprincippet kan imidlertid give væsentlig andre resultater end indkomstprincippet, hvis man analyserer virkningerne af fx. et skift i $W(Y)$ og dermed i $Q(Y)$. Også ved en dynamisk analyse vil de to principper kunne medføre forskellige resultater, idet profitten Q under en dynamisk proces ikke vil være en entydig funktion af Y , idet W typisk vil reagere på (ikke-forudsete) ændringer i Y med et vist time-lag.

Blandt de funktioner, som indgår i denne analyse, er $W(Y)$ og dermed $Q(Y)$, som er lig med $Y - W(Y)$, af særlig interesse. De faktorer, som er afgørende for denne funktions beliggenhed og form, vil først og fremmest være de tekniske forhold og den eksisterende mængde og sammensætning af realkapital, efterspørgslens sammensætning i forhold til realkapitalens sammensætning og endvidere konkurrenceforholdene og prisfastsættelsesmetoderne. Derudover vil også arbejdsstyrkens størrelse og sammensætning være af betydning. Ved konstante lønsatser (eller hvis alle de indgående størrelser måles i wage units) vil fuld beskæftigelse af en given arbejdsstyrke svare til et bestemt maksimalt W . Ved ændring af lønstrukturen må imidlertid $W(Y)$ -kurvens form og beliggenhed blive ændret.

De forhold, som er afgørende for $W(Y)$ og dermed for såvel den samlede nationalindkomsts funktionelle fordeling som indkomststigningers fordeling på W og Q og igen dermed for multiplikatorens højde, vil blive taget op til nærmere behandling i en senere artikel. Det må imidlertid bemærkes, at $\frac{dQ}{dY}$ og $\frac{dW}{dY}$, som indgår i multiplikatorudtrykket foran, naturligvis vil være forskellige alt efter udgangssituationen og alt efter, hvilken sammensætning efterspørgselsstigningen har på de forskellige varer (set i forhold til de tek-

niske forhold og kapitalapparatets størrelse og art i de forskellige produktionsgrene).

Selv om denne model naturligvis stadig har mange af de svagheder, som hænger sammen med den aggregerede betragtningsmåde, forekommer den et betydeligt bedre udgangspunkt for de fleste analytiske formål end den sædvanlige 2-sektor-multiplikatormodel.

Modellen kan naturligvis udbygges væsentligt i forskellige henseender. Vi kan således hæfte udenrigshandelen og de offentlige finanser på. Endvidere kan modellen ændres, ved at der ikke længere forudsættes konstant rentefod, men indføres en likviditetspræferencefunktion¹.

4. Betydningen af W_F og W_L og anvendelsen på det offentlige finanspolitik

I det foregående afsnit er der set bort fra foretager- og løntagerhusholdningernes direkte efterspørgsel efter løntagerydelser, som i afsnit 1 betegnes W_F og W_L . Det har imidlertid en vis interesse at undersøge, om disse størrelser har en anden stilling i multiplikatorprocessen, end den del af forbruget, der retter sig mod virksomhedernes produktion². Da størrelserne W_F og W_L indgår på en væsentlig anden måde i indkomstkredsløbet end C_F og C_L , er der en forhåndsformodning for, at der er en sådan forskel³.

I det følgende skal dog kun en del af denne problemstilling tages op, idet vi kun spørger, hvilken virkning en forskydning i forbruget fra køb af virksomhedernes forbrugsgoder til køb af direkte tjenesteydelser vil have for nationalindkomst, lønsum og foretagerindkomst.

Til dette formål foretages en række forenklede antagelser, som giver sig udtryk i adfærdsrelationerne.

Vi har følgende indentiteter:

$$(8) \quad W = W_I + W_C + W_F + W_L$$

$$(9) \quad Q = Q_I + Q_C$$

$$(10) \quad W = S_L + C_L + W_L$$

$$(11) \quad Q = S_F + C_F + W_F$$

$$(12) \quad Y = C_F + W_F + C_L + W_L + I.$$

Anvender vi nu lineære approximationer til adfærdsrelationerne, kan vi skrive disse på følgende måde:

1. En mangel ved det foregående er iøvrigt, at forbrugsfunktionen er forudsat som en funktion mellem henholdsvis foretager- og løntagerhusholdningernes forbrug og deres indkomst alene. Også der burde prisniveauet være indført, således at der anvendes en realforbrugsfunktion.
2. Jfr. Jørgen Pedersen: Pengeteori og Pengepolitik, p. 37.
3. Som det er søgt påvist i slutningen af dette afsnit, er dette spørgsmål af ret væsentlig betydning, idet W_F og W_L kan fortolkes som omfattende det offentlige efterspørgsel efter løntagerydelser.

$$(13) C_F = a_F + b_F \cdot Q$$

$$(14) C_L = a_L + b_L \cdot W.$$

Størrelserne W_F og W_L forudsættes for enkelheds skyld at være uafhængige af indkomsterne, altså

$$(15) W_F = \overline{W}_F$$

$$(16) W_L = \overline{W}_L.$$

Virksomhedernes reaktion på efterspørgselsændringer kan skrives på følgende måde, idet $Y - W_F - W_L$ er den del af nationalindkomsten, der er efterspørgsel efter virksomhedernes produktion:

$$(17) Q = a_Q + b_Q \cdot (Y - W_F - W_L)$$

$$(18) W = -a_Q + b_W \cdot (Y - W_F - W_L) + W_L + W_F,$$

$$\text{hvor } b_W + b_Q = 1.$$

Størrelsen $-a_Q$ indgår som det konstante led¹ i (18), fordi $Q + W$ skal være = Y .

Investeringsomfanget forudsættes at være autonomt givet

$$(19) I = I_0.$$

Indsætter vi nu udtrykkene (17) og (18) i henholdsvis (13) og (14), og disse to udtryk igen i (12), får vi følgende udtryk for nationalindkomsten:

$$(20) Y = a_F + b_F \cdot (a_Q + b_Q \cdot (Y - W_F - W_L)) + W_F + a_L + b_L \cdot (-a_Q + b_W \cdot (Y - W_F - W_L) + W_L + W_F) + W_L + I_0.$$

Isoleres Y , fås

$$(21) Y = \frac{a_F + a_L + a_Q(b_F - b_L) + (W_F + W_L)(1 + b_L - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W) + I_0}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W},$$

hvilket også kan skrives på formen

$$(21a) Y = \frac{a_F + a_L + a_Q(b_F - b_L) + b_L \cdot (W_F + W_L) + I_0}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W} + W_F + W_L.$$

Fortolkningen af dette udtryk for nationalindkomsten lettes, når det erindres, at $b_Q = 1 - b_W$, og at derfor $1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W = (1 - b_L) \cdot b_W + (1 - b_F) \cdot b_Q$. D.v.s., at nævneren er lig med et gennemsnit af løntager- og foretagerhusholdningernes marginale opsparingskvote, vejset med deres marginale andel af forøgelsen i efterspørgselen efter virksomhedernes produkter, jfr. (17) og (18), altså helt analogt med multiplikatorudtrykket i afsnit 3.

1. Som det nærmere diskuteres i en senere artikel, må a_Q antages at være negativ.

I virkeligheden siger (21a) derfor, at nationalindkomsten er lig med den »autonome« efterspørgsel efter virksomhedernes produkter gange en multiplikator på een divideret med et vejet gennemsnit af opsparringstilbøjeligheden plus $W_F + W_L$.

Den »autonome« efterspørgsel efter virksomhedernes produkter (tælleren i brøken i (21a)), er lig med de to husholdningsgruppers »autonome« forbrug¹ af virksomhedernes produkter ($a_F + a_L$) plus investeringen plus den »autonome« indkomstfordeling p.gr. af det konstante led i (17) gange forskellen mellem de to gruppers marginale forbrugskvote plus den direkte efterspørgsel efter løntagerydelser gange løntagerhusholdningernes marginale forbrugskvote.

Dette er i god overensstemmelse med common sense, når det erindres, at der er anvendt lineære approximationer til de indgående adfærdsrelationer, og at W_F og W_L er forudsat uafhængige af indkomsterne.

Vi får følgende multiplikatorudtryk:

$$(22) \quad \frac{\Delta Y}{\Delta W_F} = \frac{\Delta Y}{\Delta W_L} = \frac{b_L}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W} + 1$$

$$(23) \quad \frac{\Delta Y}{\Delta a_F} = \frac{\Delta Y}{\Delta a_L} = \frac{\Delta Y}{\Delta I_0} = \frac{1}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W}$$

Udtrykket (23) viser, at vi får multiplikatorvirkningen af en forøgelse i det »autonome« forbrug af virksomhedernes produkter eller af en forøgelse i investeringen på sædvanlig måde som den reciproke af den marginale opsparingskvote, som her blot er et vejet gennemsnit af løntager- og foretagerhusholdningernes marginale opsparingskvoter.

Udtrykket (22) viser, at multiplikatorvirkningen af en forøgelse i det direkte forbrug af løntagerydelser er lig med een plus $b_L \cdot M$, hvor M er det samme multiplikatorudtryk som (23). Dette er også i overensstemmelse med common sense, idet en forøgelse i det direkte forbrug af tjenesteydelser med een krone primært forøger indkomsterne (hos løntagerne) med een krone og derefter forøger løntagernes efterspørgsel efter virksomhedernes produkter med b_L , hvilket har en sædvanlig multiplikatorvirkning.

Virkningen af en forøgelse i det direkte forbrug af tjenesteydelser (løntagerydelser) vil normalt være stærkere end virkningen af en forøgelse i forbruget af virksomhedernes produkter. Subtraheres (23) fra (22) fås, idet $b_Q = 1 - b_W$,

1. »autonomt« forbrug betegner her blot det konstante led i den lineære approximation til forbrugsfunktionen, jfr. min artikel »Multiplikatorvirkningen af indirekte skatter«, Nationaløkonomisk Tidsskrift 1960, p. 223 og p. 227–28.

$$(24) \frac{\Delta Y}{\Delta W_F} - \frac{\Delta Y}{\Delta a_F} = \frac{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W + b_L - 1}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W} = \frac{b_L(1 - b_W) - b_F(1 - b_W)}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W} \\ = \frac{(b_L - b_F)(1 - b_W)}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W}.$$

Da løntagernes forbrugskvote b_L typisk er større end foretagernes forbrugskvote b_F , er denne størrelse positiv.

Dette indebærer, at en forskydning over imod større efterspørgsel efter direkte løntagerydelser bort fra køb af virksomhedernes produkter ($-\Delta a_F = \Delta W_F$ eller $-\Delta a_L = \Delta W_L$) vil have en ekspansiv virkning på nationalindkomsten, som er lig med forskydningens størrelse gange (24).

Da der er fuldstændig symmetri mellem a_L og a_F og mellem W_L og W_F , bliver virkningen den samme, hvad enten forskydningen sker i foretagernes eller i løntagernes forbrug.

Hvis fx. forskydningen er i foretagerhusholdningernes forbrug, og er af størrelsen $-\Delta a_F = \Delta W_F$, fås altså

$$(25) \quad \Delta Y = \frac{\Delta W_F(b_L - b_F)(1 - b_W)}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W}.$$

Ændringen i lønsummen p.gr. af en sådan forskydning fås af (18) og bliver $\Delta W = b_W \cdot (\Delta Y - \Delta W_F) + \Delta W_F$, hvor ΔY er givet ved (25).

Heraf fås efter nogle regninger

$$(26) \quad \Delta W = \Delta W_F - \frac{b_W \cdot \Delta W_F(1 - b_L)}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W}$$

eller

$$(26a) \quad \Delta W = \Delta W_F + \frac{b_L \cdot b_W \cdot \Delta W_F}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W} - \Delta W_F \cdot \frac{b_W}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W}.$$

Sammenlignes (26a) med udtrykkene (22) og (23), er fortolkningen ganske enkel:

Det første led er stigningen i W_F , som naturligvis betyder en tilsvarende stigning i W . Det andet led er den afledede virkning heraf på nationalindkomsten, som er lig med første led i (22) ganget med den marginale lønandel, b_W . Det tredje led er nedgangen i nationalindkomsten på grund af faldet i det direkte forbrug af virksomhedernes produkter ($-\Delta a_F = \Delta W_F$), jfr. (23), gange den marginale lønandel.

Det kan let vises, at ΔW altid må være positiv (forudsat b_F er mindre end een).

Ændringen i foretagerindkomsten p.gr. af en forskydning fra køb af virk-

somhedernes produkter til direkte forbrug af lønmodtagerydelser fås af (17): $\Delta Q = b_Q \cdot (\Delta Y - \Delta W_F)$, og ved indsættelse fås

$$(27) \quad \Delta Q = \frac{(b_L \cdot b_Q - b_Q) \cdot \Delta W_F}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W}$$

eller

$$(27a) \quad \Delta Q = \Delta W_F \cdot \frac{b_Q(b_L - 1)}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W}.$$

Udtrykket (27) kan også udledes direkte af udtrykkene (22) og (23), idet forøgelsen i den af virksomhederne skabte nationalindkomst p.gr. af forøgelsen i W_F med een krone er lig med første led i (22), og ganges dette med den marginale foretagerandel, fås virkningen på Q . Samtidig angiver (23) nedgangen i den af virksomhederne skabte nationalindkomst p.gr. af nedgangen i a_F med een krone, og ganges dette med den marginale foretagerandel b_Q , fås virkningen heraf på Q . Subtraheres disse to virkninger, fås den samlede virkning på foretagerindkomsten.

Det ses direkte af (27a), at da b_L er mindre end een, vil profitten falde p.gr. af en sådan forskydning over imod direkte forbrug af løntagerydelser.

Et ganske enkelt regneeksempel kan måske være på sin plads. Sætter vi $b_W = 0,6$, $b_Q = 0,4$, $b_F = 0,6$ og $b_L = 0,9$, fås ved indsættelse i udtrykkene, at en forskydning over imod direkte forbrug af løntagerydelser med et beløb på $\Delta W_F (= -\Delta a_F)$ vil give følgende ændringer i Y , W og Q :

$$\begin{aligned} \Delta Y &= \frac{6}{11} \cdot \Delta W_F \\ \Delta W &= \frac{8}{11} \cdot \Delta W_F \\ \Delta Q &= -\frac{2}{11} \cdot \Delta W_F. \end{aligned}$$

Det må imidlertid fremhæves, at forudsætningen for det foregående har været, at I er uafhængig af nationalindkomsten (eller rettere af efterspørgslen efter virksomhedernes produkter). Hvis denne forudsætning ophæves, således at (19) erstattes af

$$(19a) \quad I = a_I + b_I \cdot (Y - W_F - W_L),$$

ændres også resultaterne væsentligt.

Fx. ændres udtrykket (24) til

$$(24a) \quad \frac{\Delta Y}{\Delta W_F} - \frac{\Delta Y}{\Delta a_F} = \frac{(b_L - b_F)(1 - b_W) - b_I}{1 - b_F \cdot b_Q - b_L \cdot b_W - b_I},$$

og såfremt $b_I > (b_L - b_F)(1 - b_W)$, er virkningen af en forskydning fra køb af virksomhedernes produkter til direkte forbrug af løntagerydelser ikke

mere ekspansiv, men kontraktiv, (idet vi forudsætter, at nævneren stadig er positiv, således at ligevægten er stabil, d.v.s. $1 - b_L \cdot b_W - b_F \cdot b_Q > b_I > b_L - b_L \cdot b_W - b_F \cdot b_Q$ eller $1 > b_I + b_L \cdot b_W + b_F \cdot b_Q > b_L$.)

Årsagen er den enkle, at en forskydning af efterspørgslen bort fra virksomhedernes forbrugsgodeproduktion kan have en så kraftig negativ virkning på investeringen, at virkningen alt i alt bliver kontraktiv.

Kun hvis den marginale investeringstilbøjelighed (fx. under en depression) kan antages at være forholdsvis svag, vil altså foranstaltninger, der tilsigter en forskydning over imod forbrug af direkte tjenesteydelser, have en ekspansiv virkning.

Denne analyse kan som foran antydte direkte anvendes på det offentliges udgifter til køb af varer og tjenester. Det viser sig da, at det ikke er uden betydning, om det offentlige udgifter retter sig imod køb af virksomhedernes produkter eller direkte er køb af løntagerydelser. Vi betegner det offentlige køb af virksomhedernes produkter med a_0 og det offentlige køb af løntagerydelser med W_0 . Vi ser fuldstændig bort fra finansieringen af disse udgifter (skatterne forudsættes lig 0), hvilket kan forsvares ud fra det synspunkt, at interessen her koncentrerer sig om virkningen af en forskydning fra a_0 til W_0 , og skatterne kan (i hvert fald som en første approximation) anses for uafhængige af, om udgifterne går til det ene eller det andet formål¹.

Indføres a_0 og W_0 i den ovenfor gennemførte analyse, viser det sig, at vi overalt i de udledte udtryk skal erstatte $a_F + a_L$ med $a_F + a_L + a_0$, og $W_F + W_L$ skal overalt erstattes med $W_F + W_L + W_0$.

Multiplikatoren for en ændring i W_0 bliver identisk med (22), og multiplikatoren for en ændring i a_0 bliver identisk med (23).

Virkningen af en forskydning fra a_0 til W_0 fås af udtrykkene (24), (26) og (27), og hvis man også tager hensyn til investeringens afhængighed af nationalindkomsten, fås virkningen af en sådan forskydning af udtrykket (24a). De tilsvarende udtryk for virkningen på lønsum og foretagerindtægt kan let udledes.

Det følger derfor direkte af den foranstående analyse, at hvis den marginale investeringskvote er lille, vil offentlige udgifter til direkte køb af løntagerydelser have en kraftigere ekspansiv effekt end offentlige udgifter til køb af virksomhedernes produkter, forudsat at løntagernes marginale forbrugskvotient er større end foretagernes.

Der er naturligvis intet overraskende i dette resultat, men det forekommer en ikke uvæsentlig fordel ved den her fremlagte analysemodel, at den giver mulighed for klart og skarpt at vise disse sammenhænge og deres afhængighed af de forskellige reaktionskonstanter i systemet.

1. Det må dog tilføjes, at da der via skatterne kan være en automatisk finansreaktion på en sådan forskydning, burde skatterne introduceres eksplicit. Dette forhold ses der bort fra for ikke at komplicere problemet unødigt.

5. Et forenklet kredsløbsdiagram for et åbent samfund med offentlige finanser

Fremstillingen af indkomstkredsløbet kan forenkles ved anvendelse af et kredsløbsdiagram som angivet i figur 6, der viser kredsløbet for et lukket samfund uden offentlige finanser¹.

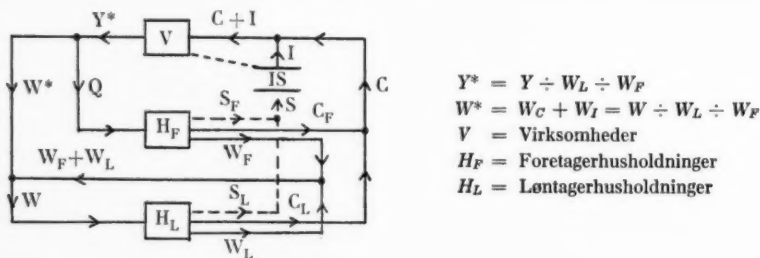
Diagrammet er identisk med figur 1, bortset fra at foretagerindkomsten Q og lønindkomsterne W ikke er nærmere opdelt. Strømmenes bredde er heller ikke antydnet i diagrammet, men kan ved konkrete anvendelser tænkes angivet ved de enkelte strømme.

I figuren er med en lille sort cirkel angivet de steder, hvor en strøm opdeles i flere, eller hvor flere strømme løber sammen til een. Det gælder overalt, at der er lighed mellem summen af de strømme, der løber til en gruppe af økonomiske enheder, og de strømme, der forlader gruppen.

Identiteten mellem opsparing og investering er angivet ved IS-symbolet, og det er ved en stiplede linje fra symbolet for virksomhederne antydnet, at investeringen er en efterspørgsel fra virksomhederne og altså f.s.v. en intern strøm for virksomhederne. Den klareste opfattelse af IS-identiteten fås måske ved at opfatte investeringen som et »tilskud« til kredsløbet og opsparingen som en lækage i kredsløbet.

Tekniske analogier kan naturligvis anvendes på dette kredsløb, enten analogi med et vædskekredsløb eller måske bedre med et elektrisk kredsløb (idet overførsler mellem grupperne sker simultant). Sådanne tekniske analogier kan utvivlsomt være frugtbare såvel ved statisk-komparative som ved dynamiske analyser og har også været anvendt bl.a. af Föhl, men skal ikke nærmere forfølges her.

Det bør måske fremhæves, at den almindelige populære fremstillingsform, hvor man i stedet for IS-identiteten indsætter en banksektor, er misvisende. Årsagen hertil er først og fremmest, at ved en fremstilling, der opfatter opsparingen som en strøm til banksektoren og investeringen som en strøm fra banksektoren, antyder man et fejlagtigt billede af IS-identiteten. Identiteten mellem I og S er (med de normale, moderne definitioner på I og S) ikke bestemt af banksektorens adfærd, men er afledt af definitionerne på de indgående størrelser, og IS-symbolet refererer ikke til nogen mekanisme, der sikrer denne overensstemmelse mellem I og S , men er blot en fremstillingsteknisk antydning af en regnskabsmæssig identitet. Mekanismen i systemet sikrer ikke overensstemmelse mellem I og S , men tilpasser derimod indkomststrømmene til identiteten via de dispositioner, som virksomhederne vil træffe, hvis den faktiske investering afviger fra den tilsigtede, og via de dispositioner som husholdningerne vil

Figur 6. Kredsløbsskema for et lukket samfund uden offentlige finanser.

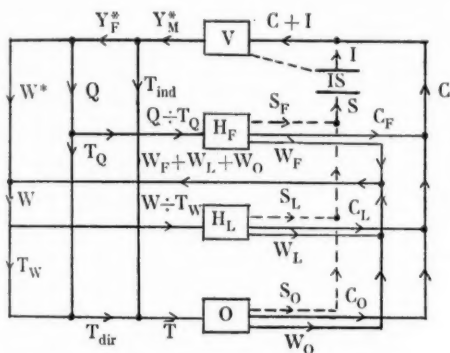
træffe, hvis den faktiske opsparing afviger fra den tilsigtede (idet »tilsigtet« ikke her refererer til ex ante, men til investerings- og opsparingsfunktionerne).

1. En lignende fremstilling anvendes af Föhl, jfr. fx. Das Steuerparadoxon, Finanzarchiv, Bd. 17, pp. 1—37.

At erstatte symbolet for IS-identiteten med en banksektor giver imidlertid også et fejlagtigt billede af, hvad strømmene i indkomstkredsløbet egentlig repræsenterer, idet anvendelsen af en banksektor antyder, at der er tale om betalingsstrømme, hvilket naturligvis ikke er tilfældet. Indkomststrømmenes »indhold« er af betydelig mere abstrakt karakter, svarende til det indkomstbegreb, man vil anvende ved systemets fortolkning, og det omfatter såvel aktuelle fordringer på nationalproduktet (betalinger) som potentielle og »beregned« fordringer på nationalproduktet.

Alt i alt må anvendelse af en banksektor i stedet for IS-identiteten derfor give et misvisende billede af såvel mekanismen i kredsløbet og indkomstdannelsen som af banksektorens og hele kreditsystemets rolle. Den leder også let på vildspor i retning af en sammenblanding af indkomst- og betalingsmiddelbegrebet.

Ved fortolkningen af indkomstkredsløbet er det som omtalt foran enklest at opfatte indkomsterne som »primære« indkomster og dernæst tænke sig rentebetalinger som en »sekundær« omfordeling af indkomsterne, der bestemmes af formuefordelingen i forhold til realkapitalfordelingen. På tilsvarende måde kan det offentlige transfereringer opfattes i et kredsløbssystem, som også omfatter de offentlige finanser. Disse omfordelinger er ikke antydnet i figurerne.

Figur 7. Kredsløbsskema for et lukket samfund med offentlige finanser.

O = Den offentlige sektor

Y_M^* = Nationalindkomsten til markedspriser $\div W_F \div W_L$

Y_F^* = Nationalindkomsten til faktorpriser $\div W_F \div W_L$

T_Q = Direkte skatter af foretagerindkomster

T_W = Direkte skatter af løntagerindkomster

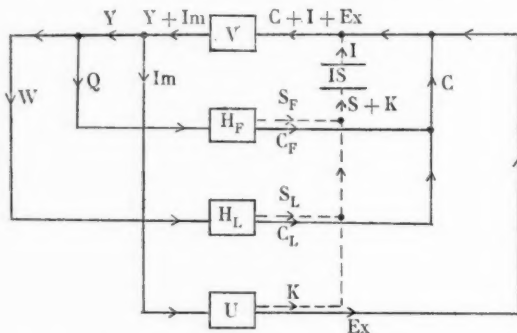
C_O = Det offentlige køb af varer fra virksomhederne (til investering og forbrug)

W_O = Det offentlige direkte køb af løntagerydelse

For nogle analytiske formål vil det være mest hensigtsmæssigt at fortolke strømmene som netto-strømme (bl.a. fordi forbrugsdispositionerne må antages at være bestemt af netto-indkomsterne eller måske rettere af, hvad husholdningerne opfatter som deres netto-indkomst). For andre formål vil det være mere hensigtsmæssigt at regne brutto, og såfremt netto-indkomsterne kan antages at være en entydig funktion af brutto-indkomsterne, volder det naturligvis ingen vanskeligheder at opfatte forbruget som en funktion af bruttoindkomsterne.

Fordelene ved at fremstille indkomstkredsløbet i et sådant enkelt kredsløbsdiagram vil især fremgå, når kredsløbet udvides til også at omfatte de offentlige finanser og udenrigshandelen. I figur 7 er angivet kredsløbet for et lukket samfund med offentlige finanser. De nye betegnelser, der er anvendt, er angivet ved figuren. Det bemærkes, at der i figuren er set bort fra transfereringer, som imidlertid kan opfattes som inkluderet i de direkte skatter, idet de kan

behandles som negative direkte skatter. Det offentliges indtægter er i figuren forudsat udelukkende at bestå af direkte og indirekte skatter, idet der bl.a. er bortset fra offentlig erhvervs-virksomhed. Det må endvidere bemærkes, at det offentliges opsparing, S_0 , betyder overskuddet

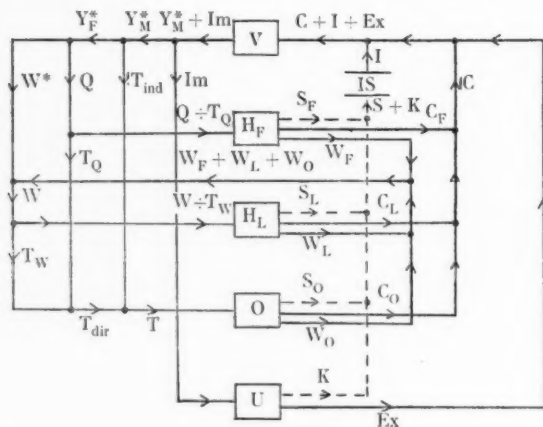
Figur 8. Kredsløbsskema for et åbent samfund uden offentlige finanser — kun virksomheder eksporterer eller importerer. (W_F og W_L udeladt).

U = Udlandet

$K = Im \div Ex$ = Kapitalimport (hvis negativ er K = Kapitaleksport. I så fald skal strømpilen ved K vendes).

på det offentliges drifts- og anlægsbudget, idet der ikke er sondret mellem offentligt forbrug og offentlig investering.

I figur 8 er angivet et kredsløbsdiagram for et åbent samfund uden offentlige finanser, hvor det er forudsat, at hverken varer eller ydelser eksporteres eller importeres af husholdningerne, men kun af virksomhederne. I figur 9 er vist et kredsløbsskema for et åbent samfund med offentlige finanser.

Figur 9. Kredsløbsskema for et åbent samfund med offentlige finanser.

Fortolkningen af disse figurer følger af sig selv.

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

EN KLASSIKER I KONFIRMATIONSALDEREN

1. Det har længe ikke været nogen hemmelighed, at den danske standardfremstilling af nationaløkonomien, Nyboe Andersen, Fog og Windings *Nationaløkonomi*, trængte hårdt til en fornyelseskur. Første udgave var næsten ti år gammel og byggede derfor naturligt nok i væsentligt omfang på efterkrigstidens problemkredse. Dertil kom, at den, især for makroteoriens vedkommende, var skrevet ud fra ønsket om at give en letflydende fremstilling i verbal form. Man skrev sig i vidt omfang uden om problemerne; renteteorien fik dermed nærmest karakter af en samling uorganiserede tillob, lige som hele teorien omkring multiplikator og indkomstvirkning næsten ikke var til at få øje på. Fremstillingen trængte, som det siges i forordet til 2. udgave, til »en stramning af dispositionen og en præcisering af fremstillingsformen«. Endelig var bogen forældet, for så vidt som den udvikling, der i mellemtiden var sket med hensyn til behandlingen af dynamiske problemstillinger, selvfølgelig ikke var dækket.

2. udgave, som nu foreligger¹, betegner et meget betydeligt fremskridt på alle de nævnte områder. Dispositionen er helt omarbejdet, en mængde nyt stof er medtaget, og bogen viger ikke længere tilbage fra at behandle et teoretisk problem ud fra en præciseret model. De dynamiske problemer er ikke blot tilgodeset i specielle afsnit, men igennem hele bogen er der i langt højere grad end tidligere i verbal form givet supplerende kommentarer m.h.t. virkningen af produktivitetændringer, tekniske fremskridt o.s.v. Alligevel er bogens omfang reduceret med ca. 50 sider; forfatterne har således vist sig i besiddelse af en prisværdig selvkritik, som kun altfor ofte savnes, når nye udgaver udsendes. En forkortelse af sidetallet er også påkrævet, hvis bogen skal kunne gennemgås på samme tid som hidtil, idet sværhedsgraden er forøget en del, især ved medtagelsen af forskellige dynamiske modeller i makroafsnittet. Disse udvidelser må betragtes som en udpræget fordel, ikke blot fordi man herved dækker et stof, som synes at indebære mange frugtbare muligheder, men også fordi den øgede (men ikke hæmningsløse) anvendelse af matematiske modeller bevirker, at bogen nu i højere grad repræsenterer den metode, som anvendes på et mere fremskredent stade i den nationaløkonomiske teori. Det indtryk, man måske kunne få af første udgave, at nationaløkonomi er noget, man kan snakke sig fra, er forsvundet. Det betyder dog heldigvis ikke, at første udgaves hovedlinje, nemlig at tage sit udgangspunkt i konkrete problemer og ved konklusionerne at minde om teoriernes begrænsning, er blevet forladt.

Mens de tre forfattere hæftede solidarisk for første udgave, har kun P. Nyboe Andersen og Bjarke Fog deltaget i bearbejdelsen af den reviderede udgave. Nyboe Andersen har taget sig af ændringerne af kapitel I og af makroteorien, hvilket naturligt nok har været den del af bogen, hvor de fleste ændringer har måttet foretages, mens Bjarke Fog har gennemgået mikroteorien.

Den særlige, let lyriske, stil som prægede 1. udgave, er delvis bibeholdt, selv om den tildels har måttet vige under præciseringen af fremstillingsformen. Et alt for kendt citat af Storm P. er udgået, men i stedet er et andet kommet ind p. 276: »Intet kommer af intet, undtagen lommeuld«. Og p. 32 får vi at vide, at pengeenheder som følge af ændringer i pengenes købekraft er »et svigefuldt mål«.

1. P. Nyboe Andersen, Bjarke Fog og Poul Winding, *Nationaløkonomi*. 2. udgave, 1961. 380 sider, pris kr. 35.—.

2. Dispositionen af bogens første halvdel følger stort set samme linie som hidtil: Efter en indledning om fagets problemstillinger og begrebsapparat, herunder en gennemgang af definitionerne i forbindelse med nationalproduktet og dets sammensætning, følger en omtale af efterspørgselssiden. Derefter gennemgås produktions- og omkostningsforhold samt prisdannelsen, først på færdigvarer og så på produktionsfaktorer, idet man ender op i en omtale af indkomstfordelingen. Herefter gennemgås, noget utraditionelt, udenrigshandelen. Det er en glimrende ide. Den gør det muligt ved den påfølgende behandling af penge- og indkomstproblemerne straks at forudsætte en åben økonomi. Herved kan virkningen i den private sektor af ændringer i forholdet til den offentlige sektor og udlandet sammenlignes på en meget frugtbar måde. Pengesiden tages op først, derefter sammenfattes indkomstdannelsen; i forbindelse hermed gennemgås forskellige problemstillinger i vækstteorien. Dette leder op til en gennemgang af konjunkturbevægelser, hvorefter fremstillingen afsluttes med en omtale af forskellige samfundsformer.

3. I det indledende kapitel er der ikke sket væsentlige ændringer. Tidligere brugtes nogle sider på at antyde løsningen af forskellige problemer, især inden for mikroteorien. De er udgået, og det er der næppe sket nogen skade ved. Afsnittet om nationalregnskabet er strammet noget op. Desuden er kredsløbsdiagrammerne ændret. I det lukkede samfund, f.eks., havde man tidligere tre »kasser»: virksomheder, husholdninger og »pengeinstitutter»; de sidste tjente til at skaffe balance mellem opsparings- og investeringsstrømmene. Pengeinstitutterne er imidlertid nu udgået, formentlig for at undgå den forestilling, at investeringer og pengeinstitutter nødvendigvis har noget med hinanden at gøre. Til gengæld forekommer der i de nye diagrammer slet ingen investeringsstrømme. Hvad der er bedst, kan diskuteres. Moralen er sikkert, at hele nationalindkomsteknikken nu engang samtidig er en indføring i en bogføringsmetode, og at en fuldstændig tilegnelse næppe er mulig, før læseren kan lidt bogholderi. Nationalregnskabet burde derfor omtales, også i bogholderiundervisningen for økonomer. Man kunne imidlertid spørge, om det ikke ville være bedre at lade de fleste kredsløbsdiagrammer udgå og foretage hovedparten af gennemgangen i tilknytning til en opstilling af det traditionelle sæt af nationalindkomstligninger, især når de, som nu, alligevel introduceres og anvendes senere i bogen. (I den forbindelse henvises p. 44 til en symbolfortegnelse bagest i bogen, som imidlertid må være bortkommet under korrektoren).

4. Mikroafsnittene, kap. II-V, indledes med en omtale af forskellige indkomstbegreber (deres sammenhæng burde måske være præciseret i højere grad, end sket er). Herfra går man via en generel drøftelse af indkomstanvendelsen over til efterspørgselsteorien. Disse afsnit er blevet både kortere og mere præcise. Der er dog stadig nogle skønhedspletter. Således siges p. 58, at summen af den marginale forbrugskvote og den marginale opsparingskvote altid må være lig 1, idet der henvises til en figur, hvor dette ikke er tilfældet, fordi skattebetalinger indgår. — Substitutionsmulighedens betydning for priselasticiteterne fremstilles bedre end i første udgave. Indifferenskurver anvendes stadig ikke, og i sammenhæng hermed introduceres transformationskurver overhovedet ikke i bogen. Denne begrænsning kan dog forsvares i en fremstilling som den foreliggende.

Kapital III om produktion og omkostninger indledes med en omtale af investeringskalkuler. Dette afsnit er dog vist blevet for kortfattet, specielt gælder det forklaringen af, hvorfor man tilbagediskonterer. Mens man tidligere alene foretog afvejningen på grundlag af en beregning af den interne rente, er nu også kapitalisering ved hjælp af en given subjektiv rente kommet med. Fremstillingen leder op til en diskussion af investeringernes rentefølsomhed. Her er en lang række forbehold med god grund fremhævet, men det forhindrer ikke, at man i et diagram finder den kendte negative sammenhæng mellem investering og rente afbildet. I en bog, der som denne søger at tage hensyn til dynamiske aspekter, skulle man nok hellere have

udeladt diagrammet. Som det udtrykkeligt præciseres, også i diagrammet, måles investeringer jo pr. tidsenhed. Men investeringer og statisk analyse står ikke ret godt til hinanden. Den fundamentale teoretiske betragtning er *kapitalens* faldende grænseproduktivitet (og ikke investeringernes), som det også nævnes p. 82. Men hvis det er rigtigt, kan *investeringernes* grænseproduktivitet jo slet ikke tegnes som en enkelt kurve, der ligger fast fra periode til periode, fordi dette måtte forudsætte en *ceteris paribus* forudsætning om kapitalens størrelse, som ifølge sagens natur ikke kan holde. Det nytter ikke engang at stikke hovedet i den traditionelle busk og sige, at man kun betragter meget korte perioder, så investeringerne ikke påvirker kapitalens størrelse nævneværdigt, for det ville i hvert fald indebære, at kurven måtte være meget uelastisk².

5. Det er en udmærket ide, som dog ikke udnyttes i mange gængse fremstillinger, at lade omkostningslæren tage sit udgangspunkt i en fremstilling af produktionsfunktioner, sådan som det sker i det følgende afsnit. Fremstillingen skæmmes dog af en række uklarheder som følge af det tågeslør, der efterhånden sænker sig over begreberne proportionalitet, linearitet, progressivitet og degressivitet. Allerede i sin disputats³ gav Bjarke Fog et hidsigt debatteret bidrag til at skabe forvirring. — Hvorfor kan man dog ikke bruge den gængse terminologi, som refererer til gennemsnitsstørrelserne: Hvis produktion og faktorindsats stiger i samme forhold, er der proportionalitet, stiger produktionen stærkere, er der progressivitet o.s.v. Naturligvis kan man som Bjarke Fog lægge vægt på, hvad der sker marginalt, men det er mere end tvivlsomt, hvad man opnår derved. Ulemperne er derimod iøjnefaldende. Ifølge den Fog'ske sprogbrug vokser produktionen ved proportionsloven først progressivt, derefter (efter vendetangenten) degressivt, derefter proportionalt (selv om proportionalitet iflg. B.F. er et særtilfælde af linearitet, og det er svært at se, hvorfor kurven på dette sted skulle være lineær) og endelig efter gennemsnitsproduktets maksimum igen degressivt. På p. 84 hævdes det, at »såfremt en indsats på nul faktorenheder ikke giver nogen produktion, må linearitet og proportionalitet falde sammen«. Det er vel ikke nødvendigt; der kunne jo være tale om en lineær funktion, som dog krævede en vis mindsteindsats af den variable. Forvirringen nærmer sig sit maksimum, når det p. 84 oplyses, at »såfremt produktionsfunktionen er lineær, siger man, at proportionalitetsloven gælder.« — man må nok spørge, hvem »man« er. Komplet bliver forvirringen p. 90 f.o., hvor det synes at fremgå, at proportionalitetsloven ikke gælder, når der er mulighed for substitution. Igen forekommer det mere nærliggende at definere proportionalitetsloven som det traditionelt goes, altså som den sammenhæng, der teknisk kan betegnes som homogenitet af første grad: *hvis* man ændrer indsatsen af alle variable faktorer med en bestemt procent, ændres produktionen med samme procent, ligegyldigt hvilken faktorkombination man vælger som udgangspunkt. Om man rent faktisk substituerer eller ej, er således ligegyldigt.

I forbindelse med omtalen af proportionsloven diskuteres p. 89 afgrænsningen af substitutionsområdet. Det fremhæves i denne forbindelse, at man aldrig vil anvende færre enheder af den variable faktor end svarende til gennemsnitsproduktets maksimum. Argumentet er, at »uanset lønnens højde må det være mere fordelagtigt at få 14 produktenheder pr. mand i gennemsnit end kun 13 enheder«. Dette postulat holder jo imidlertid ikke, hvis virksomheden

2. Et mere subtilt forsvar kan bl.a. føres ud fra det synspunkt, at ganske vist vil kurven som følge af stigning i kapitalapparatets størrelse stadig forskydes til venstre, men tekniske fremskridt, øget efterspørgsel o.s.v. vil kompensere herfor. At der netop skulle blive tale om kompensation må dog altid blive et postulat. Se iøvrigt om hele dette klassiske problem T. Haavelmo, *A Study in the Theory of Investment*, Chicago 1960, bl.a. p. 190.
3. Bjarke Fog, *Priskalkulation og Prispolitik*, København 1958, p. 63—64, se især fodnoten.

står over for en faldende afsætningskurve. Fremstillingen bliver misvisende i et forsøg på at være populær. — Lad den faste faktor være jord og den variable arbejdskraft. Antag desuden fuld delelighed. Det er da rigtigt, at man aldrig vil lade 13 mand arbejde på hele jorden, hvis gennemsnitsproduktet først når maksimum ved 14 mand. Men det er på den anden side ikke udelukket, at man kun vil anvende 13 mand. Pointen er, at man i så fald kun vil lade dem dyrke en *del* af jorden; ved at det dyrkede areal *indskrænkes*, vil produktionen *vokse*, indtil man når det punkt, hvor de 13 arbejders gennemsnitsprodukt er maksimum. Men det forudsætter altså, at den faste faktor gøres variabel i den forstand, at den ikke nødvendigvis anvendes fuldtud. — Alt dette må vist med for at nå til en holdbar konklusion.

6. Kapitel IV, om prisdannelsen på færdigvarer, er også blevet forbedret i sit oplæg; således er Winding Pedersens definitioner⁴ af de forskellige konkurrenceformer medtaget⁵ (og endda udbygget med begreber som oligopson). Beskrivelsen af prisdannelsen for differentierede varer er blevet mere præcis, og der gives udmærkede definitioner på autonom og konjunktural handle måde (p. 116 ff.). Man kunne måske ønske, at problemerne omkring opportunity costs var behandlet lidt mere udførligt; lige som i første udgave omtales de kun — næsten i forbifarten — i forbindelse med et eksempel p. 124. Generelt er der imidlertid snarest en tendens i mikroafsnittene til at begrænse de behandlede emner, idet der forudsættes en supplerende gennemgang af driftsøkonomi. Substitutionsproblemet i forbindelse med faktortilpasning henvises her til (p. 89), og det er formentlig også forklaringen på, at behandlingen af prisdifferentiering er reduceret stærkt. På den anden side er udbudstilpasning på kort og langt sigt kommet med, men hvorfor er dette spørgsmål behandlet under overskriften »Prisdannelsen for fast realkapital« (p. 157 ff.), især da det anvendte eksempel, hentet fra skibsfarten, vedrører fragtraterne og ikke priserne på skibe?

I almindelighed savner man den sidste gennemarbejdning af stoffet, som kunne have fjernet en række unojagtigheder. F.eks. er flere af diagrammerne ikke tegnet rigtigt; det gælder således grænseindtægtskurvens placering i forhold til afsætningskurven p. 111. (Bogen bruger iøvrigt betegnelsen »grænseomsætning« i stedet for »grænseindtægt«, en forbedret terminologi). P. 114 hedder det: »Vi har tidligere nævnt, at på langt sigt bliver sondringen mellem faste og variable omkostninger udflydende« — det var også nævnt i første udgave, men er — åbenbart ved en fejltagelse — gledet ud. Henvisningen p. 130 er forkert o.s.v.

7. Kapitel V om prisdannelsen på produktionsfaktorer indledes med nogle teoretiske betragtninger; fremstillingen er langt bedre end i første udgave, der på dette punkt indeholdt et næsten uforståeligt afsnit. Herefter gennemgås de særlige forhold i forbindelse med prisdannelsen på forskellige former for produktionsfaktorer, ikke mindst arbejdskraft. Her er Zeuthens teori om løndannelse udgået, uden at den savnes; i stedet er der lagt større vægt på at beskrive forholdene i et samfund som det danske. Herunder omtales den faktiske lønudvikling, hvorunder lønledningen behandles. Fremstillingen er god og dækkende, selv om man naturligvis kan diskutere detaljer. Således nævnes p. 177—78 den traditionelle betragtning, at en meget høj beskæftigelsesgrad kan have en uheldig indflydelse på arbejds effektivitet. Her er risikoen for ulovlige konflikter måske af større betydning end de i fremstillingen nævnte forhold. Men iøvrigt burde det måske have været tilføjet, at det ved empiriske undersøgelser, såvel på mikro-⁶ som på makroplanet har været vanskeligt at påvise sådanne ten-

4. Winding Pedersen, *Omkostninger og Prispolitik*, København 1949, p. 117 ff.

5. Det er dog måske lidt forvirrende, når standardvarer i modsætning til terminologien i *Omkostninger og Prispolitik* defineres ved hjælp af krydselasticitet (p. 104).

6. Se Bjarke Fog, *Priskalkulation og Prispolitik*, København 1958, p. 70—71.

denser, sikkert fordi produktionen ved et højt produktionsniveau lettere kan tilrettelægges, så faktorerne udnyttes effektivt. Afsluttende drøftes indkomstfordelingen; det er synd, at den personelle indkomstfordeling med Lorenz-kurverne er udeladt.

8. Hermed er fremstillingen nået frem til makroproblemerne. Her har Nyboe Andersen som nævnt omdisponeret stoffet og skrevet væsentlige dele helt om. I kapitel VI behandles udenrigsøkonomien. Først gives en almindelig omtale af den internationale arbejdsdeling med udgangspunkt i nogle bemærkninger om egnsudvikling etc. Straks derefter gennemgås told og importregulering. Toldafsnittet er ikke ændret væsentligt og giver forfatteren anledning til en række liberale betragtninger. Opdragelsesargumentet bliver omgående fulgt af den traditionelle indvending, at i praksis vil opdragelsen aldrig blive ført til ende (p. 200), til trods for at vi dog her i landet for knap 30 år siden indførte opdragelsesrestriktioner (ganske vist ikke told), som vel må siges at have haft en gunstig virkning på dansk industris udvikling, og som dog er blevet afviklet i vidt omfang.

Omtalen af kvantitative importrestriktioner er blevet moderniseret, og den i praksis noget uklare sondring mellem handels- og valutarestriktioner er henvist til en mere tilbagetrukket tilværelse. Den handelspolitiske udvikling i Vesteuropa i 1950'erne gennemgås på 6 linier (p. 205), hvorefter toldunioner og frihandelsområder omtales. Derpå introduceres de marginale import- og eksportkvoter med henblik på senere anvendelse i omtalen af indkomststandelsen.

Gennemgangen af betalingsbalancens kapitalposter er blevet udvidet. Det nævnes p. 213, at provenuet af et transfereret, internationalt lån i modtagerlandet »modsvares... af en kapitaludgift repræsenteret ved nationalbankens valutatilgodehavende«. Dette burde nok have været uddybet; disse regnskabsmæssige finesser misforstås ofte. Om statslån siges at motiveringen kan være et ønske om at styrke landets valutareserver. Derefter fortsættes rent konstaterende (p. 215): »Man vælger da at optage lånet på et tidspunkt hvor disse reserver er forholdsvis store« — gid det altid var så vel! — Inden kapitlet sluttes med en stort set uændret gennemgang af valutakurser, omtales sondringen mellem autonome og udlignende poster med henblik på disse begrebers anvendelse i likviditetsanalysen i det følgende kapitel. Fremstillingen er dog ikke ganske klar, jfr. fodnote 8 nedenfor.

9. I kapitel VII behandles penge- og renteforhold. Efter en indledning om pengebegrebet gennemgås nationalbankens balance. De beløb, som af nationalbanken stilles til rådighed for den private sektor som kasse, findes som summen af sedler, folio og indlånsbeviser, når opgørelsen foretages brutto. Nettotallet fås ved at fradrage nationalbankens udlån. Det nævnes, at udlånene normalt er relativt små, og at forskellen mellem brutto- og nettotallet derfor sjældent vil være stor. Der burde dog nok være taget det forbehold, at dette ikke altid gælder, når man især er interesseret i korttidsskydninger, hvad der jo ofte vil være tilfældet. Men iøvrigt fremgår det ikke særlig klart, hvorfor udlånene skal fratrækkes. Det hænger noget sammen med, at likviditetsproblemet i denne sammenhæng noget ensidigt anskues som spørgsmålet om betalingsmidler — mindre om kreditmuligheder. Det kan, ikke mindst af statistiske grunde, være nødvendigt at foretage denne indskrænkning. Men man kan også anlægge den betragtning, at korrektionen for udlån under bestemte forudsætninger netop sigter på at omgå dette dilemma. Hvis bankernes totale kreditmuligheder i nationalbanken er uændrede, vil det forhold, at de rent faktisk udnytter dem, ikke påvirke deres samlede likviditet, idet de jo derved blot har fået en potentiel lånemulighed erstattet af kasse. Ud fra dette synspunkt giver nettobeløbet således udtryk for ændringer i bankernes likviditet, målt som summen af kasse og trækningsmuligheder, under forudsætning af at de maksimale lånemuligheder ikke ændres i perioden.

I det følgende afsnit gives en sammenfatning af de forskellige definitioner af kassebeholdning, som anvendes i resten af bogen. Disse definitioner kan illustreres som vist i fig. 1. Det fremgår, at der er tre »debitorer«, der stiller kasse til rådighed for den private sektor, nemlig nationalbanken (sedler, folio, indlånsbeviser), udlandet (de private bankers valutabeholdning)⁷ og staten (giro, skatkammerbeviser og skillemønt). Summen af de likvide fordringer på disse tre debitorer udgør den private sektors kasse, som er placeret enten hos banker eller borgere. Summen af bankers og borgers kasse er imidlertid større end den private sektors kasse, fordi borgerne desuden har likvide indskud i bankerne.

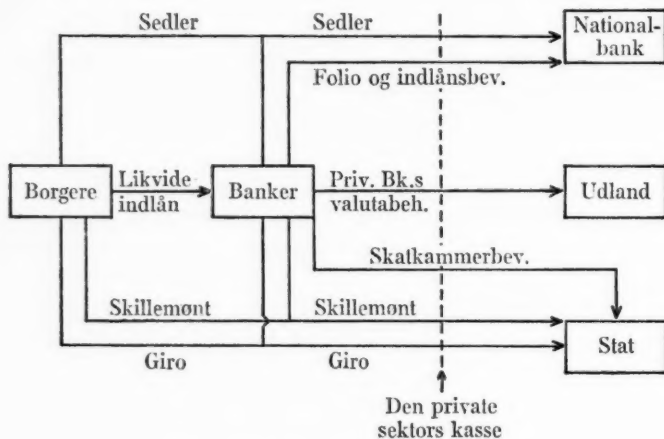

Fig. 1. Pengeforsyningens bestanddele.

Den private sektors kasse påvirkes gennem transaktioner med en af de tre debitorer på fig. 1, mens transaktioner debitorerne imellem (f.eks. ved at staten optager et lån i udlandet) ikke påvirker den private sektors kasse, i hvert fald ikke direkte.

Med dette udgangspunkt er der samtidig givet en naturlig disposition for de følgende afsnit, som drøfter likviditetsvirkningen fra henholdsvis betalingsbalancen, statsfinanserne og nationalbanken. Det vises, hvorledes et overskud på betalingsbalancens autonome poster nødvendigvis modsvares af en tilsvarende forøgelse af den private sektors kasse⁸. Selv om udviklingen i

7. Bogen medregner (p. 241) de private bankers valutaaktiver brutto ved opgørelsen af brutto-pengeforsyningen. Dette er formentlig ikke særlig hensigtsmæssigt. Der har gennem tiderne været betydelige bruttobevægelser i valutaposterne på bankernes balancer, som ikke var udtryk for relevante økonomiske sammenhænge. Tillæget til Statistiske Efterretninger opgør da også størrelsen netto. Dette er iøvrigt en betingelse for, at den nedenfor omtalte sammenhæng mellem betalingsbalancen og pengeforsyningen kan registreres.
8. Denne begrebsammenhæng rejser imidlertid spørgsmålet om afgrænsningen af betalingsbalancens autonome poster på p. 222. Antag at et land i en given periode har et underskud på vare- og tjenestebalancen på 500 mill. kr., som modsvares af en nedgang i valutabeholdningen på 200 mill. kr., samtidig med at staten optager et udenlandsk lån på 300 mill. kr. Statens transaktioner med udland og nationalbank i forbindelse med låneoptagelsen påvirker ikke den private sektors kasse, som altså må være formindsket med 500 mill. kr. Men det vil sige, at der kun bliver overensstemmelse mellem ændring i pengeforsyning og underskud på betalingsbalancens autonome poster, når disse defineres snævert (excl. statslånet) og de udlignende poster følgerlig omfattes af den vide definition, således at de inkluderer statslånet.

forholdet til udlandet således har betydning for pengeforsyningen, er udlandet imidlertid ikke »en aktiv, pengepolitisk faktor«. Sådanne pengepolitiske myndigheder er derimod staten, nationalbanken og de private banker (p. 247); de sidste kan dog ikke påvirke den private sektors kasse.

Statsfinansernes påvirkning af pengeforsyningen gennemgås med udgangspunkt i statens ind- og udbetalinger. Drifts- og anlægsposterne samt indenlandske kapitalposter, som vedrører den private sektor og som ikke har som primært formål at påvirke likviditeten, benævnes statsregnskabets autonome poster. Svarende til relationerne vedr. betalingsbalancen vises at et underskud på statsfinansernes autonome poster (et overskud set fra den private sektors synspunkt) modsvares af en tilsvarende forøgelse af den private sektors kasse. Denne forøgelse kan imidlertid modvirkes gennem statens eller nationalbankens obligationssalg. Heri gennem føres man over til en omtale af nationalbankens pengepolitiske rolle; fremstillingen af nationalbankens muligheder for at købe og sælge obligationer og føre diskontopolitik — og de problemer, der i denne forbindelse kan opstå i forholdet mellem stat og nationalbank — er behandlet klart og neutralt.

Det vil fremgå af det foregående, at de opstillede begreber gør det muligt at sammenfatte påvirkningen af den private sektors kasse således:

Overskud på betalingsbalancens autonome poster

+ underskud på statsfinansernes autonome poster (overskud set fra den private sektor)

÷ statens og nationalbankens nettosalg af obligationer

= forøgelse af den private sektors kasse.

Drøftelsen omkring den private sektors kasse suppleres med en omtale af de private bankers muligheder for at påvirke borgernes kasse. Dette afsnit er godt og stort set uændret. Det leder op til en omtale af renteteorien, inden kapitlet afsluttes med nogle bemærkninger om investeringernes rentefølsomhed, hvor den famøse (jfr. pkt. 4 ovenfor) kurve, der illustrerer sammenhængen mellem investering og rente, atter dukker op.

10. Fremstillingen af renteteorien p. 256 ff. er blevet trukket meget skarpere op sammenlignet med 1. udgave. Renten, prisen på penge, bestemmes som vanligt ved et autonomt udbud fra centralbanken stillet over for borgernes efterspørgselskurve, fremkommet ved vandret addition af transaktions- og spekulationsefterspørgselen, jfr. fig. 2, som sammenstiller bogens fig. VII 2, 3 og 4. (Figuren forudsætter given nationalindkomst). — Man savner i fremstillingen en understregning af, at disse figurer har beholdninger, og ikke strømme, ud ad x-aksen. I bogens første halvdel udvises stor omhu med at præcisere, at man i de forskellige prisdannelsesdiagrammer måler mængde pr. tidsenhed ad den vandrette akse. Denne omhu havde i endnu højere grad været på sin plads i makro-afsnittene, hvor dimensionen ikke på forhånd er givet.

Præciseringen af fremstillingen gør det samtidig lettere for læseren at få luft for nogle kritiske bemærkninger i tilslutning til den i diagrammet fremstillede model, jfr. også den verbale drøftelse p. 262 fn.—263 fn. Af mange grunde skal der ikke her gås ind i nogen lang renteteoritisk diskussion, men blot gøres nogle bemærkninger ud fra det hovedsynspunkt, at det må være et rimeligt krav til en sådan simpel model, at man kan præcisere et sæt forudsætninger, hvorunder modellen har ubetinget gyldighed og forekommer konsistent. Dette må i en lærebog som den foreliggende gælde, selv om man derved forøger abstraheringsgraden noget.

En af de ting, der volder vanskeligheder på fig. 2, er den negative spekulationsefterspørgsel ved en høj rentefod⁹. Hvad er den udtryk for? Figuren viser jo ikke, hvor mange obligationer man ønsker at købe, men hvor mange man ønsker at holde. Fortolkningen må vel derfor være, at den private sektor forudsættes at have en »normal« obligationsbeholdning, og hvis

9. Fremstillingen svarer stort set til Nyboe Andersens i *Lånerenten*, København 1947, p. 45 ff.

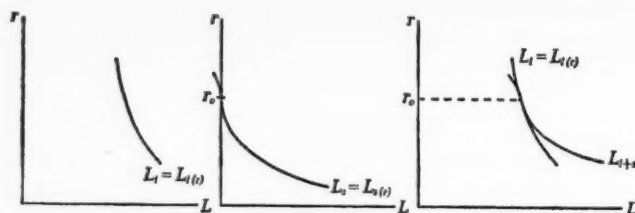

Fig. 2. Efterspørgselen efter penge.

den ønsker at udvide denne obligationsbeholdning, opfattes det som at den må reducere sin kassebeholdning, hvorved spekulationskassen bliver negativ. Men denne problemstilling forekommer at være unødigt uklar. Det relevante spørgsmål i denne sammenhæng er jo: hvad sker der, hvis centralbanken søger at presse renten op, og her er figuren ikke til stor hjælp, siden forfatteren hurtigst muligt lader den negative spekulationsefterspørgselskurve (og dermed den samlede efterspørgselskurve for likviditet) stoppe, så snart spekulationsefterspørgselen bliver negativ, se fig. 2. Desuden melder et andet spørgsmål sig: Hvordan finansieres disse spekulationsbestemte obligationskøb? I teksten nævnes (p. 263), at man kan optage lån, men hvor? Har vi forudsat, at der eksisterer private banker, og i bekræftende fald, hvordan kommer de iøvrigt ind i teorien i forbindelse med vore kurver? — Og selv om dette kunne klares, kan og vil de da finansiere private obligationskøb i en periode, hvor kreditten er stram?

En anden indvending mod fremstillingen er, om det er så naturligt at man finder den samlede efterspørgsel ved vandret *addition*, som forudsat i fig. 2. Lad os tænke os en situation, hvor renten er lav og spekulationskassen betydelig. Da den private sektor i forvejen har likviditet nok, er det svært at forstå, hvorfor den samlede efterspørgsel efter kasse *nødvendigtvis* forøges, hvis transaktionsbehovet stiger.

Disse indvendinger, som ikke specielt er rettet mod den foreliggende fremstilling, rejser det spørgsmål, om det ikke ville være mere frugtbart og samtidig lettere for læseren at dreje fremstillingen en smule og som et *udgangspunkt* vælge en simpel teori efter følgende linier:

Givet en lukket økonomi uden indgreb fra staten (ingen finanspolitik). Forudsæt for simpelhedens skyld, at der heller ikke er private banker, kreditforeninger el. lign. Borgernes fordringer på centralbanken har på et bestemt tidspunkt en given størrelse, fordelt på sedler og obligationer, udstedt af centralbanken. *Hverken centralbanken eller borgerne kan ændre størrelsen af den samlede fordringsmængde*, men centralbanken kan ved køb og salg af obligationer ændre dens sammensætning. På fig. 3 repræsenterer det vandrette liniestykke *KO* den givne fordringsmængde. Op ad *y*-akserne afsættes renten; borgernes kasse måles mod højre fra det sydvestlige nulpunkt *K*, deres obligationsbeholdning mod venstre fra det sydøstlige nulpunkt *O*.

Borgerne ønsker at holde en vis *minimumskasse* til dækning af transaktionsbehovet; denne transaktionskasse er ret rentuelastisk ($T_1 T_2$ på fig. 3, forudsat givet nationalindkomst). Ved renten *r* på figuren er transaktionsefterspørgselen altså *AB*. Mærk at der er ikke tale om en addend i en addition, men om en *ulighed*: alle punkter vest for $T_1 T_2$ kan umiddelbart udelukkes. Spørgsmålet er nu, om borgerne ved renten *r* (eller ved en hvilken som helst anden rente) er villige til at holde resten af deres fordringer på centralbanken (*BF*) som obligationer. Hvis renten er væsentlig højere end »det normale«, vil dette formentlig være tilfældet, mens på den anden side borgerne ved en ekstremt lav rentefod (*G*) vil ønske at frigøre sig for alle obligationerne. $T_1 CG$ bliver således borgernes efterspørgsel efter kasse, og på grundlag heraf kan de traditionelle renteteoretiske konklusioner drages. Ved højere indkomst i løbende priser flyttes efterspørgselskurven til f.eks. $T_1' EG$.

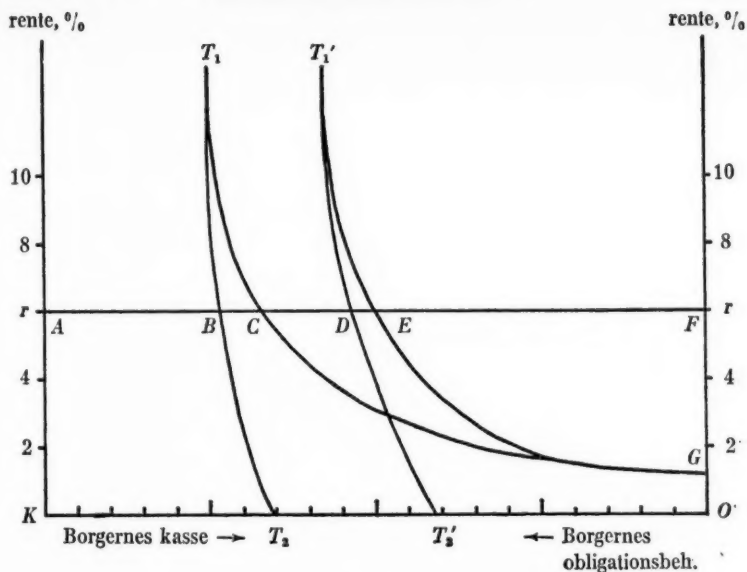

Fig. 3.

En sådan fremstilling har den fordel, at den understreger analysens karakter af en »beholdningsanalyse«, lige som den fremhæver den nødvendige sammenhæng (under de givne forudsætninger) mellem samlet kasse og obligationsmængde. Borgernes efterspørgsel efter obligationer, altså den beholdning de ønsker at ligge med ved alternative renteniveauer, lader sig åbenbart udlede direkte fra fig. 3, når man læser figuren fra højre; efterspørgselen er en voksende funktion af rentens højde. Da kursen og renten er omvendt proportionale, kan denne funktion direkte transformeres til en »normal« efterspørgselsfunktion, hvor prisen (og ikke afkastet) er afsat op ad y-aksen, jfr. fig. 4¹⁰.

11. Med omtalen af pengeforholdene er også den monetære baggrund for indkomstdannelsen givet, og sammenfatningen heraf følger i kap. VIII. Udgangspunktet er den traditionelle Keynesmodel, som i modsætning til 1. udgave er fremstillet i diagramform. På grundlag heraf drøftes virkningen af en autonom, men varig ændring i efterspørgselen ved hjælp af multiplikatoranalysen. Først betragtes en autonom efterspørgselsstigning inden for den private sektor, så behandles den offentlige sektor og endelig betalingsbalancens indkomstvirkning. Der kunne måske have været grund til i højere grad at sammenligne årsagen til en udefra kommende indkomstvirkning med en tilsvarende likviditetsvirkning; af de tre overfor omtalte »debitorer« giver transaktioner med nationalbanken ifølge sagens natur ikke anledning til nogen indkomstvirkning, og det er kun i forbindelse med nogle af de autonome transaktioner med udland og stat, at den direkte indkomstvirkning opstår, nemlig i forbindelse med henholdsvis vare- og tjenestebalancen og drifts- og anlægsposterne på statsregnskabet. Iøvrigt gennemgås de forskellige multiplikatoreffekter grundigt under alternative forudsætninger

10. Fig. 4, der svarer til T_1CG på fig. 3, er med tilnærmelse tegnet ud fra den forudsætning, at der kun findes een type obligationer, 5 % uamortisable.

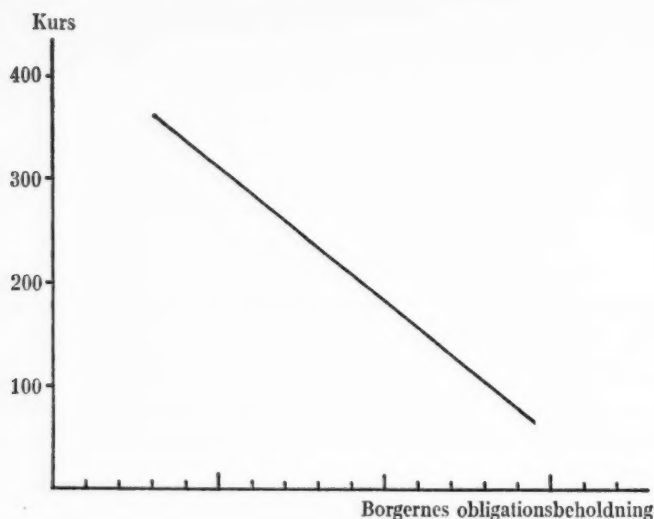

Fig. 4.

m.h.t. forbrugsfunktionen, og der lægges vægt på at sammenligne virkningen fra betalingsbalancen og statsfinanserne. Måske kunne det dog have lettet læsernes mulighed for at »nå til en virkelig forståelse af stoffet« (forordet), om man, evt. i fodnoter, havde specificeret de ligningssystemer, som ligger bag analysen i de forskellige tilfælde. Fremstillingens sværhedsgrad er under alle omstændigheder højere end i de foregående kapitler, og det kan volde vanskeligheder, at resultatet p. 284 fn. ikke stemmer med de anførte forudsætninger. Men det ændrer ikke ved det forhold, at den anvendte model er særdeles velegnet for analysen; det balancerede budgets indkomstvirkning kommer således klart frem¹¹. Man kunne dog måske kritisere, at statsindtægter og -udgifter samt import og eksport i modellen er autonomt bestemt helt frem til den afsluttende halve side (p. 288), hvor sammenhængen mellem eksport og import behandles.

Fremstillingen afrundes med en omtale af den indkomstvirkning, som sker via likviditetsændringernes påvirkning af renten med deraf afledede ændringer i investeringerne. Igen sker analysen inden for en nøje præciseret model, jfr. fig. 5, som afbilder bogens fig. VIII, 3 p. 291. (a) illustrerer likviditetskurven (jfr. fig. 2 ovenfor), idet der dog kun er taget hensyn til transaktionsefterspørgselen. I (b) gengives — for tredje gang — sammenhængen mellem investering og rente, (c) viser sammenhængen mellem opsparing (lig investering) og indkomst, og følgelig illustrerer (d) relationen mellem likviditet og indkomst, idet hver af kurverne på (d) forudsætter en bestemt rentefod. Hensigten med diagrammet har formentlig været en dobbelt: dels at give et for praktiske formål relevant bidrag til at belyse pengepolitikens muligheder, dels at vise, hvordan flere forskellige stykker teoretisk værktøj, fremstillet i forskellige sammenhænge i det foregående, følger sig smukt sammen i en større helhed.

11. En advarsel: Fremover må man nok affinde sig med, at betegnelsen »mio kr.« og »mia kr.« i stadig højere grad vil vinde indpas; de er anvendt i bogen. Det må være en trøst for de ikke-musikalske, at »mill. kr.« dog bruges sideløbende.

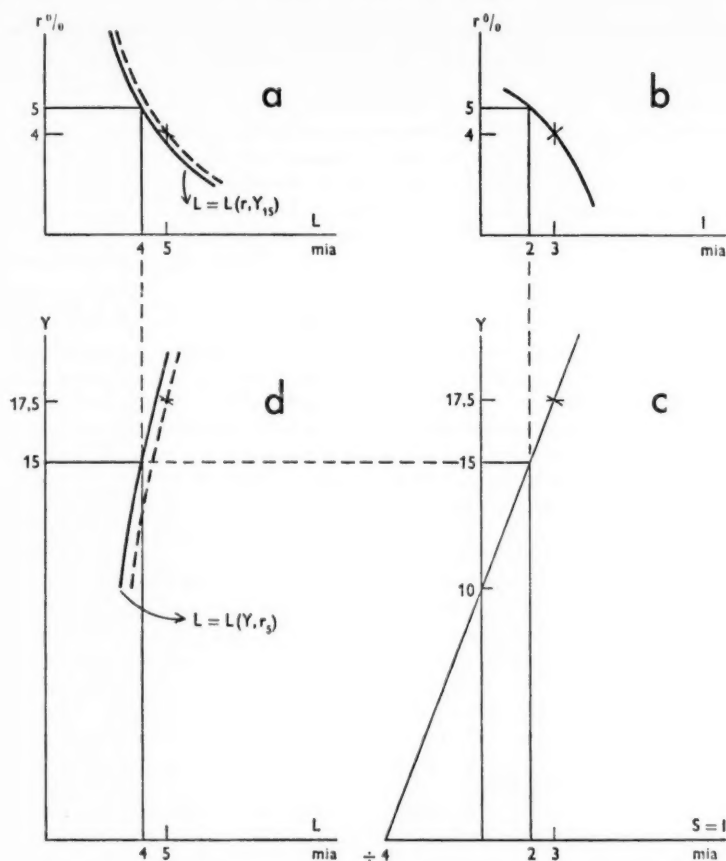

Fig. 5.

Det er imidlertid tvivlsomt, om nogen af formålene er nået. Analysen fører let til overdrevne forestillinger om pengepolitikens effektivitet. Det hænger sikkert dels sammen med, at (a) begrænser sig til transaktionsbehovet, men skyldes også de i (b) forudsatte, gode muligheder for at regulere investeringerne via renten. Der kan naturligvis hertil indvendes, at vor viden på disse områder er begrænset, og at de alternative, simple investeringsteorier, der foreligger, næppe har bedre forklaringskraft, og det er nok rigtigt. Alligevel kan man vanskeligt frigøre sig for en fornemmelse af, at figuren lige så godt kunne være udeladt, medmindre den har værdi ud fra et metodesynspunkt.

Fra den sidstnævnte synsvinkel er fremstillingen imidlertid heller ikke uangribelig. Man begynder med (a) og når via (b) og (c) frem til (d). Til slut hedder det (p. 292): »Ringene er således sluttet. De fire figurer repræsenterer tilsammen et ligevægtssystem, hvortil algebraisk svarer et determineret ligningssystem med lige mange ligninger og ubekendte«. Denne konklusion kan imidlertid forekomme noget vildledende. Naturligvis kan man tænke sig et ligningssystem, bestående af 4 ligninger og 4 ubekendte, af formen: $x = x(y)$, $x = x(z)$,

$v = v(z)$ og $v = v(y)$, som kan afbildes ved hjælp af fire uafhængige diagrammer ved anvendelse af samme teknik som i fig. 5. I så fald vil der normalt være een løsning. - Men det er jo ikke et sådant problem, der behandles på figuren. (a) og (d) repræsenterer hver en kurveskare, og de afbilder præcis den samme funktionssammenhæng, nemlig $L = L(r, Y)$. Kender man den ene, er den anden givet ved transformation, og (d) kunne for så vidt lige så godt være udeladt. - I virkeligheden har vi således 4 ligninger, nemlig (foruden likviditetsfunktionen) $I = I(r)$, $I = S$ og $S = S(Y)$. Men der er 5 ubekendte, L , r , Y , S og I^{12} . Vi kan — eller skal — fastlægge værdien af en af de variable for at kunne løse systemet, der således har een frihedsgrad. Dette burde nok i højere grad, end sket er, være præciseret for at slutte ringen.

12. Den netop omtalte model, der har karakter af en statisk analyse, danner udgangspunkt for et afsnit om økonomisk vækst. Investeringsernes dobbeltsidige rolle, dels som efterspørgselsskabende, dels som kapacitetsforøgende faktor omtales. Den simple vækstmodel, bestående af en konstant kapitalkoefficient og en konstant opsparingskvote (Harrod-Domar modellen) belyses ved et eksempel, der forudsætter en kapitalkoefficient på 4. Modellen har form af en differensligning, som gennemgås ved hjælp af et talekseksempel. Herved undgår man at komme ind på løsningen af differentialligninger. Praktiske vækstproblemer i forskellige samfunds typer nævnes, og mulighederne for at inddrage arbejdskraften og de tekniske fremskridt i en vækstmodel omtales kort, alt på en stort set dækkende måde. Herefter følger en gennemgang af forskellige tidsrækker vedrørende konjunkturbevægelser for tiden siden den anden verdenskrig; den teoretiske drøftelse i denne forbindelse koncentrerer omkring accelerationsprincippet. Fremstillingen heraf er stort set uændret fra 1. udgave. Problemet stilles således: Hvordan kan det forklares, at produktionen svinger stærkere for kapitalgoder end for forbrugsgoder? Efter gennemgangen af selve accelerationsprincippet omtales de stramme forudsætninger, der må være opfyldt, for at accelerationsvirkningen fremkommer, hvorfor man let kan forestille sig, at den i praksis helt kan udeblive. For ikke at henfalde til negativitet afsluttes imidlertid, lige som i første udgave, med denne konklusion, som dog næppe kan stå for nogen streng logisk prøvelse (p. 310): »At (accelerationsvirkningen) alligevel er en realitet følger af, at produktionssvingningerne faktisk er større for fast realkapital end for de varer, der skal produceres ved dennes hjælp«.

Kapitlet afsluttes med omtalen af en multiplikator-accelerator model, igen i form af differensligninger, som anskueliggøres ved hjælp af taleksempler. Det er vanskeligt at kritisere denne teknik i en elementær lærebog, men det er på den anden side lidt farligt, at ræsonnementer i forbindelse med differentialligninger helt forbigås, da læseren herved let får det indtryk, at dynamisk analyse nødvendigvis er noget med »timelags«. I det hele taget er disse differensligninger jo et meget følsomt værktøj og derfor farlige at arbejde med. Det belyses ved et eksempel p. 313, hvor man med en accelerator på 4 når en eksplosiv stigning i indkomsten. Nyboe Andersen er i almindelighed overordentlig behændig med hensyn til at afrunde en fremstilling, så læseren ikke føler sig snydt, men i dette tilfælde er resultatet nu mindre heldigt. Forklaringen på, at man i praksis ikke vil komme ud for en eksplosiv indkomstudvikling, findes nemlig »i en række forhold, således at en accelerator på 4 ikke vil forekomme for et samfund som helhed, men i det højeste for enkelte brancher«. Imidlertid er acceleratoren (a) jo defineret i forbindelse med ligningen $I = a \Delta Y$, og hvis I opfattes som nettoinvesteringen og K betegner kapitalapparatet, gælder følgende, at $a = \Delta K / \Delta Y$. Men det er præcis det samme udtryk som den marginale kapitalkoefficient, der i afsnittet om økonomisk vækst realistisk antoges at være 4! I virkeligheden kan Harrod-Domar modellen jo ansues som en multiplikator-accelerator model og omvendt.

12. Eller, om man vil, 3 ligninger og 4 ubekendte, hvis $I = S$ indsættes i opsparingsfunktionen, hvorefter de ubekendte L , r , Y og I står tilbage.

Kapitlet afsluttes med en grafisk afbildning af nogle af de gennemregnede taleksempler, og med fare for at vildlede svage sjæle påvises, hvordan den faktiske udvikling på en række punkter svarer ganske godt til taleksemplerne¹³.

13. Risikoen for at vildlede de omtalte svage sjæle bliver imidlertid reduceret betydeligt, idet det følgende kapitel om konjunkturbevægelser og økonomisk politik på en udmærket måde tager sit udgangspunkt i en konkret situation; det indledes med en to sider lang beskrivelse af opsvinget her i landet i 1958, hentet fra *Økonomisk Årsoversigt*. Dette giver anledning til en beskrivelse af forskellige typer af ekspansions- og kontraktionsprocesser med særligt henblik på den økonomiske politik, der kan bringes i anvendelse i forskellige situationer.

Endelig er kapitel X, om samfundsformer og økonomisk politik, stort set uændret, idet der dog er tilføjet et afsnit om udviklingslandene.

14. Sammenligner man makro-afsnittene med de tilsvarende afsnit i bogens 1. udgave, er forbedringerne, som det vil fremgå af det foregående, meget betydelige. Dette er sket, uden at man er gået glip af væsentlige ræsonnementer i de dele af 1. udgave, som nu er udeladt. (Dog savnes forløbseksemplet i 1. udgave, p. 306 som en gavnlig modvægt mod en alt for blind tillid til multiplikator-accelerator modeller).

Den væsentligste anke, der kan rettes mod den sidste halvdel af 2. udgave, er nok, at læseren har vanskeligt ved at få et overblik over de alternative midler i den økonomiske politik og deres egnethed under varierende forudsætninger. Økonomisk politik omtales mere eller mindre i alle kapitlerne, men først i det afsluttende om de forskellige samfundsformer findes — klemmt inde mellem et afsnit om socialismen og et andet om det økonomiske system i Sovjetunionen — en kort, sammenfattende omtale af den økonomiske politiks mål og midler. Det er nok en overvejelse værd i næste udgave at lave et kapitel IX om konjunkturbevægelser, som så passende kunne inkludere den sidste del af kap. VIII. På denne baggrund kunne man i et efterfølgende, selvstændigt kapitel give en sammenfatning og sammenligning af forskellige typer af økonomisk politik med udgangspunkt i de afsnit om dette emne, som nu er gemt væk i kap. X.

15. Anmeldelser af elementære lærebøger bliver let en langstrakt affære og vil ofte afspejle anmelderens kæpheste lige så meget som bogens forfatters; denne anmeldelse er vist desværre ingen undtagelse. Værre er det måske, at hovedparten af de anførte kommentarer ifølge sagens natur er kritiske, så bogen let kommer til at tage sig dårligere ud, end den egentlig er. Der kan derfor til slut være grund til at fremhæve, at selv om der kan rettes adskillige indvendinger, giver den foreliggende udgave et fortræffeligt grundlag for en indledende gennemgang af nationaløkonomien; den skal nok være i stand til at befæste bogens stilling på det nordiske marked. Dette skulle igen øge chancerne for, at en revideret udgave kan udkomme før 1970¹⁴ med endnu større efterspørgsel til følge og således skabe en frugtbar dynamisk proces.

Anders Ølgaard*

13. Det kunne nok have ført til nogle pessimistiske konklusioner, hvis sammenligningen mellem den faktiske udvikling og modellens forløb skulle tages helt alvorligt. Den omtalte model giver nemlig kun anledning til vækst, fordi de autonome investeringer er stadigt voksende. Men de, der finder lighed mellem industriproduktionens udvikling i USA og modellen i tabel VIII 1., kan da også blot henvises til at undersøge, om der også er lighed m.h.t. investeringernes udvikling.

14. Ved den lejlighed kunne man passende forbedre indbindingen. Bogen sælges heldigvis kun indbundet, men ryggen bliver let snavset, og titlen på ryggen er ulæselig efter få dages brug.

* Lektor ved Københavns Universitet.

TIDSSKRIFTSOVERSIGT

Signaturerne efter hvert tidsskrift angiver, på hvilke biblioteker tidsskriftet er tilgængeligt; følgende forkortelser er anvendt: Det kgl. bibliotek (KB), Handelshøjskolens bibliotek (HB), Statsbiblioteket og Århus universitets økonomiske institut (Å), Socialministeriets bibliotek (ArS), Arbejderbevægelsens arkiv og bibliotek (ArA), Folketingets bibliotek (Fo), Danmarks tekniske bibliotek (T), Statistisk Departements bibliotek (Sta) og Det amerikanske bibliotek (AL).

Oversigten er udarbejdet af førstebibliotekar ved Det kgl. Bibliotek, cand. polit. *Knud Erik Svendsen* og cand. polit. *Lilian Ryssel*.

THE AMERICAN ECONOMIC REVIEW

Vol. 51, No. 1, March 1961: *T. W. Schultz*, Investment in human capital. *H. B. Chenery*, Comparative advantage and development policy. *G. L. Bach & C. J. Huizenga*, The differential effects of tight money. *H. Benishay*, Variability in earnings-price ratios of corporate equities. *D. Patinkin*, Financial intermediaries and the logical structure of monetary theory (review article). *M. Bornstein*, The reform and revaluation of the Ruble.

KB-HB-Å-ArA-AL

ECONOMETRICA

Vol. 29, No. 1, January 1961: *R. F. Muth*, Economic change and rural-urban land conversions. *H. Ueno*, Investment behavior in the Japanese cotton spinning industry. 1916-1934. *C. E. V. Leser*, Commodity group expenditure functions for the United Kingdom, 1948-1957. *M. Dummert & R. Farquharson*, Stability in voting. *W. Y. Oi*, The desirability of price instability under perfect competition. *Z. Griliches*, A note on serial correlation bias in estimates of distributed lags. *E. Fels*, Oskar Anderson, 1887-1960. *R. Roy*, Georges Darmois, 1888-1960. *H. Haller*, Hans Peter's contribution to economics and econometrics.

Vol. 29, No. 2, April 1961: *H. A. Simon & A. Ando*, Aggregation of variables in dynamic systems. *F. M. Fisher*, On the cost of approximate specification in simultaneous equation estimation. *P. R. Fisk*, The graduation of income distributions. *P. Suppes*, Behavioristic foundations of utility. *M. Morishima & F. Seton*, Aggregation in Leontief matrices and the labour theory of value. *L. Johansen*, A note on »Aggregation in Leontief matrices and the labour theory of value«. *H. O. Hartley*, Nonlinear programming by the Simplex method. *A. L. Nagar*, A note on the residual variance estimation in simultaneous equations. *Y. Murakami*, A note on the general possibility theorem of the social welfare function. *L. W. McKenzie*, On the existence of general equilibrium: some corrections.

KB-HB-Å.

THE ECONOMIC JOURNAL

Vol. 70, No. 280, December 1960: *J. R. Hicks*, Linear theory. *R. S. Sayers*, Monetary thought and monetary policy in England. *E. H. Phelps Brown & M. H. Browne*, Distribution and productivity under inflation, 1947-57. *K. Kojima*, Capital accumulation and the course of industrialization, with special reference to Japan. *L. B. Shaplin*, Proportions of exchange. *I. Adelman*, Business cycles - endogenous or stochastic? *G. J. Ponsonby*, Earnings on railway capital. *A. Quayum*, Theory of income generation and economic growth.

Vol. 71, No. 281, March 1961: *M. Frankel*, Producer goods, consumer goods and acceleration of growth. *H. T. Oshima*, Consumer asset formation and the future of capitalism. *J. T. Caff*, A generalization of the multiplier-accelerator model. *D. Hamberg & C. L. Schultz*, Autonomous versus induced investment: The interrelatedness of parameters in growth models. *N. Labia*, Price velocity and dynamics. *R. Turvey*, Some economic features of the London cab trade. *W. Rosenberg*, Capital imports and growth - The case of New Zealand - Foreign investment in New Zealand, 1840-1958. *E. B. Butler*, Auction prices: Estimated and realised. *G. R. Fisher*, Some factors influencing share prices.

Vol. 71, No. 282, June 1961: *G. L. S. Shackle*, Recent theories concerning the nature and role of interest. *A. Smithies*, Rising expectations and economic development. *P. Kilby*, African labour productivity reconsidered. *C. Kennedy*, Technical progress and investment. *Sir R. Harrod*, The »Neutrality« of improvements. *W. Fellner*, Two propositions in the

theory of induced innovations. *D.W. Jorgenson*, The development of a dual economy. *R.R. Nelson*, A note on stability and the behaviour assumptions of Harrod-type models. *M.F.G. Scott*, A tax on price increases? *C.H. Feinstein*, Income and investment in the United Kingdom, 1856-1914. KB-HB-A-Sta.

ECONOMICA

Vol. 28, No. 109, February 1961: *E.J. Mishan*, Theories of consumer's behaviour: A cynical view. *P. Newman*, Approaches to stability analysis. *E.H. Phelps Brown & V. Hopkins*, Seven centuries of wages and prices: Some earlier estimates. *R.C.O. Matthews*, Liquidity preference and the multiplier. *R.V. Eagly*, Sir James Steuart and the »Aspiration Effect«. *G.L. Rees*, Country size and the terms of trade. *Lord Robbins*, Hayek on liberty.

Vol. 28, No. 110, May 1961: *R.S. Sayers*, Alternative views of central banking. *J.R. Cathbertson*, Hire purchase controls and fluctuations in the car market. *R.G. Lipsey & M.D. Steuer*, The relation between profits and wage rates. *L. Foldes*, Domestic air transport policy, part I. *A.H. John*, Aspects of English economic growth in the first half of the eighteenth century. *A.W. Coats*, Alfred Marshall & Richard T. Ely: Some unpublished letters. *Sir R. Harrod*, A plan for increasing liquidity. *B.A. Corry*, Progress and profits.

Vol. 28, No. 111, August 1961: *A.K. Cairncross*, International trade and economic development. *G.S.L. Tucker*, Ricardo and Marx. *L. Foldes*, Domestic air transport policy-part II. *R.J. Bhatia*, Unemployment and the rate of change of money earnings in the United States, 1900-1958. *F.H.S. Brown & R.S. Edwards*, The replacement of obsolescent plant. *F. Paukert*, The value of stock exchange transactions in non-government securities, 1911-1959. *A.S. Gerakis*, A geometrical note in the box diagram. *M. McManus*, The possibility of undercompensating price changes. KB-HB-A-Ara.

ECONOMIE APPLIQUÉE

Tome 13, No. 4, Octobre-Décembre 1960: *U. Papi*, Programmation régionale et théorie économique. *G. Della Porta*, Planification nationale et planification régionale. *F.J.J.H.M. Van Os*, La politique de l'industrialisation régionale aux Pays Bas. *R. Vandeputte*, La politique d'expansion régionale en Belgique. *P. Breuikow*, La planification régionale en Grande Bretagne. *M.R. Hermida*, La programmation régionale en Espagne. *G. Della Porta*, La planification nationale et régionale en Italie. *J. Lacroix a.o.*, Recherches et dialogues philosophiques et économiques. *A. Nove a.o.*, Echanges, fluctuations internationales et plan français. Tarifs douaniers et échanges commerciaux en Europe occidentale, une enquête par *P.E.P. J.R. Boudeville a.o.*, Croissance économique et pôle de rayonnement du département du Rhône.

Tome 14, No. 1, Janvier-Mars 1961: *M. Bouchard*, De la concurrence. *H.C. Eastman & S. Stykolt*, Le fonctionnement de deux oligopoles protégés au Canada. *P. Bauchet*, La comptabilité économique régionale et son usage. *V. del Punta*, Sur une application particulière de la programmation linéaire au problème de la programmation régionale. *F. Ventriglia*, Les Instituts régionaux de crédit. *G. Di Nardi*, Experiences de la »Cassa per il Mezzogiorno«. *J.-R. Boudeville*, Le développement régional et les conférences internationales.

Tome 14, No. 2-3, Avril-Septembre 1961: *F. Russo*, Introduction. *J. Fourastié*, Remarques sur l'introduction de la notion de progrès technique dans la science économique. *W.G. Waffenschmidt*, Recherche-développement et production. *R. Pré*, Des interconnexions de la recherche et des processus de développement dans les pays industrialisés. *F. Machlup*, L'offre d'inventeurs et d'inventions. *F. Machlup*, Invention et recherche technique. *P. Jacquemin*, Elaboration d'un programme de recherches. *B.R. Williams*, Conditions de l'innovation industrielle. *B.R. Williams*, Variations par secteurs de l'effort de recherche-développement en Grande-Bretagne. *J. Schmookler*, La réartition des inventions dans l'industrie. *Ch. Sadron*, Recherche scientifique pure et recherche appliquée: leur relations. *F. Robin*, Recherche officielle et recherche privée. *Général Guérin*, Recherche militaire et économie. *L. Estrangin*, Stratégie de la propagation de l'information technique dans les milieux agricoles. *R.L. Meier*, La théorie économique de l'éducation dans les sociétés en

voie de développement. *D. B. Hertz*, La recherche-développement considérée comme facteur de production. *S. S. Sengupta*, La stratégie et l'économie de la recherche. KB.

EKONOMISK TIDSKRIFT

Årgang 63, No. 1, April 1961: *I. Svennilson*, Samhällsekonomska synpunkter på utbildning. *A. Lindbeck*, Den klassiska »dichotomiens». *B. Kragh*, Orsakssammanhang mellan terms of trade och inflation.

Årgang 63, No. 2, Juni 1961: *B. Ohlin*, Utrikeshandelsteorin – ett försök till »Ehrenrettung». *J. Åkerman*, Fyra metodologiska moment. *B. Södersten*, Utrikeshandel och ekonomisk tillväxt. Den marginella aspekten. *B. Hansen*, Om stock och flow i ekonomisk teori. KB-HB-A-ArS-Sta.

EKONOMISKA SAMFUNDETS TIDSKRIFT

Årgang 14, No. 1, 1961: *C. A. J. Gadolin*, Synpunkter på grekisk och egyptisk ekonomi. *C. G. Tollet*, Export i vardande. *A. Meinander*, Synpunkter på sambandet mellan den klassiska pristeorin och den moderna parameterteorin. *I. Tyrni*, Den tekniska utvecklingen som en faktor i den ekonomiska tillväxtprocessen.

Årgang 14, No. 2, 1961: *R. v. Fieandt*, Huru 1957 års devalvering förbereddes och verkställdes. *J. O. Söderhjelm*, Utvecklingslinjer för vår skogsindustri produktionsvolym och produktionsinriktning. *H. Brems*, A remark on economics, measurement, and mathematics. KB-HB-A-ArS-Sta.

EKONOMISTA

Nr. 6, 1960: Summaries: *J. Pajestka*, The quantitative analysis of production growth in People's Poland (with mathematical appendix by *S. Andrejszyn*), *Z. Pawowski*, A contribution to the method of investigating the demand for consumers' durable goods. *M. Kalecki*, Remarks on the financial problems of the third five year plan of India. *J. Zdanowicz*, The problem of the balance of payments in the common market. *Z. Kamecki*, The liberalization of the trade policy in the developed capitalist countries. *A. Szeworski*, The economic situation of the United States in the period 1959-1960. *J. Ciepielewski*, The problem of capital and labour in the Polish catholic social thought in the interwar period (1918-1939). *J. Drewnowski*, The law of value in socialism (mathematical approach).

Nr. 1, 1961: Summaries: *B. Mine*, Operation of the law of value in socialism. *A. Wakar & J. G. Zielinski*, Direct economic calculus. *P. Sulmicki*, Some remarks on the rate of growth of social product. *J. Soldaczuk*, Foreign trade economic growth. *A. Haber*, From the typology of Ordo-Liberalism. *Z. Dobrska*, The influence of recent changes in business situation of industrialized countries on the economic situation of underdeveloped countries.

Nr. 2, 1961: Summaries: *J. Zawadzki*, Structural changes in the contemporary capitalism (discussion remarks). *M. Pohorille*, Unit costs and price setting of agricultural products. *L. Miastkowski*, On the question of contract prices of industrial crops. *J. Okuniewski*, Industrialization, technical progress and intensification of agriculture. *A. Lukaszewicz*, Remarks on the theory of economic dynamics of R. F. Harrod. *S. Wellisz*, The generalization of marginal analysis. *B. Mine*, Remarks on the so-called generalization of the marginal analysis. *J. Lipinski*, In the matter of theory of marginal costs. *G. Temkin*, Problems of the communist principle of distribution according to K. Marx. *I. Sachs*, Problems of the economic development of India.

Nr. 3, 1961: Summaries: *B. Mine*, The economic effectiveness of investment in the socialist economy (An outline of a new method of research). *J. Czarnek*, *Z. Knyziak & M. Rakowski*, The synthetic form of the calculus of economic effectiveness of investment. *A. Wos*, The price elasticity of demand (consumption) of the rural population. *T. Kierczyński*, Real and apparent unprofitability in the socialist economy. *L. Szejnin*, The planned economy and the state purchase prices of agricultural products. *Z. Kozłowski*, The utilization of the cost calculus of agricultural production in the farm organization and price policy in Holland. *W. Fabierkiewicz*, An immature sketch of a theory of economic

growth (A note on W. W. Rostow's »The stages of economic growth). *T. Kowalik*, From the history of the Polish socio-economic thought (»*Ekonomista*«, a quarterly devoted to science and practical needs, 1901-1918). KB.

THE INDIAN ECONOMIC REVIEW

Vol. 5, No. 2, August 1960: *A. K. Das Gupta*, Adam Smith on value. *D. Narain*, Impact of price movements on areas under crops in India-cotton: A case study. *B. N. Ganguli*, The states indebtedness to the union government: A study in principles of public debt management. *G. Tintner*, The use of stochastic linear programming in planning. KB.

JAHRBÜCHER FÜR NATIONALÖKONOMIE UND STATISTIK

Band 173, Heft 1, April 1961: *G. Gäfgen*, Zur Theorie kollektiver Entscheidungen in der Wirtschaft. *R. v. Ungern-Sternberg*, Zur demographischen Lage in der Welt, mit besonderer Berücksichtigung Japans, Schwedens und Italiens.

Band 173, Heft 2, Mai 1961: *I. Bog*, Der Merkantilismus in Deutschland. *E. Helmstädter*, Replik auf H. J. Jaksch und H. König »Zur Ordnung der Produktionsstruktur von Vielsektorenmodellen«. *H. O. Lenel*, Neue Entwicklungstendenzen auf dem deutschen Kapitalmarkt. *G. Zeitel*, Zur Währungspolitik der Deutschen Bundesbank.

Band 173, Heft 3, Juli 1961: *A. E. Ott*, Über die Gleichgewichtsbedingungen in einer wachsenden Wirtschaft. *A. F. Napp-Zinn*, Die öffentliche Hand als Verkehrsunternehmer in der Bundesrepublik Deutschland. *H.-G. Schlotter*, Produktionsregulative Agrarsubventionen. *M. R. Lepsius*, Zur Entwicklung der amerikanischen Industriesoziologie. KB.

THE JOURNAL OF POLITICAL ECONOMY

Vol. 68, No. 6, December 1960: *B. Ward*, Kantorovich on economic calculation. *N. Rosenberg*, Some institutional aspects of the wealth of nations. *T. W. Schultz*, Capital formation by education. *P. G. Keat*, Longrun changes in occupational wage structure 1900-1956. *J. R. Schlesinger*, Monetary policy and its critics. *J. M. Culbertson*, Friedman on the lag in effects of monetary policy. *R. A. Mundell*, The public debt, corporate income taxes, and the rate of interest. *D. Schwartzman*, The burden of monopoly.

Vol. 69, No. 1, February 1961: *M. Bronfenbrenner*, Statistical tests of rival monetary rules. *K. Alexander*, Market practices and collective bargaining in automotive parts. *J. K. Kindahl*, Economic factors in specie resumption: The United States, 1865-79.

Vol. 69, No. 2, April 1961: *F. Forte & J. M. Buchanan*, The evaluation of public services. *D. J. Ott*, The financial development of Japan, 1878-1958. *E. A. Devletoglou*, Correct public prediction and the stability of equilibrium. *F. M. Fisher & J. Rothenberg*, How income ought to be distributed: Paradox lost.

Vol. 69, No. 3, June 1961: *G. J. Stigler*, The economics of information. *J. V. Kruhilla*, Welfare aspects of benefit-cost analysis. *H. Mohring*, Land values and the measurement of highway benefits. *R. W. Gray*, The search for a risk premium. *J. R. Minasian*, Elasticities of substitution and constant-out-put demand curves for labor. *R. H. Strotz*, How income ought to be distributed: Paradox regained. KB-A.

KYKLOS

Vol. 14, Fase 1, 1961: *B. Balassa*, Towards a theory of economic integration. *A. Maizels*, The effects of industrialization on exports of primaryproducing countries. *F. Gehrels*, The effect of price on Europe's exports to the United States. *K. K. Kurihara*, Cost disinflation and export expansion. *L. Hollerman*, Some doubts about the »Over-Fulfillment« of Japan's New Long Range Economic Plan. A note. *W. Krelle*, Income distribution and technical progress. A review article. *D. Villeg*, Au delà de l'offre et de la demande.

Vol. 14, Fasc. 2, 1961: *M. Dobb*, Some problems in the theory of growth and planning policy. *R. A. Mundell*, The international disequilibrium system. *H. Willgerodt*, Marktsplattungen. *E. Lerdau*, Indicators for the national accounts in underdeveloped countries. *E. K. Francis*, Prolegomena to a theory of social change. *P. A. Baran & E. J. Hobsbawm*, The stages of economic growth.

Vol. 14, Fasc. 3, 1961: *P. Jacobsson*, Current economic problems. *L. B. Yeager*, The Triffin plan: Diagnosis, remedy, and alternatives. *R. L. Allen*, Integration in less developed areas. *W. Fischer*, Das Verhältnis von Staat und Wirtschaft in Deutschland am Beginn der Industrialisierung. *B. C. Swerling*, Some interrelationships between agricultural trade and economic development. *P. N. Mathur & H. Ezekiel*, Marketable surplus of food and price fluctuations in a developing economy. *J. H. Richter*, A note on agriculture in the European common market. *R. E. Slesinger & T. E. Hollander*, The impact of price level changes on the measurement of business income. KB-HB-A-Ara.

THE MANCHESTER SCHOOL OF ECONOMIC AND SOCIAL STUDIES

Vol. 29, No. 1, January 1961: *B. Thomas*, International factor movement and unequal rates of growth. *S. F. Kaliski*, Some recent estimates of the elasticity of demand for British exports. *J. G. Williamson*, Public expenditure and revenue: An international comparison. *J. Bonner*, Administrative Overheads in British manufacturing. *R. B. Heflebower*, Stability in oligopoly. *J. M. Jackson*, Wages, social income, and family.

Vol. 29, No. 2, May 1961: *P. O. Steiner*, Monopoly and competition in television: Some policy issues. *J. Bescoby & H. A. Turner*, An analysis of post-war labour disputes in the British car manufacturing firms. *R. Ball*, Credit restriction and the supply of exports. *J. B. Heath*, Restrictive practices and after. HB.

OXFORD ECONOMIC PAPERS

Vol. 13, No. 1, February 1961: *N. Kaldor*, Increasing returns and technical progress - A comment on professor Hicks's article. *P. D. Hendersen*, The use of economists in British administration. *T. Balogh*, Agricultural and economic development. *K. N. Raj & A. K. Sen*, Alternative patterns of growth under conditions of stagnant export earnings. *J. Robinson*, Prelude to a critique of economic theory. *J. D. Pitchford*, The inflationary effects of excess demand for goods and excessive real income claims. *H. F. Lydall*, Say's law and anti-Say's law: The danger of closed circuits. *E. Nevin*, Some reflections on the New York new issue market. *W. J. Barber*, Disguised unemployment in underdeveloped economies.

Vol. 13, No. 2, June 1961: *U. K. Hicks*, On teaching public finance. *H. A. J. Green*, Direct additivity and consumers' behaviour. *A. G. Chandavarkar*, The nature and effects of gold hoarding in under-developed economies. *W. R. Allen*, The international monetary fund and balance of payments adjustment. *S. Pollard & J. D. Hughes*, Costs in retail distribution in Great Britain, 1950-7. *G. Maynard*, Inflation and growth: Some lessons to be drawn from Latin-American experience. *J. M. Montias*, Balanced growth and international specialization: A diagrammatic analysis. KB-HB-A.

PROBLEMS OF ECONOMICS

Vol. 4, No. 1, May 1961: *B. Braginskii & D. Dumnov*, Labor productivity in agriculture in the USSR and the USA. *N. Lagutin*, Relative indices of growth in Soviet industry and agriculture. *M. Kolganov*, Some questions of narrowing the difference between the two forms of socialist property. *I. Zaltsman*, On the introduction of scientifically-based systems of agriculture. *I. M. Syroezhin*, The index method of linear programming and some problems in organizing farm production. *K. Ereemeev & V. Khalturin*, Methodology for determining the economic effectiveness of capital investments in agriculture. *I. Matiukha*, Studying family budgets of collective farmers. *A. Bolgov*, Differential rent under socialism.

Vol. 4, No. 2, June 1961: *A. Zverev*, Problems of methodology of national income calculations. *B. Miroshnichenko*, Some problems of national economic planning at the present stage. *I. Maevskii & A. Fomin*, Further improvement of economic planning methods. *F. Kotov*, New methodological principles of preparing the state plan. *V. Komarov*, Development of social consumption funds during the period of full-scale communist construction. *V. Zhamin*, Problems of equalizing the levels of economic development of the countries forming the world socialist system. KB.

THE QUARTERLY JOURNAL OF ECONOMICS

Vol. 75, No. 1, February 1961: *I. M. D. Little*, The real cost of labor, and the choice between consumption and investment. *M. A. Adelman*, Steel, administered prices and in-

flation. *R. R. Nelson*, Uncertainty, prediction, and competitive equilibrium. *R. A. Easterlin*, Israel's development: Past accomplishments and future problems. *J. B. Lasing*, *J.-C. Liu & D. B. Suits*, An analysis of interurban air travel. *W. J. Samuels*, The physiocratic theory of property and state. *K. J. Cohen & R. M. Cyert*, Computer models in dynamic economics. *J. O'Connor*, Anticipated employment instability and labor market.

Vol. 75, No. 2, May 1961: *L. R. Klein & R. F. Kosobud*, Some econometrics of growth: Great ratios of economics. *R. Robinson*, The economics of disequilibrium price. *J. Johnston*, An econometric study of the production decision. *J. N. Wolfe*, Co-ordination assumptions and multiple equilibria. *V. R. Fuchs*, Integration, concentration, and profits in manufacturing industries. *H. G. Grubel*, Ricardo and Thornton on the transfer mechanism. *L. E. Gallaway & P. E. Smith*, Real balances and the permanent income hypothesis. KB-HB-A.

THE REVIEW OF ECONOMICS AND STATISTICS

Vol. 43, No. 1, February 1961: *H. P. Minsky*, Employment, growth and price levels: A review article. *H. C. Bos & L. M. Koyck*, The appraisal of road construction projects: A practical example. *W. J. Baumol*, Pitfalls in contracyclical policies: Some tools and results. *D. V. T. Bear*, The relationship of saving to the rate of interest, real income, and expected future prices. *J. P. Henderson*, Comparability of estimates of the industrial distribution of employment. *J. R. Schlesinger*, A suggested framework for monetary-fiscal analysis. *T. Iwan*, Models of capital accumulation and economic instability.

Vol. 43, No. 2, May 1961: *P. N. Rosenstein-Rodan*, International aid for underdeveloped countries. *A. P. Lerner*, The burden of debt. *W. H. White*, The flexibility of anticyclical monetary policy. *M. Segal*, Regional wage differences in manufacturing in the postwar period. *D. V. T. Bear*, A multi-sector model of balanced growth. *W. H. Locke Anderson & J. Cornwall*, Problems of growth policy. *T. Y. Shen*, Innovation, diffusion, and productivity changes. *H. D. Lytton*, Public sector productivity. *A. M. Strout*, Weather and the demand for space heat. *P. Desai*, A short-term planning model for the Indian economy. *H. O. Stekler*, Diffusion index and first difference forecasting. *E. Rayack*, Discrimination and the occupational progress of negroes. KB-HB-A.

REVUE D'ECONOMIE POLITIQUE

71e année, No. 1, Janvier-Février 1961: *B. Ducros*, Insuffisance de l'épargne priée et inflation dans les pays sous-développés. *H. Mercillon*, Nouvelles orientations de la théorie de l'oligopole. *J. Austruy*, Existe-t-il un mode obligé de croissance?

71e année, No. 2, Mars-Avril 1961: *D. J. Delivanis*, La Contribution du rapport Radeliffe à la théorie de la politique économique. *H. Denis*, Croissance industrielle et commerce extérieur. *R. Higonnet*, Le Protectionnisme fiscal dans le marché commun. *J. L. Guglielmi & P. Carrère*, Chronique de conjoncture.

71e année, No. 3, Mai-Juin 1961: *P. Dieterlen*, Monnaie et expansion. Le rôle de la Banque centrale. *R. Beauvois*, Monnaie et expansion. *C. Penglaou*, Les techniques monétaires et l'évolution conjonctuelle de la République fédérale allemande. *J. L. Guglielmi*, Chronique internationale. KB.

REVUE ECONOMIQUE

No. 2, Mars 1961: *J. Meynaud*, Les groupements de défense des consommateurs. *G. Rottier*, L'économie de la consommation. *J. Albert & C. Marbach*, La consommation française, de 1950 à 1959. *J. S. Cramer*, La comparaison internationale des enquêtes «budgets de famille». *J.-P. Cornic*, Orientations bibliographiques sur l'analyse de la demande de produits alimentaires. *G. Rösch*, La consommation médicale. *E.-A. Lisle*, La prévision de la consommation.

No. 3, Mai 1961: *J. Duvaux*, Critères d'investissement et développement économique. *J. Austruy*, Méthodes mathématiques et sciences de l'homme. *R. Tavitian*, Hausse des salaires et stabilité des prix. *J. Lotte*, L'épargne institutionnelle. *J. Hatem*, Structures de marché et formes de concurrence.

No. 4, Juillet 1961: *P. Coulbois*, La S.N.C.F. face à la concurrence. *P. Léonard*, Y a-t-il une crise de structure de la construction navale? *P. Bellon*, Marine marchande et pays en voie de développement économique. KB.

SCHMOLLERS JAHRBUCH

81. Jahrgang, 1. Heft, 1961: *W. M. Frhr. von Bissing*, Wirtschaft und Gesellschaft in Japan. *H. Naniwada*, Die Grundlagen der sozialen Marktwirtschaft in der Sicht eines Japaners. *R. Kerschagl*, Östliche und westliche Finanzierungsmethoden für Investitionen in den unterentwickelten Gebieten. *G. Schönbauer*, Die Frau im Leben der UdSSR.

81. Jahrgang, 2. Heft, 1961: *A. Kokkalis*, Neue rationelle Wege zur Steigerung der ökonomischen und wissenschaftlichen Leistung des Westens. *G. Friedrichs*, Beeinflussung von Konjunkturverlauf und Beschäftigungshöhe durch den technischen Fortschritt. *D. Jahn*, Was bedeutet Strukturpolitik für Konjunktur und Wachstum? Ein wirtschaftspolitischer Versuch. *W. M. Frhr. von Bissing*, Wirtschaft und Gesellschaft in Japan (II).

81. Jahrgang, 3. Heft, 1961: *S. Varga*, Wirtschafts- und Marktforschung in Ost und West. *K. Mantel*, Der Standort der Forstwirtschaft in der Thünenschen Theorie. *W. Maier*, Betrachtungen über die Statistik. *H. Kloss*, Typen der Selbstverwaltung. KB.

SCOTTISH JOURNAL OF POLITICAL ECONOMY

Vol. 8, No. 1, February 1961: *P. E. Hart & A. I. MacBean*, Regional differences in productivity, profitability and growth. *A. L. Macfie*, Adam Smith's theory of moral sentiments. *A. E. Holmans*, The quantity of money, gross national product, and the price level. *D. I. Trotman-Dickenson*, The Scottish industrial estates. *B. Weber & J. Parry Lewis*, New industrial building in Great Britain, 1923-38. *S. Rottenberg*, The meaning of 'Excess supplies of labour'.

Vol. 8, No. 2, June 1961: *A. K. Cairncross*, Programmes as instruments of co-ordination. *H. Behrend*, A fair day's work. *R. L. Meek*, Mr. Sraffa's rehabilitation of classical economics. *R. H. Campbell*, The church and social reform. *J. Parry Lewis*, Indices of house-building in the Manchester conurbation, South Wales and Great Britain, 1851-1913. KB.

STATSØKONOMISK TIDSSKRIFT

74. Årgang, Hefte 4, December 1960: *G. Stoltz*, Produktivitetsendringer og prisnivå. *K. E. Svendsen*, Fra øst-europeisk debat om marxistisk og »borgerlige» økonomi. *O. Lange*, Marxismen og den borgerlige økonomi. Economy and economies of the East European countries - Development and applicability. *J. Sannes*, Introduction. *M. Kaser*, Economic development in the Soviet Union and Eastern Europe, with special reference to statistics. *M. Dobb*, Operational aspects of the Soviet economy.

75. Årgang, Hefte 1, Mars 1961: *E. Eriksen Kleppe*, Foran 300-års jubileet for Europas første pengesedler. Economy and economics of the East European countries - development and applicability (II). *K. E. Svendsen*, Notes on the economic relations between the East European countries. *L. Johansen*, Economic problems in a rich country: Capitalism versus socialism. KB-HB-A-ArS-Sta.

WELTWIRTSCHAFTLICHES ARCHIV

Band 86, Heft 1, 1961: *S. L. Gabriel*, Zur Interpretation des Artikels 65 des Montanvertrages. *K. Bjerke*, Some income and wage distribution theories. *W. R. Allen*, A note on some mechanics of the absorption approach. *O. E. Niitamo*, Zur produktivitätsfunktion der finnischen Industrie. *A. D. Chandler, Jr.*, Recent developments in American business administration and their conceptualization. *M. Shinohara*, Relative production levels of industrial countries and their growth potentials. *H. Weise*, Die britische Einkommensteuerreform als evolutorischer Prozess.

Band 86, Heft 2, 1961: *K. Akamatsu*, A theory of unbalanced growth in the world economy. *W. P. Egle*, The cost-push theory of inflation and tight-money policy. *G. Hedtkamp*, Das ökonomischrationale Steuersystem. *A. Predetti*, The inventory problem: A new model with uncertainty. *H.-D. Deppe*, Zur Rentabilitäts- und Liquiditätsplanung von Kreditinstituten. *T. Keller*, Die wirtschaftswissenschaftliche Ausbildung in der Schweiz. *F. J. de Jong*, Das wirtschaftswissenschaftliche Studium an den niederländischen Hochschulen. KB-HB-A-T-FO.

WIRTSCHAFTSWISSENSCHAFT

9. Jahrgang, Nr. 1, Januar 1961: *G. Doehler & E. Hohloch*, Die Übergabe der Technik der MTS an Landwirtschaftliche Produktionsgenossenschaften. *I. Rachmuth*, Zur Preisbildung für Industrieerzeugnisse und zur Aufteilung des Volkseinkommens auf Akkumulations- und Konsumtionsfonds. *F. Klitzsch*, Sozialistische Rekonstruktion und Standortverteilung der Normteile-Industrie. *G. Mieth*, Zur Preisbildung für Produktionsmittel in der Deutschen Demokratischen Republik. *J. Köhler*, Zur Frage der Bergwerksrente unter sozialistischen Bedingungen. *L. Alter*, »Multiplikator« und »Accelerationsprinzip« in der bürgerlichen politischen Ökonomie. *V. Rausser*, Die Perspektiven der Volkswirtschaft in der Rumänischen Volksrepublik. *J. Lemin*, Zur Frage der Widersprüche zwischen den kapitalistischen Ländern in der gegenwärtigen Etappe.

9. Jahrgang, Nr. 2, Februar 1961: Redaktionskollegium, Die Moskauer Erklärung und einige Aufgaben der Wirtschaftswissenschaftler der DDR. – Zur Vorbereitung der Konferenz über den neuen Gesellschaftlichen Charakter der Arbeit in der DDR: Plan zur Vorbereitung einer wissenschaftlichen Konferenz über den neuen gesellschaftlichen Charakter der Arbeit in der DDR. *H. Thalmann*, Probleme des neuen Charakters der Arbeit in der DDR. *W. Köppert & P. Schäfer*, Charakter der Arbeit im Kapitalismus und »team-work«. *R. Gerisch*, Zur Überwindung der Trennung zwischen geistiger und körperlicher Arbeit. *G. Dünnebieber, K.-H. Köhler & R. Mayerhofer*, Zum gegenwärtigen Entwicklungsstand der sozialistischen Gemeinschaftsarbeit und zu den Aufgaben der Leitung. *H. Geissler*, Der Wissenschaftlich – technische Fortschritt und die weitere Vervollkommenung des sozialistischen Charakters der Arbeit. *R. Fleck*, Materielle Interessiertheit und sozialistisches Bewusstsein. *E. Sachse*, Der technische Fortschritt und die Veränderungen der Qualifikations- und Berufsstruktur in der DDR. *E. Kaschel & E. Mader*, Zur Entlohnung nach der Arbeitsleistung im Zusammenhang mit der Veränderung des Charakters der Arbeit. *W. Hieck*, Die Wechselwirkung zwischen Arbeitszeit und Freizeit und der Zusammenhang mit der allseitigen Entwicklung des Menschen im Sozialismus.

9. Jahrgang, Nr. 3, März 1961: Die Ausgaben der Wirtschaftswissenschaftler und die Rolle der Zeitschrift »Wirtschaftswissenschaft«. *S. Böhm*, Der Entwurf des Arbeitsgesetzbuches der DDR und der Bankrott der revisionistischen Mitbestimmungstheorie. *R. Leissing*, Der sozialistische Leistungsvergleich, eine wesentliche Seite des sich entwickelnden Systems der sozialistischen Arbeit. Zur Konferenz über Probleme des Neokolonialismus: *K.-H. Domdey*, Ökonomische Aspekte des reaktionären und aggressiven westdeutschen Neokolonialismus. *H. Schilling*, Zur Rolle und spezifischen Bedeutung des Staatskapitalismus in der Republik Ghana. *O. Lendle*, Die Messbarkeit des Arbeitswerts und der Doppelcharakter der Arbeit. *H. Neumann*, Zu einigen falschen Auffassungen über die Bestimmung der Wertgrösse im Sozialismus. *F. Behrens*, Wie ist der Wert messbar? *H. M.*, Konferenz über »Neue Erscheinungen in der bürgerlichen politischen Ökonomie«.

9. Jahrgang, Nr. 4, April 1961: *O. Reinhold*, Die Wirtschaftspolitik der SED und die nationalen Interessen des deutschen Volkes. *F. Oelssner*, Die Bedeutung der Moskauer Erklärung für die Verbesserung der wirtschaftswissenschaftlichen Lehre und Forschung. *W. Jonas*, Zur aktuellen Bedeutung der Arbeiten Friedrich Engels' über die Lage der Arbeiter. *M. Bouvier-Ajam*, Zur absoluten und relativen Verelendung des französischen Proletariats. *W. Krause*, Werner Sombart als bürgerlicher Reformist, Politökonom und Soziologe. *E. Forgbert*, Die Ökonomen des Grundstudiums auf neuen Wegen. *B. Csikos-Naggy*, Die Quantifizierung des Wertes.

9. Jahrgang, Nr. 5, Mai 1961: Redaktionskollegium, Die Aufgaben der Wirtschaftswissenschaftler und die Rolle der Zeitschrift »Wirtschaftswissenschaft« – Auswertung der Autorenkonferenz. *H. Hemberger & G. Maurischat*, Zu ökonomischen Problemen der Abrüstung in Westdeutschland. *K. Steinitz*, Zur Verbesserung der Lehrarbeit auf dem Gebiet der politischen Ökonomie. *E. Hanke*, Zur Lösung des Widerspruchs zwischen der Arbeiterklasse in der DDR. *E. König*, Von Godesberg nach Hannover – Zum 9. Parteitag der SPD. *R. Hauk & H. Koziolok*, Zum Aufbau der politischen Ökonomie des Sozialismus. *W. Körner*, Zur Lehre der politischen Ökonomie des Sozialismus. *W. Heisel*, Die Berechnung des ökonomischen Nutzens und die Preise in der DDR.

9. Jahrgang, Nr. 6, Juni 1961: *K. H. Stiemerling & B. Vogt*, Zwei wirtschaftliche Kon-

zeptionen und ihre Ergebnisse. *W. Heinrichs*, Zur Schaffung der Bedingungen für eine verbesserte Versorgung der Bevölkerung. *L. Háy*, Die wirtschaftliche Zusammenarbeit der sozialistischen Länder. *L. A. Mendelson*, Zur Methode der Kritik an der gegenwärtigen bürgerlichen Ökonomie. *S. Zurawicki*, Zur Charakteristik der bürgerlichen Ökonometrie. *G. Schmidt*, Zur Rolle der Oberflächenbeziehungen in der Ökonometrie. *A. Bönisch*, Das Nationalbudget als Instrument imperialistischer und sozialdemokratischer Wirtschaftspolitik. *K. Steinitz*, Zum Gesetz der planmässigen, proportionalen Entwicklung der Volkswirtschaft. *E. Varga*, Die marxistische Krisentheorie und das Studium der Konjunktur. *R. Barbé*, Charakteristika des französischen Kolonialsystems.

9. Jahrgang, Nr. 7, Juli 1961: *A. Lange*, Probleme der Umstellung der Volkswirtschaft der Deutschen Demokratischen Republik. *G. Franz & G. Manz*, Zur Verbesserung der Leitung und Planung auf dem Gebiet der Versorgung. *H. Koziolok & J. Kuczynski*, Zu Ergebnissen und Problemen der Kieler Konferenz von Wirtschaftswissenschaftlern aus beiden Weltssystemen über die ökonomischen Konsequenzen der Abrüstung. *R. Brauer & W. Kunz*, Über die komplexe Entwicklung der Volkswirtschaften der sozialistischen Länder. *N. Steinberger*, Über die Zusammenhänge zwischen der Agrarpolitik des »Dritten Reiches« und des Bonner Staates. *R. Hawk*, Der Neoliberalismus und die Bauernfrage in Westdeutschland. *L. Myritz*, Analyse zur Entwicklung der Währung in Westdeutschland im Jahre 1960. *H. Lickert*, Dokumentation der Wirtschaftswissenschaften in Sicht?

9. Jahrgang, Nr. 8, August 1961: *W. Luchterhand*, Zur Rolle der Spareinlagen in der DDR. *I. Klein & K.-H. Neubauer*, Zur des Produkts für sich in den LPG. *K. Bichtler*, Der sozialistische Charakter der gesellschaftlichen Arbeit und die sozialistischen Brigaden und Arbeitsgemeinschaften in der DDR. *F. Behrens*, Probleme der Messung des Nutzeffekts der gesellschaftlichen Arbeit. *J. Keil*, Das vorrangige Wachstum der Produktion von Produktionsmitteln im ökonomischen Wettbewerb zwischen der UdSSR und den USA. *H. Nau*, Der Verrat der rechten SPD-Führung an den westdeutschen Bauern. (Übersetzung): Probleme der zyklischen Nachkriegsentwicklung des Kapitalismus. *L. Myritz*, Bemerkungen zur Aufwertung der westdeutschen Währung. *S. Dalin*, Die ökonomischen Auswirkungen des kalten Krieges. KB.

ZEITSCHRIFT FÜR DIE GESAMTE STAATSWISSENSCHAFT

116. Band, 4. Heft, 1960: *J. Niehans*, Das schweizerische Geldsystem und die Zinsteorie. *E. Schele*, Mikroökonomie und Makroökonomie. *E. v. Böventer*, Eine ökonomische Untersuchung über die langfristige Entwicklung der Düngemittelnachfrage in Deutschland. *F. Vöchting*, Die heutige italienische Aus- und Binnenwanderung. *W. Wernet*, Wissenschaftliche Begriffsbildung im Bereich des dezentralen Gewerbes. *N. J. Lenort*, »Richtzahlen« oder »kompositionsregeln« für die kommunale Entwicklungsplanung.

117. Band, 1. Heft, 1961: *W. W. Rostow*, Stadien wirtschaftlichen Wachstums und Probleme einer friedlichen Koexistenz. *D. Esawa*, Mikro- und Makroanalyse in der Standortstheorie. *J. Werner*, Probleme einer gemischten Wirtschaftsordnung. *D. Jahn*, Anpassungsvorgänge im Gedankenexperiment. *H. Gülicher*, Ein einfaches ökonomisches Deziisionsmodell zur Beurteilung der quantitativen Auswirkungen einiger wirtschaftspolitischer Massnahmen für die Wirtschaft der Bundesrepublik. *E. von Böventer*, Untersuchungen über die langfristige Entwicklung der Nachfrage nach Pharmazeutika. *F.-W. Klau*, Die Auswirkungen von Arbeitszeitverkürzungen auf den optimalen Produktionsplan einer Mehrproduktunternehmung. *H. C. Jochs*, *M. Stimmel & J. Stimmel*, Die kostengünstigste Ernährung in der Bundesrepublik 1958.

117. Band, 2. Heft, 1961: *A. Quayum*, Die Wahl einer optimalen Technik. *W. Wapenhans*, Die Entwicklung der öffentlichen Auslandsverschuldung Griechenlands seit der Begründung seiner nationalen Selbständigkeit. *D. Storbeck*, Das Arbeitskräftepotential als strukturelle Bedingung der wirtschaftlichen Entwicklung in Mitteldeutschland bis 1965. *R. von Ungern-Sternberg*, Eine Diagnose des derzeitigen Zustandes der Weltbevölkerung. *G. Eisermann*, Werbung und Wettbewerb. *W. O. Henderson*, Die Struktur der preussischen Wirtschaft um 1786. KB.

ZEITSCHRIFT FÜR NATIONALÖKONOMIE

21. Band, Heft 1, 1961: W. A. Weisskopf, The changing moral temper of economic thought. G. Weippert, Produzieren, Konsumieren und die Rolle der Konsumgenossenschaften. H. v. Natzmer, Traditionelle und moderne Kostenkurven. H. Winkel, Mathematische Planungsrechnung in der Makroökonomie. A. Burghardt, Die Struktur der Herstellkosten bei Vollautomation und permanenter Erzeugung. K. Zlabek, Zur Grundkonzeption der Wirtschaftslehre der Unternehmung. KB-A.

LITTERATUROVERSIGT

Fortegnelsen er opstillet på grundlag af, hvad der anskaffes af biblioteker her i landet, og oplysninger i tidsskrifts- og forlagspublikationer. For hvert skrift oplyses forfatter, titel, udgivelsessted og -år, og så vidt muligt sideantal og pris. Endvidere angives, på hvilket bibliotek publikationen ved listens offentliggørelse eventuelt befinder sig; manglende biblioteksangivelse forhindrer således ikke, at bogen evt. senere vil være tilgængelig på et bibliotek. Der anvendes følgende forkortelser: Det kgl. Bibliotek (KB), Handelshøjskolens bibliotek (HB), Universitetets økonomiske institut (Ø), Statistisk Departements bibliotek (Sta), Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv (ArA) Arbejds- og Socialministeriets bibliotek (ArS) og Folketingets bibliotek (Fo).

Oversigterne udarbejdes af førstebibliotekar ved Det kgl. Bibliotek, cand. polit. Knud Erik Svendsen og cand. polit. Lilian Ryssel.

Abrams, M. & R. Rose, Must Labour lose? Harmondsworth 1960. 127 s. 2/6.

Achterberg, E., Schwarz auf Weiss. Meine vierzig Lehrjahre. Frankfurt am Main 1960. 244 s. DM 23,80.

Ackley, G., Macroeconomic theory. New York 1961. 597 s. \$ 8,50. HB.

Afrique. Tableaux économiques. Dakar 1960. 412 s.

Afrique équatoriale française, économique et sociale, 1947-1958, avec l'aide de FIDES. Coordination des affaires économiques et plan. Paris 1960. 112 s.

Agarwala, S. N. (ed.), India's population. London 1961. 208 s. 38/-. KB.

Agersnap, T., Samarbejdsudvalg i dansk industri. København 1960. 153 s. Fo-HB-Ø-KB.

Proceedings of the Tenth International Conference of Agricultural Economists held at the Lalitha Mahal, Mysore, India, 24. August-3. September 1958: Agriculture and its terms of trade. Preface by Sherman E. Johnson. London 1960. 535 s. 42/-.

Albers, H. H., Organized executive action: Decision making, communication, and leadership. New York 1961. 604 s. \$ 8,50.

Albers, W. & H. Weise, Wettbewerbsverschiebungen durch die unterschiedliche Steuerbelastung von Produktionsmitteln in der

europäischen Integration. Kiel 1960. 403 s. DM 48. (Kieler Studien. 55). HB

Albinsson, G., Svensk verkstadsindustri. Struktur och utvecklingstendenser. Stockholm 1961. 205 s. Skr. 25.

Allen, V. L., Trade unions and the government. London 1960. 326 s. 35/-. KB.

Allers analyse af langvarige konsumgoder. København 1960. 32 s. KB-HB.

Almond, G. A. & J. S. Coleman (ed.), The politics of the developing areas. Princeton 1960. 591 s. \$ 10. KB.

American Management Association, Looking ahead in labor relations and other challenges for personnel management. New York 1960. 86 s. (Management report. 50.) HB.

American Management Association, Data processing today: A progress report. New concepts, techniques, and applications. New York 1960. 143 s. \$ 3,75. AMA management report. 46.)

Autorenkollektiv, Die Arbeitskräfte in der sozialistischen Landwirtschaft der DDR. Berlin 1960. 160 s. (Vorlesungen zur Agrarökonomik. 7.) L.

Ardant, G., La Tunisie d'aujourd'hui et de demain: une expérience de développement économique. Paris 1961. 222 s.

- Arntzen, H. O.**, Die Bedeutung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft an der Freihandelszone für die Volkswirtschaft Dänemarks. Berlin 1961. 261 s. KB
- Aschheim, J.**, Techniques of monetary control. Baltimore 1961. 164 s. \$4,50.
- Aymard, P.**, La banque et l'état. La politique économique et l'évolution des techniques bancaires en France depuis 1945. Paris 1960. 289 s.
- Baade, F.**, Der Wettlauf zum Jahre 2000. Oldenburg 1960. 304 s. DM 19,80.
- Badre, A. & S. G. Simon**, Manpower and oil in Arab countries. Beirut 1960. 270 s.
- Bager, R.**, Befolkningsudvikling og arealbehov i hovedstadsområdet. København 1960. 46 s. (Sparekassens skrifter. 5). HB-Ø-KB.
- Bagger-Sjøbæk, B.**, Vem betaler? Om statens finanser och samhällets ekonomi. Örebro 1960. 158 s. Skr. 12.
- Baldwin, G. B.**, Industrial growth in South India. Glencoe, Ill. 1960. 339 s. \$ 6.
- Baum, S.**, The labour force of Rumania. Washington 1961. 33 s. \$ 0,25. (International Population Statistics Report. S. P-90. 14).
- Baumes, C. G.**, Administration of electronic data processing. New York 1961. 136 s. \$ 25.
- Baumol, W. J.**, Economic theory and operation analysis. Englewood Cliffs, N. J., 1961. 438 s. \$ 9. KB.
- Bayer, H.**, Das Unternehmer als Wirtschafts-Stabilisator. I. Das Grossunternehmen. Köln 1961. 153 s. DM 45,30. (Forschungsberichte des Landes Nordrhein Westfalen, 907.)
- Beaud, M.**, Le Commerce extérieur du Maroc. Rabat 1951. NF 10.
- Beever, R. C.**, European Unity and the trade union movements. Published under the auspices of the Council of Europe, series D, no. 2. Leiden 1960. 304 s. FI 15,90. KB.
- Behlke, R.**, Der Neoliberalismus und die Gestaltung der Wirtschaftsverfassung in der Bundesrepublik Deutschland. Berlin 1961. 223 s. DM 24. (Volkswirtschaftliche Schriften, 55.) KB.
- Behrendt, R. F.**, Die wirtschaftliche und soziale Revolution in den unentwickelten Ländern. Bern 1959. 53 s. Sfr. 4,80.
- Belin, J.**, Problèmes monétaires. T.V: 1929-1934. 94 s. T.VI: 1934-1939. 60 s. T.VII: 1939-1945. 214 s. Paris 1960.
- Bendix, R.**, Max Weber. An intellectual portrait. London 1960. 480 s. 30/- KB.
- Benham, F.**, Economic aid to underdeveloped countries. London 1961. 121 s. 12/6. Ø-KB.
- Benoit, E.**, Europe at sixes and sevens. The Common Market, the Free Trade Association, and the United States. New York 1961. 275 s. HB.
- Bergler, G.**, Schrifttum über Verbrauchs- und Modeforschung. Nürnberg 1960. 65 s. DM 6,80. (Marktwirtschaft und Verbrauch. 13.)
- Beskov, A.**, Volksrepublik Bulgarien. Natur und Wirtschaft. Berlin 1960. 191 s. DM-Ost 8,50.
- Besse, P.**, Institutions et mécanismes monétaires. Paris 1960. 754 s.
- Betænkning om tilrettelæggelse og udvidelse af Danmarks bistand til udviklingslandene.** Afgivet af det af regeringen den 13. januar 1961 nedsatte udvalg. København 1961. 51 s. Kr. 3. (Betænkning. 280.) KB.
- Betænkning vedrørende beskatningen af værdien af bolig i egen ejendom m.v.** Afgivet af det af finansministeren den 6. december 1960 nedsatte udvalg. København 1961. 61 s. Kr. 5. (Betænkning. 284.) KB.
- Bhatia, M. S.**, Redistribution of income through the fiscal system of Puerto Rico. Puerto Rico 1960. 49 s.
- Bhatt, V. V.**, Employment and capital formation in underdeveloped economies. Bombay 1960. 127 s. Rs. 10.
- Ble, P. de**, Budgets familiaux en Belgique 1957-1958. Paris 1961. 436 s. NF 50,50.
- Blierstedt, R.**, Die Grundzüge der Standortverteilung, Spezialisierung und Kooperation der landwirtschaftlichen Produktion in der DDR. Berlin 1961. 87 s. DM 2,50. (Vorlesungen zur Agrarökonomik. 9.) L.
- Bille, S. F. W.**, The investment climate of Sweden. A short survey of the Swedish investment regulations and corporation and tax laws. Stockholm 1960. 23 s. Skr. 10.
- Binswanger, H.-C.**, a.o., Etudes et matériaux pour l'intégration économique européenne. T.IV: Contributions à l'étude de l'économie européenne. Paris 1960. 124 s. (Cahiers. Série R. 4.) KB.

- Bisson, A.**, Institutions financières et économiques en France. Paris 1960. 312 s. NF 18.
- Blom, G.**, Om spelteori och beslutsteori. Stockholm 1961. 59 s. Skr. 9.
- Bodt, J. P. de**, Critique économique du prix de revient industriel, avec illustration concrète de l'utilisation de la méthode de la comptabilité marginale. Paris 1960. 178 s. NF 21,60.
- Bognar, J.**, Economie et planification en Hongrie. Résultats et problèmes. Budapest 1960. 101 s. KB.
- Bolino, A. C.**, The development of the American economy. Columbus, Ohio 1961. 610 s. \$7,50.
- Bombach, G. e.a.**, Wachstum und Konjunktur. Darmstadt 1960. 225 s. DM 12,80. (Lebendige Wirtschaft. 21.)
- Bonbright, J. C.**, Principles of public utility rates. New York 1961. 433 s. \$10. KB-Ø.
- Borch, H. von**, Die unfertige Gesellschaft. Amerika: Wirklichkeit und Utopie. München 1961. 374 s. DM 17,50.
- Bornet, V. D.**, Welfare in America. Oklahoma 1960. 319 s. 40/-.
- Boudeville, J.-R.**, L'espace opérationnel macro-économique, la région plan. Paris 1960. 89 s. (Cahiers. Sér. L. 6.) KB.
- Bourguinat, H.**, Espace économique français et intégration européenne. Essai de détermination de l'incidence du Marché commun sur les inégalités régionales de développement. Thèse. Bourdeaux 1960. 320 s.
- Bourret, F. M.**, Ghana: The road to independence 1919-1957. Stanford & London 1960. 246 s. \$5,75. KB.
- Bowen, W. G.**, Wage behavior in the postwar period: An empirical analysis. Princeton 1960. 137 s. \$3.
- Break, G. F.**, Economic impact of Federal loan insurance. National Planning Association. Washington 1961. 271 s.
- Briefs, G.**, Unionism reappraised: From classical Unionism to union establishment. Washington, D.C. 1960. 67 s. \$1.
- British industry** and the development of India: report of a working party set up by the Federation Committee on Policy Towards Underdeveloped Countries. London 1961. 36 s. 7/6.
- Britt, S. H.**, The spenders. New York 1960. 293 s. \$4,95.
- Brodmeier, B.**, Die Unterschied in der Dynamik der öffentlichen und der privaten Unternehmung. Nürnberg 1960. 85 s. HB.
- Brody, D.**, Steelworkers in America. The non-union era. Cambridge 1960. 303 s. \$5.
- Browaldh, T.**, Företagaren och samhället. Ekonomisk-politiska uppsatser. Stockholm 1961. 150 s. Skr. 16,50.
- Brown, A.**, Profits, wages and wealth. London 1961. 72 s. 3/6. (Socialism today. 7.)
- Buchanan, J. M.**, Fiscal theory and political economy. Selected essays. Chapel Hill 1960. 197 s. \$5.
- Buckingham, W.**, Automation: Its impact on business and people. New York 1961. 196 s. \$4,50.
- Stammer, O. & K. C. Thalheim** (ed. s) Festgabe für **Friederich Bülów**. Berlin 1960. 428 s. DM 44,80. KB.
- Bulla, E. S.**, Modern production management. New York 1961. 636 2. HB.
- Buffandeau, P.**, La pénurie de dollars et ses explications. Thèse. Paris 1960. 312 + 384 s.
- Bussebau, W. J.**, Gold and international liquidity. Johannesburg 1961. 102 s. 10/-.
- Bye, R. T. & W. W. Hewett**, Applied economics. The application of economic principles to problems of policy. New York 1960. 595 s. \$6,50.
- Cameron, R. E.**, France and the economic development of Europe 1800-1914. Princeton 1961. 585 s. \$10. KB.
- Canterbery, E. R.**, The President's council of economic advisers: a study of its functions and its influence on the chief executive's decisions. New York 1961. 166 s. \$4.
- Cantorne, J.-C.**, Les conditions du redressement des exportations françaises vers l'étranger. Thèse. Bourdeaux 1960. 213 s.
- Carter, C.**, State regulations of the marketing of leaf tobacco. Chapel Hill, N.C. 1961. 72 s. \$2.
- Carter, C. F.**, The science of wealth. An elementary textbook of economics. London 1960. 183 s. 14/-.
- Carter, W. H. & W. P. Snavely**, Intermediate economic analysis. New York 1961. 424 s. \$6,95.
- Chakraverti, A. K. o.a.**, Studies on consumer behaviour. London 1960. 344 s. 40/-.

- Chambre, H.**, De Karl Marx à Mao Tse-Tung. Paris 1960. 338 s. NF 16.
- Chansarkar, M. A.**, Social insurance for the Indian working class. Bombay 1960. 223 s. Rs 12.
- Chardonnet, J.**, Les grandes puissances économiques. T.I: L'Europe. Paris 1960. 650 s. NF. 24.
- Charlesworth, K. K.**, A banking system in transition: the origin, concept and growth of the Indonesian banking system. Djakarta 1959. 219 s.
- Charvat, F. J.**, Supermarketing. New York 1961. 288 s. 48/6.
- Chen, K. I.**, World population growth and living standards. New York 1960. 93 s. \$ 4.
- Choleau, J.**, Economistes des pays celtiques. 1. Economistes écossais. Paris 1960. 63 s. NF 4.
- Classics in economics** - a course of selected reading by authorities. New York 1960. 324 s. \$ 6.
- Clairmonte, F.**, Economic liberalism and under-development: Studies in disintegration of an idea. London 1960. 344 s. 40/-. KB.
- Clark, C.**, Growthmanship. London 1961. 63 s. 5/-.
- Clark, R. M.**, Economic security for the aged in the United States and Canada. A report prepared for the government of Canada. 2 vol. Ottawa 1960. 344 + 350 s. \$ 6.
- Claude, H.**, Gaullisme et grand capital. Paris 1960. 224 s. NF 6.
- Clignet, M.**, Politique de rémunération et d'intéressement. Paris 1960. 255 s. NF 18,50.
- Cohen, S.**, Labor in the United States. Ohio & London 1960. 672 s. \$ 6,95.
- Collection** of organizational and methodological charts on Czechoslovak government and economy. New York. 1960. 65 s.
- Commission on Money and Credit**, Money and credit. Their influence on jobs, prices and growth. Englewood Cliffs, N.J. 1961. 256 s. \$ 3,95. KB.
- Committee for Economic Development**, Cooperation for progress in Latin America. New York 1961. 56 s. \$ 1.
- Committee for Economic Development**, Growth and taxes: steps for 1961. New York 1961. 38 s. \$ 1.
- Kirbye, E. S.**, (ed.), **Contemporary China.** Economic and social studies, documents, chronology, bibliography. Part III, 1958/59. Hongkong 1960. 439 s. HK \$30. KB.
- Conan, A. R.**, The rationale of the sterling area: texts and commentary. London 1961. 133 s. 21/-.
- Copeland, M. A.**, Trends in government financing. A study by the National Bureau of Economic Research. Princeton 1961. 210 s. \$5. KB.
- Corden, M.**, A tax on advertising. The Fabian Society. London 1961. 40 s. ArA.
- Cowden, D. J.**, Tables of polynomial moving-average weights for estimating the cyclical-trend of time series containing a seasonal component. Chapel Hill, N.C. 1961. 21 s. \$ 0,50.
- Cox-George, N. A.**, Finance and development in West Africa - the Sierra Leone experience. London 1961. 333 s. 50/-.
- Croissance économique et structures sociales.** Paris 1960. 100 s. NF 4,50.
- Cullingworth, J. B.**, Housing needs and planning policy; a restatement of the problems of housing need and »overspill« in England and Wales. London 1960. 217 s. 28/-.
- Cullingworth, J. B.**, Restraining urban growth: the problem of overspill. London 1960. 36 s. (Fabian Research Series. 211.) ArA.
- Culmann, H.**, Les mécanismes économiques, Paris 1961. 128 s. NF 2,50.
- Cumper, G. E.** (ed.), The economy of the West Indies. Kingston 1960. 272 s. (Institute of Social and Economic Research, Un. College of the W.I.)
- Dahlberg, A.**, Money in motion. New York 1961. 141 s. \$ 5,95.
- Dantwala, M. L.**, India's food problem. London 1961. 40 s. 3/6.
- Davies, S.**, ed., Central banking in South and East Asia. Hong Kong 1960. 194 s.
- Davin, L. E.**, Tendances actuelles des finances publiques. Paris 1957. (Travaux du Congrès des économistes de langue française 1956). KB.
- Defosse, G.**, La gestion financière des entreprises. I. Théorie générale du financement des entreprises. II. Technique des opérations financières. Paris 1961. 228 + 296 s. NF 16 + 16.
- Deletaille, E.**, Dépréciation monétaire et capitalisme. Genève 1960. 200 s. NF 14.

- Delivanis, M.**, Influence du développement économique sur la répartition du revenu national. Athènes 1960. 500 s. \$6,50.
- Delwart, L. O.**, Future of Latin American exports to the United States: 1965 and 1970. Washington 1960. 130 s. \$2.
- Deming, E. W.**, Sample design in business research. New York 1960. 517 s. HB-Ø.
- Dempsey, J. R.**, The operation of the right-to-work laws. Milwaukee, Wis. 1961. 136 s. \$6,50.
- Dessau, E.**, Revalideringsbehov. Hos ortopædiske og fysiurgiske patienter, 32 s. (Socialforskningsinstituttets publikationer. 5.) Ø-KB.
- Deutsche Siedlungs- und Wohnungspolitik.** Köln 1960. 426 s. DM 24,80.
- Devino, W. S.**, Exhaustion of unemployment benefit during a recession: a case study. Michigan 1960. 78 s. \$1,50.
- Dieh, J. S.**, Socialpolitikens historie indtil 2. verdenskrig. Aarhus 1961. 90 s. KB-Ø.
- Dichter, E.**, The strategy of desire. New York 1961. 314 s. \$3,95.
- Diekson, H.**, Att studera nationalekonomi. En introduktion. Stockholm 1960. 72 s. Skr. 9,75.
- Domdey, K. H. e.a.**, Aktuelle Fragen der aggressiven »Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft. Berlin 1960. (Probleme der kapitalistischen Weltwirtschaft. 4.) KB.
- Drabkin, E.**, Le Kibboutz à l'épreuve de l'efficiencia économique. Thèse. Lyon 1960. 205 s.
- Duberge, J.**, Science positive des formes et classification des doctrines économiques. Essai sur les possibilités d'une classification esthétique des doctrines économiques. Thèse. Paris 1960. 235 s.
- Duncan, O. D. e.a.**, Statistical geography: problems in analyzing areal data. Glencoe, Ill. 1961. 191 s. \$6.
- Dunlop, J. Y. (ed.)**, Potentials of the American economy: selected essays of Sumner H. Slichter. Cambridge, Mass. 1961. 467 s. \$7,50.
- Dunne, G. T.**, Monetary decisions of the supreme court. New Jersey 1960. 112 s. \$4,50.
- Dunning, J. H., & C. Thomas**, British industry: change and development in the twentieth century. London 1961. 232 s. 30/-.
- Dupriez, Leon-H.**, Philosophie des conjunc-
tures économiques. Paris 1961. 506 s. NF 61,50.
- Duraeh, H.**, Die deutschen Grosshandelsauktionen. Köln 1961. 234 s. DM 21. (Schriften zur Handelsforschung. 20.)
- Durand, D.**, La politique pétrolière internationale. Paris 1960. 128 s. NF 2. (Que sais-je? 891.)
- Durtschl, E.**, Landwirtschaftliche Marktlehre. Frauenfeld 1961. 237 s. Sfr. 9.-. (Schweizerischen Verband der Ingenieur-Agronomen).
- First international Conference on **Economie History**: Contributions and communications. A. Industrialisation as a factor in economic growth after 1700. B. Comparative study of large scale agricultural enterprise in post-medieval times. Stockholm 1960. 593 s. O-KB-HB.
- Economie** theory and history of thought. Baltimore 1960. 44 s. (John Hopkins University. Economics Library Selections. 2, 5.) HB.
- Economie** planifiée. Paris 1960. (Cahiers de l'Institut de science économique appliquée, G. 10.) KB.
- Edwards, R. S. (ed.)**, Studies in business organisation. London 1961. 160 s. 25/-.
- Egner, E.**, G. Seiler & R. Stucken, Untersuchungen einzelner Entwicklungsländer. Peru, Tunesien, Ägypten und Syrien. Berlin 1960. 132 s. DM 13,60. (Schriften des Vereins für Sozialpolitik. N.F. 21.) KB.
- Ministry of economy, **Egyptian** region, United Arab Republic, A statistical portrait. Cairo 1960. 175 s.
- Einzig, P.**, In the centre of things. The autobiography of Paul Einzig. London 1960. 304 s. 30/-.
- Elsendraht, E.**, Das Bevölkerungspotential der Sowjetunion. Berlin 1960. 56 s. DM 9. (Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung. Sonderheft. 53.)
- Elsinger, W.**, Demographic factors and savings. Amsterdam 1961. 107 s. (Contributions to Economic Analysis. 22.) KB-Ø.
- Ellis, H. S. & H. C. Walllich**, Economic development for Latin America: Proceedings of a conference held by the International Economic Association. New York 1961. 479 s. 45/-.

- Elmér, A.**, Folkpensioneringen i Sverige. Med särskild hänsyn till ålderspensioneringen. Lund 1960. 623 s. (Lunds Universitets Samhällsvetenskapliga studier. 17.) KB-HB.
- Enderlein, F.**, Die internationale Arbeitsteilung zwischen sozialistischen und kapitalistischen Staaten. Berlin 1961. 80 s. DM 4. (Schriftenreihe Fragen des Aussenhandels. 7.)
- Engelhard, R.**, Le financement de l'industrie allemande par le marché des valeurs mobilières depuis 1948. Thèse. Genève 1960. 180 s.
- Enrick, N. L.**, Qualitätskontrolle in Industriebetrieb. München 1961. 196 s. DM 24.
- Handbuch der Entwicklungshilfe. Part I: Die Entwicklungsländer. Part II: Entwicklungshilfe der fördernden Industrieländer. Part III: Entwicklungshilfe internationaler Organisationen. Baden-Baden 1960. DM 32.
- Die Entwicklungstendenzen des Güterverkehrs in der Bundesrepublik Deutschland bis zum Jahre 1970. Berlin 1960. 163 s. DM 22,80.
- Erlisson, T.**, Företagsledning och företagsekonomi. Malmö 1961. 68 s. HB.
- Erlich, A.**, The Soviet industrialization debate, 1924-1928. London 1961. 216 s. 48/-. (Harvard University. Russian Research Center. Studies. 41.) KB.
- Autorenkollektiv, Die erweiterte sozialistische Reproduktion und Probleme der Finanzpolitik der DDR. Berlin 1961. 264 s. DM 3,20.
- Ettinger, J. van**, Towards a habitable world. Brussels 1960. 318 s. Fl. 29. KB.
- European Economic Community**, General report on the activities of the Community. Bruxelles, London 1960. 255 s. 9/-.
- Fabre, F. C.**, La politique céréalière en Europe au seuil de l'unification. Leiden 1960. 231 s. Fl. 15,90
- Fay, C. R.**, The world of Adam Smith. Cambridge 1960. 97 s. 15/-. KB.
- Fayerweather, J.**, Management of international operations. Text and cases. New York 1960. 604 s. HB.
- Fearn, H.**, An African economy: a study of the economic development of the Nyanza Province of Kenya, 1903-1953. London 1961. 284 s. 35/-. (East Africa Institute of Social Research. Publications.) KB.
- Federal Reserve System**: Purposes and Functions. Board of governors of the Federal Reserve System. Washington, D.C. 1961. 238 s.
- Fellner, W.** a.o., The problem of rising prices. Paris 1961. 489 s. \$3,75. (OEEC.) KB.
- Fenn, D. H., jr.** (ed.), Managing America's economic explosion. New York 1961. 269 s. \$ 6.
- Ferguson, E. J.**, The power of the purse: A history of American Public Finance, 1776-1790. Chapel Hill 1961. 358 s. \$ 7,50.
- Ferran, G.**, L'intervention de l'état dans l'économie laitière. Thèse. Paris 1960. 206 s.
- Flehe, W.**, Die Auswirkung von Saisonschwankungen auf die Verkehrskapazität. Düsseldorf 1960. 141 s. DM 7. (Verkehrswissenschaftliche Veröffentlichungen.)
- Finansministeriet**, Betänkning vedrørende organisationen af de lokale ligningsmyndigheder. København 1961. 94 s. (Statens Trykningskontor. Betänkning 274.) HB-KB.
- Fischer, H. A.**, Entwicklungshilfe und Steuern. Bonn 1960. 62 s. DM 5,50 (Schriftenreihe des Instituts »Finanzen und Steuern«. 61.)
- Fitzsimmons, T.**, e.a. and the Staff and Associates of the Human Relations Area Files, U.S.S.R. Its people, its society, its culture. New Haven 1960. 590 s.
- Fluczynski, H.-W.**, Die Produkt- und Preispolitik der Markenartikelhersteller. Freiburg 1960. 208 s. DM 17. (Schriftenreihe d. Forschungsinstituts f-d- Markenwesen, Berlin. 6.)
- Flieger, H.**, Unter der gelben Muschel. Eine Geschichte der Deutschen Schell. Düsseldorf 1960. 304 s. DM 19,80. (Deutsche Wirtschaftsbiographien. 21.)
- Florence, P. S.**, Ownership, control and success of large companies: an analysis of English industrial structure and policy, 1936-1951. London 1961. 279 s. 63/-. KB-Ø.
- Förstner, K.**, Über die Bestimmbarkeit wirtschaftlicher Kenngrößen. Meisenheim 1960. 64 s. DM 8,80.
- Fortune**, America in the Sixties: the economy and the society. New York & London 1960. 266 s. 15/-.
- Fortune**, Markets of the Sixties. New York & London 1960. 266 s. 42/-.

- Frank, P. G.**, Afghanistan between East and West. Washington 1960. 85 s. (National Planning Association. The economics of competitive coexistence.)
- Frank, I.**, The European common market: an analysis of commercial policy. London 1961. 324 s. 50/-. (Library of world affairs. 55.) HB.
- Frank, M.**, Analyse macroéconomique de la fiscalité belge, 1913-1958. Bruxelles 1960. 379 s.
- Frank, V. C.**, Zur Problematik der Investment-trust. Zürich 1961. 112 s. Sfr. 14. (Staatswissenschaftliche Studien. N. F. 42.)
- Freedman, R. (ed.)**, Marx on economics. New York 1961. 290 s. \$2.25.
- Freeman, R. E. (ed.)**, Postwar economic trends in the United States. New York 1960. 384 s. \$6. (American project series).
- Fricke, R.**, Grundlagen der Produktivitätstheorie. Frankfurt a.M. 1961. 420 s. DM 25. (Schriftenreihe zur Produktivitätsforschung des Volkswirtschaftlichen Instituts der Technischen Hochschule Karlsruhe. 1.)
- Friedman, J. & R. Foote**, U.S. agricultural marketing service. Computational methods for handling systems of simultaneous equations, with applications of agriculture. Washington 1955. 109 s.
- Fris, H.**, Nederst ved bordet. København 1961. 41 s. Kr. 3. (Socialpolitisk forenings småskrifter. 31.) KB.
- Frisch, R.**, Quadratic programming by the multiplex method in the general case where the quadratic form may be singular. Oslo 1961. 57 s. (Memorandum fra Universitetets sosialøkonomiske institutt. 9.4.1961.) KB.
- Frisch, R.**, Planning for India: selected explorations in methodology. London 1961. 86 s. 35/-. (Indian statistical series. 8.) KB.
- Frykholm, L.**, Översikt över samhällsvetenskapliga bibliografiska hjälpmedel. Stockholm 1960. 160 s. KB-HB.
- Funck, R.**, Verkehr und volkswirtschaftliche Gesamtrechnung. Göttingen 1961. 185 s. DM 28. (Forschungen aus dem Institut für Verkehrswissenschaft an der Universität Münster. 14.) KB.
- Gaathon, A. L.**, Capital stock, employment, and output in Israel, 1950-1959. Jerusalem 1961. 129 s. Israel £ 3. (Bank of Israel, Special Studies. 1.)
- Gade, H.**, Die landwirtschaftliche Produktion der Sowjetunion. Berlin 1960. 60 s. DM 9,60. (Deutsches Institut f. Wirtschaftsforschung. Sonderheft. 55.)
- Gadgil, D. R.**, Planning and economic policy in India. Bombay & London 1961. 218 s. 30/-. (Gokhale Institute Studies. 39.)
- Galbraith, J. K.**, Det rige samfund. København 1961. 304 s. Kr. 13,75. KB-HB.
- Galenson, W.**, Trade union democracy in western Europe. London 1961. 97 s. 18/-.
- Geljer, E., E. Rosenqvist & H. Sterner**, Öppen resultatutjämning vid inkomstbeskattningen. Stockholm 1960. 136 s. Skr. 13,50.
- Gentry, D. L. & C. A. Taff**, Elements of business enterprise. New York 1961. 705 s. \$7.
- Chaussy, A. G.**, Die Rolle des Energiesektors in der Entwicklungspolitik, Köln 1960. 212 s. DM 22,70. (Die industrielle Entwicklung. 10.)
- Gierseh, H.-H.**, Investitionsfinanzierung mit Besteuerung. Wiesbaden 1961. 146 s. DM 9,80 (Beiträge zur betriebswirtschaftlichen Steuerlehre. 3.)
- Gilbert, E.**, De Caboul à Pékin. Rythmes et perspectives d'expansion économique. Paris 1960. 270 s.
- Great Britain**, Iron and Steel Board, development in the iron and steel industry. Special report. London 1961. 153 s. HB.
- Gillberg, J.**, TV i Sverige. Andra halvårsrapporten 1960. Stockholm 1960. 56 s. (Industrins Utredningsinstitut. Stencil 1960, 5.) HB.
- Ginsburg, N.**, Atlas of economic development. Chicago 1961. 119 s. \$ 5. KB.
- Göben, H.**, Der Wettbewerb der deutschen Fischereihäfen und seine Probleme. Berlin 1961. 222 s. DM 24,80. (Verkehrswissenschaftliche Forschungen. 2.)
- Goodman, G.**, The poverty of nations. Michigan 1960. 122 s. \$3,50.
- Goodwin, C. D. W.**, Canadian economic thought, 1814-1914. N.C. 1960. \$ 6.
- Gordon, R. A.**, Business leadership in the large corporation. Berkely, Calif. 1961. 364 s. \$1,95.
- Grampp, W.**, The Manchester school of economics. Stanford 1960. 155 s. \$4. KB.

- Grandeau, F. & P.**, Politique des crises, ou la guerre de 1968 aura-t-elle lieu? Aix-en-Provence 1960. 124 s.
- Graybill, F.**, An introduction to linear statistical models. Vol. I. New York, Toronto & London 1961. 459 s. 97/-.
- Grayson, C. J., jr.**, Decisions under uncertainty; drilling decisions by oil and gas operators. Boston 1960. 402 s. \$ 6.
- Greenhut, M. L., & F. H. Jackson**, Intermediate income and growth theory. Englewood Cliffs, N.J. 1961. 376 s. \$ 6.
- Greenhut, M. L.**, Full employment, inflation, and common stock. Washington 1961. 87 s. \$ 3,25.
- Gross, H.**, Neue Ideen in der Wirtschaft. Düsseldorf 1960. 300 s. DM 16,80.
- Gubbels, R.**, Productivité, progrès technique et relations industrielles. Bruxelles 1960. 158 s. Bfr. 135.
- Gulati, I. S.**, Resource prospects of the third five year plan. Bombay 1960. 154 s. Rs. 10.
- Guelfat, L.**, Doctrines économiques et pays en voie de développement. 132 s. NF. 6.
- Gunzert, R.**, Was ist Konzentration? Frankfurt a. M. 1960. 100 s. DM 4,80. (Wirtschaftssoziologische Studien. 1.)
- Schreiner, P., Økonomiske problemstillinger i underutviklede områder. Professor **Haavelmo's** forelesninger referert og bearbejdet. Oslo 1960. 130 s. (Oslo Universitets Memorandum, 30. august 1960.) HB-KB.
- Haavelmo, T.**, A study in the theory of investment. Chicago 1960. 221 s. \$ 5. Ø-KB.
- Haines, W. W.**, Money, prices, and policy. New York & London 1961. 780 s. \$ 7,95 & 62/-.
- Haldor, M. K. & R. Ghose (ed.s)**, Problems of economic growth. (Report of a seminar held in Tokyo). Delhi 1960. 229 s. Rs 4.
- Hall, M.**, Chr. Winsten & J. Knapp, Distribution in Britain and North America. A study in structure and productivity. London 1961. 176 s. 63/-.
- Handbuch der öffentlichen Wirtschaft**. I. Stuttgart 1960. 1064 s. DM 32.
- Handwerk im Widerstreit der Lehrmeinungen**. Das neuzeitlichen Handwerksproblem in der sozialwissenschaftlichen Literatur. Münster, Westf. 1960. 131 s. DM 5. (Forschungsberichte aus d. Handwerk. 3.)
- Hanson, A. H.**, Parliament and public ownership. London 1961. 248 s. 30/- KB.
- Haq, M. & K. Khanam**, Deficit financing in Pakistan, 1951-1960. Karachi 1960. 68 s. (Monographs in the economics of development. 3.)
- Harris, R., M. Naylor & A. Seldon**, Hire purchase in a free society. London 1961. 319 s. 30/-.
- Harris, S. E., (ed.)** American economic history. New York 1961. 575 s. 58/- KB.
- Harrod, R.**, Topical comment: essays in dynamic economics applied. London 1961. 265 s. 25/- KB.
- Hartl, F.**, Handels- und Herstellermarken in der Lebensmittelbranche. Köln 1960. 75 s. DM 14. (Schriften zur Handelsforschung. 19.)
- Harvey, A.**, Casualties of the welfare state. London 1960. 32 s. ArA.
- Hasselmann, E.**, Partnerschaft von Staat und Genossenschaft in den Entwicklungsländern? Hamburg 1960. (Genossenschaftliche Schriftenreihe d. Zentralverbandes Dt. Konsumgenossenschaften e. V., 26.)
- Hatanaka, M.**, The workability of input-output analysis. Ludwigshafen am Rhein 1960. 306 s.
- Hax, H.**, Vertikale Preisbindung in der Markenartikelindustrie. Köln u. Opladen 1961. 210 s. DM 18,50. (Beiträge zur betriebswirtschaftlicher Forschung. 10.)
- Hayes, D. A.**, Investments; analysis and management. New York 1961. 489 s. \$ 7,50.
- Hazlitt, H.**, What you should know about inflation. New York 1960. 152 s. 26/6.
- Hazlitt, H. (ed.)**, The critics of Keynesian economics. Discussions by J. B. Say, J. Viner, F. Knight, E. Mantoux, L. von Mises, A. Burns, Princeton, N.J. 1960. 427 s. \$ 7.
- Heady, E. O. & J. L. Dillon**, Agricultural production functions. Ames, Iowa 1961. 667 s. \$ 6,95.
- Hellbroner, R.**, The future as history: The historic currents of our time and the direction in which they are taking America. New York 1960. 217 s. \$ 4.
- Helmann, E. A.**, Betriebswirtschaftliche Argumente im Kreditantrag. München 1960. 249 s. Disputats. HB.

- Heinrichs, W.**, Ökonomik des Binnenhandels in der DDR. Berlin 1961. 752 s. DM 17,70.
- Heppling, S.**, Kampen mot världsnöden. Stockholm 1961. 188 s. Skr. 9,50. (Skrifter utg. av Utrikespolitiska institutet). KB.
- Hesse, K.**, Wirtschaftliche Entwicklungstendenzen in West-, Mittel- und Ostafrika sowie in Äthiopien. Bad Homburg 1960. 80 s. DM 7,50.
- Hesse, H.**, Der Aussenhandel in der Entwicklung unterentwickelter Länder unter besonderer Berücksichtigung Lateinamerikas. Tübingen 1961. 101 s. DM 15,70. (Schriften zur angewandten Wirtschaftsforschung. 3.)
- Heyn, W.**, Stichprobenverfahren in der Marktforschung. Würzburg 1960. 108 s. DM 22.
- Hlekmann, B. G.**, Growth and stability of the postwar economy. Washington 1961. 426 s. \$6. KB.
- Hleks, U. K. e.a.**, Federalism and economic growth in underdevelopment countries. A symposium. London 1961. 176 s. 25/-. KB.
- Hilton, T. E.**, Ghana population atlas. University College of Ghana, 1960. 40 s. 50/-.
- Hirshleifer, J.**, e.a., Water supply: economics, technology, and policy. London 1961. 378 s. 60/-.
- Hoeft, K-D.**, Zur Agrarpolitik des deutschen Imperialismus von 1933 bis zur Gegenwart. Berlin 1961. 122 s. DM-Ost 2,25.
- Holsten, E.v.**, Vad får vi för pengarna? Stockholm 1961. 139 s. Skr. 14,75. ArA.
- Holt, C. C., H. A. Simon m.fl.**, Planning production, inventories and work force. Englewood Cliffs, N.J. 1960. 419 s. HB.
- Horowitz, M. A.**, Manpower utilization in the railroad industry: An analysis of working rules and practices. Boston 1960. 68 s. \$ 2.
- Hoselitz, B. F.**, Sociological aspects of economic growth. Glencoe, Ill. 1960. 250 s. \$ 5. KB.
- Hoselitz, B. F. (ed.)**, Theories of economic growth. Glencoe, Ill. 1961. 344 s. \$ 7,50. KB.
- Hough, E. M.**, Cooperative movement in India. Revised and abridged by K. M. Das. London 1960. 240 s. Rs 4.
- Houssiaux, J.**, Concurrence et marché commun. Paris 1960. 184 s. NF 24.
- Hoving, W.**, The distribution revolution. New York 1960. 150 s. \$3.
- Hughes, J.**, Nationalised industries in the mixed economy. London 1960. 40 s. ArA.
- Hunold, A.**, (ed.), Entwicklungsländer. Wahn und Wirklichkeit. Beiträge v. W. Röpke, K. Brandt, u.a. Stuttgart 1961. 237 s. DM 11. (Sozialwissenschaftliche Studien. 8.)
- Hunt, K. E. & K. R. Clark**, The state of British agriculture, 1959-60. Oxford 1960. 150 s. 15/-.
- Hutber, P.**, Wanted - a monopoly policy. London 1960. 36 s. (Fabian Research Series. 219.) ArA.
- ILO**, Why labour leaves the land. A comparative study of the movement of labour out of agriculture. Geneva 1960. 229 s. (Studies and reports. N.S. 59.) L.
- Indian Statistical Institute**, Studies on consumer behaviour. London 1960. 92 s. 35/-. (Indian statistical series. 6.)
- Institut Politische Ökonomie der Hochschule für Ökonomie, Westdeutschland** unter den Gesetzen der Reproduktion des Kapitals und die Arbeiterklasse. Berlin 1960. 913 s. DM-Ost 10,50. KB.
- International Bank for Reconstruction and Development**, The world bank in Asia. Washington 1960. 72 s. HB.
- International Bank for Reconstruction and Development**, The economic development of Libya. Baltimore 1960. 524 s. \$7,50. HB.
- International Bank for Reconstruction and Development**, The economic development of Tanganyika. Baltimore 1961. 584 s. HB.
- International Bank for Reconstruction and Development**, The economic development of Venezuela. Homewood 1961. 483 s. \$ 8,50.
- International Labour Conference**, Reduction of hours of work. Geneva 1960. 60 s. ArA.
- International Labour Office**, Job evaluation. Geneva 1960. 146 s. ArA.
- International Labour Office**, Labour survey of North Africa. Geneva 1960. 473 s. (Studies and reports, N.S. 60.) ArA-ArS-KB.
- International Labour Office**, Introduktion til arbejdsstudier. København 1961. 331 s. (Handelsministeriets produktivitetsudvalg) HB-KB.
- Iran**, Plan organization, Division of economic affairs, Review of the second seven year plan program of Iran. Teheran 1960. 120 s.
- Isard, W.**, Methods of regional analysis. New York 1960. 784 s. KB-Ø.

- Jacobs, A. & E. Hiekmann**, Pläne von Entwicklungsländern. Darmstadt 1960. 259 s. DM 16.
- Jacobs, N.**, The origin of modern capitalism and eastern Asia. Hongkong 1958. 254 s. \$ 4,60.
- Jahn, G.**, Die Analysen der Planerfüllung durch die staatlichen Organe. Berlin 1960. (Volkswirtschaftsplanung. 5.) KB.
- Janssen, L. H.**, Free trade, protection and customs union. Haag 1961. 160 s. Fl. 20. KB-Ö.
- Jensen, A.**, Befolkningsstatistik. En statistisk bevægelseslære. København 1960. 176 s. (Københavns Universitets økonomiske institut. Memorandum 5.) Ö-HB-KB.
- Jerome, W. T.**, Executive control. The Catalyst. London 1961. 275 s. HB.
- Joehimsen, R.**, Ansatzpunkte der Wohlstandsökonomik. Versuch e. Neuorientierung im Bereich d. normativen Lehre vom wirtschaftl. Wohlstand. Basel, Tübingen 1961. 115 s. DM 11. (Veröffentlichungen der List Gesellschaft. 21.) KB.
- Johansen, A. D.**, Investeringskryssløbet i norsk økonomi. Oslo 1961. 77 s. (Memorandum fra Universitetets sosialøkonomiske institutt. 15.1. 1961.) KB.
- Johansson, H.**, Det demokratiska välfärdssamhället. Stockholm 1960. 158 s. ArA.
- Johansson, S.-E.**, Skatt, investering, värdering. Stockholm 1961. 257 s. Skr. 30. (Akad. avh. Handelshögskolan, Stockholm.) HB.
- Kahmann, H. & R. Papke**, Langfristige Strukturwandlungen und Anpassungsprozesse der britischen Baumwollindustrie unter dem Einfluss der Industrialisierung in Indien und anderen asiatischen Ländern. Köln u. Op. laden 1960. 120 s. DM 31,20. (Forschungsberichte d. Landes Nordrhein-Westfalen. 911.)
- Kalusis, D.**, Betriebslehre des Einzelhandels. Köln 1960. 195 s. HB.
- Karremann, H. F.**, Methods of improving world transportation accounts, applied to 1950-1953. New York 1961. 121 s. (NBER. Technical Paper. 15.)
- Kaufmann, F. X.**, Die Überalterung. Ursachen Verlauf, wirtschaftliche und soziale Auswirkungen des demographischen Alterungsprozesses. Zürich 1960. 540 s. Sfr. 28.
- Kelser, N. F.**, Introductory economics. New York 1961. 515 s. \$ 6,50.
- Keller, T.**, Accounting for corporate income taxes. Ann Arbor 1961. 155 s. (University of Michigan, Michigan business studies. 15, 2.)
- Kimble, G. H. T.**, Tropical Africa, 2 vol. New York 1960. 784 s. \$ 9,50. KB.
- Kish, G.**, Economic atlas of the Soviet Union. Mich. 1960. 96 s. \$ 10.
- Klinkmüller, E. & M. E. Ruban**, Die wirtschaftliche Zusammenarbeit zwischen den Ostblockstaaten. Berlin 1960. 310 s. DM 35,60. (Veröffentlichungen des Osteuropa-Instituts an der Freien Universität Berlin. 12.) KB.
- Knauer, A.**, Leistungstätigkeit und Arbeitskräfte. Berlin 1961. 112 s. DM 3,50.
- Knoellinger, C. E.**, Fackföreningar och arbetsmarknad i Finland. Helsingfors 1959. 315 s. FMk. 1400.
- Knop, H.**, Die Energiewirtschaft der DDR und die Planung ihrer künftigen Entwicklung. Berlin 1960. (Volkswirtschaftsplanung. 2.) KB.
- Knopf, K. A. & J. H. Stauss** (eds), The teaching of elementary economics: a conference of college and university teachers at the Merrill Center for economics. New York 1960. 269 s. \$ 3,50.
- Knorr, K. & W. J. Baumol** (eds), What price economic growth? Englewood Cliffs, N.J. 1961. 192 s. \$ 3,95. KB.
- Kobbernagel, J.**, Konkurrencens retlige regulering. Bd. 2: Mærkeretten. København 1961. 326 s. Kr. 48. (Skrifter fra Institutet for Salgsorganisation og Reklame. 24.) HB-KB.
- Koek, K.**, Kreditmarknad och räntepolitik 1924-1958. Del 1. Stockholm 1961. 222 s. Skr. 24. KB.
- Köhler, H. J.**, Der Begriff Geldmenge und seine Problematik. Berlin 1960. 71 s. DM 6,60.
- Kohls, R. L.**, Marketing of agricultural products. New York 1961. 424 s. \$ 7,50. L.
- Koslow, G.**, Die Warenproduktion und das Wertgesetz in Sozialismus. Berlin 1961. 52 s. DM 1,10.
- Kostlin, L.**, Löhne und Gehälter in der Sowjetischen Industrie. Moskva 1960. 67 s. Rbl. 2. ArA.
- Kostka, P.**, Aufgaben und Entwicklung der Banken für Gemeinwirtschaft und ihre Stellung in der deutschen Bankwirtschaft. Berlin 1960. 194 s. Disputats. HB.

- Kottke, K.**, *Steuersparung, Steuerumgehung, Steuerhinterziehung*. Freiburg 1960. 220 s. DM 20.
- Kovero, I.**, *Public expenditures and the burden theory*. Helsinki 1959. (*Annales académiques scientiarum fennicae*. B. 118.) KB.
- Kovner, M.**, *The challenge of coexistence*. Washington 1961. 130 s. \$3,25.
- Krelle, W.**, *Preistheorie*. Tübingen & Zürich 1961. 732 s. DM 63. (*St. Galler wirtschaftswissenschaftliche Forschungen*. 17.)
- Kriebel, H.**, *Warenbörse und warenbörsenähnliche Einrichtungen in der Bundesrepublik Deutschland. Ihre wirtschaftliche Entwicklung nach dem 2. Weltkrieg*. Stuttgart 1960. 187 s. (*Beiträge zur Erforschung der wirtschaftlichen Entwicklung*. 7.) HB.
- Krusche, D.**, *Marktverhalten und Wettbewerb. Eine Untersuchung zum Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen*. Berlin 1961. 104 s. DM. 12,60. (*Beiträge zur Verhaltensforschung*. 3.)
- Kruse, A.**, *Die Produktdifferenzierung in Theorie und Praxis*. Freiburg 1960. 196 s. DM 16.
- Kulldorff, G.**, *Contributions to the theory of estimation from grouped and partially grouped samples*. Stockholm 1961. 144 s. Skr. 18.
- Kullmer, L.**, *Die Ehegattenbesteuerung*. Frankfurt a.M. 1960. 133 s. DM 18.
- Essays in the quantitative study of economic growth. Presented to Simon Kuznets on the occasion of his 60th birthday*. Chicago 1961. 335 s. (*Economic development and cultural change*. IX. 3.) KB.
- Lacoste, Y.**, *Les pays sous-développés*. Paris 1959. 127 s. (*Que sais-je?* 853.)
- Lagler, E.** (Hrsg.) *E(uropäische W(irtschafts-) G(emeinschaft) und EFTA in wissenschaftlicher Diskussion. Verhandlungen d. 15. wirtschaftswissenschaftl. Tagung in Bad Ischl. Mit Beitr. von A. Gutersonn (u.a.)*. Berlin 1961. 208 s. DM 5,80.
- Lamfalussy, A.**, *Investment and growth in mature economies*. London 1961. 232 s. 31/6. KB-HB.
- Lamothe, C.**, *Une étape de l'évolution coopérative dans le domaine de l'épargne et du crédit*. Haiti 1959. 179 s.
- Latouche, R.**, *The birth of western economy: Economic aspects of the dark ages*. New York 1961. \$ 7,50.
- Lazo, H. & A. Corbin**, *Management in marketing. Text and cases*. New York 1961. 657 s. HB.
- Lechner, K.**, *Betriebswirtschaftslehre und Verkehrswissenschaft. Versuch einer Abgrenzung*. Wien 1960. 95 s.
- Lehbert, B.**, *Die Entwicklung der Stahlwirtschaft in den Vereinigten Staaten von Amerika und in der Sowjetunion*. Kiel 1961. 200 s. DM 25. (*Kieler Studien*, 57.) HB.
- Leiby, J.**, *Carroll Wright and labor reform: the origin of labor statistics*. Cambridge (Mass.) og London 1960. 244 s. 38/-. (*Harvard historical monographs*. 46.) KB.
- Lenk, M. und K. Kranz**, *Das grosse Buch der Wirtschaft – und wie die Wirtschaft funktioniert*. München 1960. 195 s. DM 29,80.
- Levin, J. V.**, *The export economies. Their pattern of development in historical perspective*. Cambridge 1960. 347 s. HB.
- Liehtheim, G.**, *Marxism: an historical and critical study*. London 1961. 412 s. 40/-. KB.
- Liebsch, H., G. Scholze & J. Streber**, *Sozialistische Rekonstruktion der Industrie und internationale Wirtschaftsbeziehungen*. Berlin 1960. 73 s. DM 2. (*Schriftenreihe Sozialist. Weltwirtschaft*. 3.) KB.
- Linder, S.**, *An essay on trade and transformation*. Stockholm 1961. 167 s. Skr. 18. HB.
- Lipfert, H.**, *Nationaler und internationaler Zahlungsverkehr*. Wiesbaden 1960. 192 s. DM. 8,70.
- Llao, P.**, *La détermination des taux d'intérêt dans la théorie économique contemporaine*. Thèse. Paris 1960. 666 s.
- Loesch, A. von**, *Zur Problematik des Miteigentums. Die Pläne z. Eigentumsbildung d. Arbeitnehmer aus d. Selbstfinanzierungsrate d. Industrie*. Berlin 1961. 102 s. DM 11,60. (*Volkswirtschaftliche Schriften*. 57.)
- Lundberg, E.**, *Produktivitet och räntabilitet. Studier i kapitalets betydelse inom svenskt näringsliv*. Stockholm 1961. 286 s. Skr. 24/-. Ø-Fo-KB.
- Lutz, F. A.**, *International payments and monetary policy in the world today*. Stockholm 1961. 41 s. Skr. 5,50. (*Wicksell Lectures*. 1961.)

- Lutz, F. A.** (ed.), *The theory of capital*. London 1961. 415 s. 50/-. (International Economic Association. Conference 1958. Corfu.) KB.
- Lynch, P. & J. Valzey**, *Guinness's brewery in the Irish economy, 1759-1876*. London 1960. 278 s. 35/-.
- McDonald, F.**, *We the people: The economic origins of the constitution*. Chicago 1958. 436 s. \$ 7.-. KB.
- MacDougall, S. D.**, *The dollar problem: A reappraisal*. Princeton 1960. 76 s. KB-HB-Ø.
- Manoussos, G.**, *Inflation: croissance et planification*. Geneva 1961. 344 s. Sfr. 40.
- Marchal, J.**, *La comptabilité nationale française*. Paris 1960. 292 s. NF 14,80.
- Mareum, J.**, *The challenge of Africa*. New York 1960. 43 s. Ar.
- Mareus, E. & M. R. Mareus**, *Investment and development possibilities in Tropical Africa*. New York 1960. 286 s. \$ 7,50. KB.
- Markner, R.**, *Die Handwerksteuer in der sowjetischen Besatzungszone Deutschlands*. Berlin 1961. 103 s. DM 10,80. (Finanzwissenschaftliche Forschungsarbeiten. N.F. 23.)
- Martin, D. D.**, *Mergers and the Clayton act*. Berkeley 1959. 351 s. \$ 6,00.
- Mathur, J. S.**, *Essays on Gandhian economics*. Allahabad 1960. 86 s. Rs. 3.
- Mattson, S.**, *Näringsliv i närbild*. Reportagen från skilda fält, publ. i tidskriften *Industria*. Stockholm 1961. 172 s. Skr. 15.
- Mauersberg, H.**, *Wirtschafts- und Sozialgeschichte zentraleuropäischer Städte in neuerer Zeit*. Göttingen 1960. 576 s. DM 32.
- Maunder, W. F.**, *Employment in an underdeveloped area. A sample survey of Kingston, Jamaica*. New Haven 1961. 225 s. \$5.
- Maurischat, G.**, *Die zunehmende Verelendung der Arbeiterklasse in den Jahren des westdeutschen Nachkriegsaufschwungs*. Berlin 1960. 183 s. DM 3,20.
- Mawrizki, S.**, *L'industrie lourde en Union soviétique. Système de direction et de planification*. Paris 1961. 155 s. Sfr. 16. (Etudes d'histoire économique, politique et sociale. 37.) KB.
- Meade, J. E.**, *A neo-classical theory of economic growth*. London 1961. 128 s. 25/-. Ø-KB.
- Meade, J. E.** e.a., *The economic and social structure of Mauritius. A report to the governor of Mauritius*. London 1961. 264 s. 15/-. KB.
- Mehta, J. K.**, *Lectures on modern economic theory*. Allahabad 1960. 221 s. 20/-.
- Meij, J. L.** (ed.), *Depreciation and replacement policy*. Amsterdam 1961. 231 s. Fl. 22,50. (Studies in Industrial Economics. 3.) KB.
- Mellor, J. L.**, *Income tax*. London 1960. 249 s. 30/-.
- Mengshoel, R.**, *Utviklingen innen seksmaktsamarbeidet. Spørsmål av særlig interesse for de ytre syv*. Oslo 1961. 111 s. KB-HB.
- Menzel, H.**, *Die Mitwirkung der Hausbanken bei der Vergebung und Verwaltung öffentlicher Kredite*. Köln 1960. 212 s. Disputats. HB.
- Meyer, W.**, *Theorie der Standortwahl. Entwicklung, Inhalt und wirtschaftstheoretische Behandlung des Standortproblems*. Berlin 1960. 298 s. DM 28,60.
- Michaelis, D.**, *Zur Frage der Arbeitszeitverkürzung in der Schweiz*. Winterthur 1960. 106 s. Sfr. 12.
- Michal, J. M.**, *Central planning in Czechoslovakia*. Stanford 1960. 274 s. \$5,75. KB.
- Michanek, E.**, *Socialboken*. Stockholm 1961. 355 s. ArA.
- Second mélanges d'économie politique et sociale offerts à Edgard Milhaud. Thème: L'économie collective*. Liège 1960. 300 s. Bfr. 150.
- Milhoj, P.** e.a., *45 timers ugens indførelse 1958-60*. København 1960. 219 s. (Socialforskningsinstituttets publikationer. 4.) Ø-KB.
- Milligan, R. D.**, *A quadrifactor theory of consumption expenditures*. Champaign, Ill. 1960. 63 s.
- M.I.T.** Operations research center, *Notes on operations research*. London 1960. 256 s. 30/-.
- Möller, H.**, *Die Geschichte der DM*. Tübingen 1960. 580 s. DM 39. (Veröffentlichungen der List-Gesellschaft. 22.) KB.
- Moetelli, C.**, *Licht und Schatten der sozialen Marktwirtschaft. Leitbild und Wirklichkeit der Bundesrepublik Deutschland*. Stuttgart 1961. 277 s. DM 16,50.
- Moore, G. H.**, *Business cycles indicators*. Vol. I: Contributions to the analysis of current business conditions. Vol. II: Basic data on

- cyclical indicators. Princeton 1961. 735 s. & 179 s. \$12,50 + \$4,50. (\$15 the set). (NBER. Studies in business cycles. 10.) KB.
- Moore, W. E. & A. S. Feldman** (eds), Labour commitment and social change in developing areas. New York 1960. 378 s. \$3,75. (Social Science Research Council).
- Morley, L. & F.**, The patchwork history of foreign aid. Washington 1961. 55 s. \$1.
- Morris, B. R.**, Problems of American economic growth. New York 1961. 279 s. \$2,50.
- Mottek, H.**, Studien zur Geschichte der industriellen Revolution in Deutschland. Berlin 1960. 240 s. DM 19,60. (Veröffentlichungen des Instituts für Wirtschaftsgeschichte. 1.)
- Mouchez, P.**, Les indices de prix. Stude méthodologique. Thèse. Paris 1960. 419 s.
- Moussa, P.**, L'économie de la zone franc. Paris 1960. 128 s. NF 2. (Que sais-je? 868.)
- Moussa, P.**, Proletärländerna. Underutvecklingen som världsekoniskt problem. (Övers.) Stockholm 1960. Skr. 12,50.
- Munthe, P.**, Horisontale karteller. Bergen 1961. 172 s. (Bergen. Norges Handelshøyskole skrifter. Økonomiske avhandlinger. 5.) KB-HB.
- Munthe, P.**, Producentens vertikale markedspolitikk som pristeoretisk problem. Bergen 1960. 62 s. (Bergen. Norges Handelshøyskoles skrifter. Økonomiske avhandlinger. 4.) KB-HB.
- Mutheesius, V.**, Das Gespenst der wirtschaftlichen Macht. Frankfurt 1960. 176 s. DM 12,80.
- Myrdal, G.**, Planhushållning i välfärdsstaten. (Orig.s titel: Beyond the welfare state). Stockholm 1961. Skr. 24,50.
- Myrdal, G.**, Problemet Sverige hjälper. Stockholm 1961. 63 s. Skr. 3.
- Nabseth, L.**, Lönökningars verkningar inom industrin. En studie av anpassningsprocessen inom företaget. Stockholm 1961. 344 s. HB.
- Narayan, S.**, Principles of Gandhian planning. Allahabad 1960. 342 s. 18/-.
- Nash, E. F. & E. Attwood**, The agricultural policies of Britain and Denmark: a study in reciprocal trade. London 1961. 94 s. 15/- KB-O.
- National Bureau of Economic Research**, Demographic and economic change in developed countries. A conference of the Universities-National Bureau Committee for Economic Research. Princeton 1960. 536 s. \$12. KB.
- National Bureau of Economic Research**. Output, input, and productivity measurements. Princeton 1961. 480 s. (Studies in Income and Wealth. 25.) KB.
- National Bureau of Economic Research**, Public finances: Needs, sources and utilization. A conference of the universities-National Bureau Committee for Economic Research. Princeton 1961. 512 s. \$12. KB.
- Nawroth, E. E.**, Die Sozial- und Wirtschafts-Philosophie des Neoliberalismus. Paris & Louvain 1961. 471 s. NF 79,50. (Sammlung Politeia. 14.)
- Neale, A. D.**, The antitrust laws of the United States of America. A study of competition enforced by law. New York 1960. 516 s. \$7,50.
- Nelson, E.** (ed.), Economic growth: rationale, problems, cases. Austin, Texas 1960. 288 s. \$5.
- Neubauer, W.**, Finanzreform. Ein Vorschlag zur Verhütung von Währungskrisen, zur Vereinfachung des Steuersystems und zur Rationalisierung der Finanzierungsmethoden. Wien 1960. 378 s. DM 6,65.
- Royal Institute of International Affairs, Nigeria**. The political and economic background. London 1960. 141 s. HB.
- The federal ministry of commerce and industry, Handbook of commerce and industry in Nigeria. Lagos 1960. 337 s. 15/- HB.
- Norsk Produktivitetsinstitut**, Selvbetjening - diskbetjening. En sammenlignende undersøkelse av selvbetjenings- og diskbetjeningsforretninger. Oslo. 1960. 44 s. HB-KB.
- Nordisk Byggnadskooperativ Organisation**, Boligen i samfunnsøkonomien. Boligsektorens plass i de nordiske landes økonomi i 1950-årene. Helsinki 1960. 286 s. HB.
- North, D. C.**, The economic growth of the United States, 1790-1860. Englewood Cliffs, N.J. 1961. 304 s. \$9.
- Nurkse, R.**, Equilibrium and growth in the world economy. G. Haberler & R. M. Stern (eds.) Cambridge, Mass. 1961. \$7,50. KB.
- Oehse, J. J. e.a.**, Tropical and subtropical agriculture. Vol. 1-2. New York 1961. 1446 s. L.
- OECD**, Convention of 14th December 1960.

- Report of the Preparatory Committee. Related Documents. Paris 1960. 144 s. Nfr. 3. HB.
- OEEC**, The flow of financial resources to countries in course of economic development, 1956-1959. Paris 1961. 142 s. HB-KB.
- OEEC**, E.P.A., Guide to legislation on restrictive business practices. Europe and North America. Texts, explanatory notes, decisions, bibliography. Bd. I + II Paris 1960. Ringbog HB.
- OEEC**, Liberalisation of current invisibles and capital movements by the OEEC. Paris 1961. 47 s. HB.
- OEEC**, European Productivity Agency: Sources of statistics for market research. Bd I: Radio sets. Paris 1961. 322 s. HB.
- OEEC**, Taxation systems applicable to investments. Paris 1960. 98 s. Sfr. 5.-. HB.
- Ohrt, E.**, Arbejdsvurdering. København 1961. 97 s. HB-KB-O.
- Oliver, F. R.**, The control of hire-purchase. London 1961. 218 s. 25/- KB.
- Olsson, B.**, 60-talets arbetsmarknad. Stockholm 1961. 31 s. ArA.
- Opgaver i driftøkonomi**. Samlet og udgivet af J. Barfort, S. Frederiksen og C. Møssing. København 1961. 85 s. Kr. 8,75. KB.
- Ottel, F.**, Zwei Jahre deutsche Kartellpolitik. Wettbewerb, Model oder Wirklichkeit? Frankfurt a.M. 1960. 144 s. DM 12,80. O.
- Pauw, D. S.**, Financing economic development: the Indonesian case. Glencoe, Ill. 1960. 474 s. \$6,75.
- Paglin, M.**, Malthus & Lauderdale - the anti-ricardian tradition. New York 1961. 184 s. \$4,75. KB.
- Pakistan**, Planning commission, First five year plan, preliminary evaluation report: review of experience of the working of the plan during the first four years, 1955-59. Karachi 1960. 45 s.
- Paquet, P.**, Investissements et études de marché. Thèse. Paris 1960. 228 s.
- Payne, W. F.**, Industrial demands upon the money market 1919-1957. New York 1961. 139 s. \$1,50. (NBER, Technical Paper. 15.) KB.
- Pepelasia, A.**, e.a., Economic development: analysis and case studies. New York 1961. 620 s. 60/-.
- PEP**, Growth in the British economy. A study of economic problems and policies in contemporary Britain. London 1960. 256 s. KB-O.
- PEP**, The promotion of economic growth. London 1961. 78 s. 3/-.
- Perloff, H. S.**, e.a., Regions, resources and economic growth. London 1961. 742 s. 96/-.
- Phelps, C. W.**, Commercial credit insurance as a management tool. Baltimore 1961. 111 s. (Studies in commercial financing. 3.)
- Philippines**, National Economic Council, Three-year program of economic and social development. Manila 1959. 171 s.
- Platier, A.**, Statistique et Observation Economique. I-II. Paris 1961. 972 s. Sta.
- Plepow, R.**, Die Entwicklung der Abteilungen I und II in der DDR, Teil 2. Berlin 1960. (Volkswirtschaftsplanung. 4.) KB.
- Piper, W.**, Grundprobleme des wirtschaftlichen Wachstums in einigen südosteuropäischen Ländern in den Zwischenweltkriegszeit. Berlin 1961. 160 s. DM 19,80. (Schriften des Instituts zum Studium der Sowjetwirtschaft an der Hochschule für Sozialwissenschaften, Wilhelmshaven/Rüstersiel. 3.)
- Pokorny, C. R.**, 60-talet ett ödesdecennium. Välstånd för alla eller ekonomisk världskris. Stockholm 1960. 148 s. ArA.
- Preiser, E.**, Die Zukunft unserer Wirtschaftsordnung. Göttingen 1960. 107 s. DM 3,60.
- Autorenkollektiv**, **Preispolitik** und Preisbildung in der DDR. Berlin 1961. 264 s. DM 9,50.
- Puthucheary, J. J.**, Ownership and control in the Malayan economy. London 1960. 187 s. 14/3.
- Puviani, A.**, Die Illusionen in der öffentlichen Finanzwirtschaft. Berlin 1960. 241 s. DM 22,60.
- Quante, P.**, Lehrbuch der praktischen Statistik. Bevölkerungs-, Wirtschafts- und Sozialstatistik. Berlin 1961. 443 s. DM 30.
- Qureshi, A. I.**, Developments in Pakistan economy since the revolution. Karachi 1961. 195 s. Rs 5/-.
- Rau, B. R.**, Evolution of central banking in India. Bombay 1960. 94 s. Rs 4.
- Rawl, M. el**, Essai d'une étude démographique relative aux économies sous-développées. Thèse. Paris 1960. 760 s.

- Regeringsudvalget** for teknisk bistand om Danmarks deltagelse i det internationale tekniske samarbejde til ophjælpning af mindre udviklede områder, Beretning: Danmarks indsats i det internationale tekniske bistandsarbejde. København 1961. 44 s. L-KB.
- Resources** for the third five year plan. Indian Merchants' Chamber Economic Research and Training Foundation. Bombay 1961. 148 s. Rs. 7.
- Reinhold, O.**, Freie Wirtschaft? Bürgerliche und kleinbürgerliche ökonomische Anschauungen in Westdeutschland. Berlin 1960. 156 s. ArA.
- Revzan, D. A.**, Wholesaling in marketing organisation. New York 1961. 656 s. \$ 10.50. HB.
- Ritschl, H.**, Die Besteuerung der öffentlichen Unternehmen. Berlin 1960. 100 s. DM 14,70. (Schriftenreihe des Gesellschaft für öffentliche Wirtschaft. 7.)
- Ritzschke, G.**, Einführung in die regionale Bilanzierung. Berlin 1961. 224 s. DM 4,90. (Volkswirtschaftsplanung. 6.) KB.
- Riverin, A.**, Recherche d'un concept du profit et de sa mesurabilité. Thèse. Paris 1960. 218 s.
- Rivett, K.**, Economic thought of Mahatma Gandhi. 32 s. New Delhi 1959. Rs 1.
- Robertson, D. J.**, Factory wage structure and national agreements. Cambridge 1960. 260 s. 40/-. (Publications of the Department of social and economic research, University of Glasgow, Social and Economic Studies. 5.) KB.
- Robertson, D.**, Growth, wages and money. Cambridge 1961. 64 s. 5/-. KB.
- Robertson, D. & S. Dennison**, The control of industry. Cambridge 1961. 162 s. 10/6.
- Rogge, W.**, Neue Lohnformen, bessere Qualität. Berlin 1961. 104 s. DM 0,90.
- Rogmann, R-N.**, Verkehrspolitik und Konjunkturpolitik. Verkehrspreise und -investitionen als Mittel staatliche Konjunkturpolitik. Mit Literaturverz. Düsseldorf 1961. 176 s. DM 16,60. (Buchreihe d. Inst. f. Verkehrswissenschaft an d. Universität zu Köln, 18.)
- Rollof, Y.**, Operationsanalys. Stockholm 1961. 255 s. Skr. 35.
- Rottler, G.**, Initiation à l'économetrie. Paris 1961. 187 s. NF 15. (Centre de recherches et de documentation sur la consommation.)
- Rowan, L.**, Arms and economics. The changing challenge. London 1960. 64 s. 5/-. KB.
- Rueff, J. & L. Armand**, Rapport sur les obstacles à l'expansion économique, présenté par le Comité institué par le décret N° 59-1284 du 13 nov. 1959. Paris 1960. 98 s. NF 5.
- Ruin, O.**, Kooperativ Förbundet 1899-1929. En organisationsstudie. Lund 1960. 452 s. Ar.
- Sainte-Lorette, L. de**, Le Marché commun. Paris 1961. 224 s. NF 4,50.
- Sack, K.**, Die Kosten des innerbetrieblichen Transports. Berlin 1961. 136 s. DM 5,20.
- Salant, W. S. & B. N. Vaeccara**, Import liberalization and employment. Washington 1961. 388 s. \$6,75.
- Samuelson, P.**, Economics. (5th ed.). London 1961. 853 s. 58/-. KB-Ø.
- Sandee, J.**, A demonstration planning model for India. London 1960. 59 s. 32/-. KB.
- Schachtshabel, H. G.**, Automation in Wirtschaft und Gesellschaft. Hamburg 1961. 174 s. DM 2,20.
- Sehenk, F.**, Magie der Planwirtschaft. Köln & Berlin 1960. 286 s. DM 16,80.
- Seherhorn, G.**, Methodologische Grundlagen der sozialökonomischen Verhaltensforschung. Köln 1961. 186 s. DM 47,40. (Forschungsberichte des Landes Nordrhein-Westfalen. 942.)
- Seheuerle, F.**, Agrarpreisbildung in Westdeutschland. Theorie und Praxis. Hain 1961. 143 s. DM 14.
- Schiller, K.**, Zur Wachstumsproblematik der Entwicklungsländer. Kiel 1960. 24 s. (Kieler Vorträge N.F. 15.)
- Schlener, E.**, Die Intensivierung in der Landwirtschaft. Berlin 1960. 60 s. (Vorlesungen zur Agrarökonomik. 8.) L.
- Schlaifer, R.**, Introduction to statistics for business decisions. New York 1961. 382 s. \$7,75. HB.
- Schmidt, E.**, Frédéric List, la communauté européenne et la zone de libre-échange. Lausanne 1960. 50 s.
- Schmitt, B.**, La formation du pouvoir d'achat. Paris 1960. 155 s. NF 15.
- Schmölders, G.**, Von der »Quantitätstheorie« zur »Liquiditätstheorie« des Geldes. Mainz 1961. 24 s. DM 2,40. (Akad. d. Wiss. u.d.

- Literatur. Abhandlungen d. geistes- u. sozialwissenschaftlichen Klasse. 12. 1960.)
- Bombach, G. (ed.),** Stabile Preise in wachsender Wirtschaft. Das Inflationsproblem. **Erich Schneider** zum 60. Geburtstag. Tübingen 1960. 274 s. DM 29,80. KB.
- Schreiber, W.,** Sozialpolitik in einer freien Welt. Osnabrück 1961. DM 2,80. (Zeitnahes Christentum. 8.)
- Schubert, E.,** Plankostenrechnung im volkseigenen Maschinenbau. Berlin 1961. 108 s. DM 3,70. (Diskussionsbeiträge zu Wirtschaftsfragen. 34.)
- Shurr, S. H. & B. C. Netsehert,** Energy in the American economy 1850-1975. An economic study of its history and prospects. Baltimore 1960. 774 s. HB.
- Seligo, H.,** Der zweite Portugiesische Sechsjahresplan. Köln 1959. 149 s. DM 37,80. (Forschungsberichte des Landes Nordrhein-Westfalen. 805.)
- Sen, S. N.,** Central banking in undeveloped money markets. Calcutta 1961. 294 s. R. 20/-.
- Shubin, J. A.,** Managerial and industrial economics. New York 1961. 518 s. \$7,50.
- Siemens, G.,** Carl Friedrich v. Siemens. Ein grosser Unternehmer. Freiburg 1960. 332 s. DM 22,80.
- Silk, L.,** The research revolution. New York & London 1960. 244 s. 38/6.
- Silverstolpe, G. W.,** Rikets finanser. Stockholm 1960. 166 s. Skr. 21,50.
- Simba, S. L. N.,** The capital market of India. Bombay 1960. 300 s. Rs. 17,50.
- Singh, B.,** Next step in village India. A study of land reforms and group dynamics. London 1961. 144 s. 22/6.
- Sirkin, G.,** Introduction to macroeconomic theory. Homewood, Ill. 1961. 252 s. \$6,50.
- Sjölin, W.,** Svensk kooperativ under 1800-talet. Stockholm 1960. 199 s. ArA.
- Slade, R.,** The Belgian Congo. London 1961. 82 s. 6/-.
- Slichter, E. H., J. J. Healy & E. R. Livernash,** The impact of collective bargaining on management. Washington 1960. 982 s. \$8,75.
- Slichter, S. H.,** Potentials of the American economy. Selected essays ed. by J. T. Dunlop. Cambridge, Mass. 1961. 467 s. \$7,50. KB.
- Smith, L. P. F.,** The evolution of agriculture cooperation. Oxford 1961. 228 s. 25/-.
- Smyth, R. L.,** Economics. New York 1960. 30 s. 75/-.
- Socialministeriet,** Betænkning vedrørende anerkendelse af arbejdsløshedskasser på funktionærområdet. København 1961. 50 s. (Statens Trykningskontor. Betænkning 279.) HB-KB.
- Socialpolitisk Forening,** En debat om boligspørgsmål. København 1961. 132 s. (Socialpolitisk Forenings småskrifter. 30.) Ø-KB.
- Social security statistics.** (Guides to official sources. 5.) Interdepartmental Committee on Social and Economic Research. London 1961. 179 s. 8/-.
- Sohmen, E.,** Flexible exchange rates: theory and controversy. Chicago 1961. 173 s. \$3,75.
- Soin, M. Y.,** The reproduction of labor power in the USSR and the balance of labor. New York 1960. 391 s.
- Solomon, H.,** Studies in item analysis and prediction. Stanford, Calif. 1961. 310 s. \$8,75. (Stanford mathematical studies in the social sciences. 6.)
- Sonnemann, R.,** Die Auswirkungen des Schutzzolls auf die Monopolisierung der deutschen Eisen- und Stahlindustrie (1879-1892). Berlin 1960. 114 s. DM 13.
- Southall, A. W. (ed.),** Social change in modern Africa. London 1961. 377 s. 40/-.
- Sparfrämjandet,** Vårt ekonomiska läge. Stockholm 1961. 122 s. Skr. 8,50.
- Speight, H.,** The science of prices and incomes. London 1960. 671 s. 42/-.
- Statens offentliga utredningar.** (1961:10) Preliminär nationalbudget för år 1961. With a summary in English. Finansdepartementet. Stockholm 1961. 105 s. Skr. 3,50. KB-Fo.
- Statens offentliga utredningar** (1961:3). Effektivare prisövertakning. Handelsdepartementet, Stockholm 1961. 177 s. Skr. 5,50. KB-HB-Ø-Fo.
- Statens offentliga utredningar.** (1961:4). Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Principbetänkande avgivet Uppbördsorganisationskommittén. (1). Finansdepartementet. Stockholm 1961. 228 s. Skr. 7/. KB-Fo.
- Statens offentliga utredningar.** (1961:2). Spar-

- stimulerande åtgärder. Betänkande av Utredningen om spärstimulerande åtgärder. 121 s. Finansdepartementet, Stockholm 1961. Skr. 3,75. KB-Fo.
- Stedry, A. C.**, Budget control and cost behavior. N.J. 1960. 161 s. \$4,50.
- Steinlin-Fritzsche, P.**, Das Versicherungswesen der Schweiz. Eine Gesamtschau. Zürich 1961. 320 s. DM 34.
- Sterrenburg, J. N.**, L'integration monétaire. Leiden 1961. 160 s. Fl. 12. (Capita selecta der economie. 23.) KB.
- Stiehproben** in der amtlichen Statistik, herausgegeben vom Statistischen Bundesamt Wiesbaden. Stuttgart & Mainz 1960. 616 s. DM 28.
- Stolpe, H.**, Afrikas ekonomiska omdaning. Stockholm 1961. 31 s. Skr. 1,50. (Världspolitiska dagsfrågor. 1.)
- Stolpe, H.**, Kredit och reklam på avväger. Stockholm 1961. 134 s. Skr. 9,50. Ar.
- Stueken, R. (ed.)**, Untersuchungen einzelner Entwicklungsländer. Peru, Tunesien, Ägypten und Syrien. Berlin 1960. 132 s. DM 13,60. (Schriften des Vereins für Sozialpolitik, N.F. 21.) KB.
- Strauss, E.**, The ruling servants. London 1961. 308 s. 30/-. KB.
- Streeten, P.**, Economic Integration. Aspects and problems. Bruxelles 1961. 150 s. Dfl. 12. (European aspects. Council of Europe, Series B, 5.) O-KB.
- Streifinger, R.**, Güterproduktion und Transportleistung. Eine Untersuchung über Zusammenhang und Wachstum von Produktion und Güterverkehr. Berlin 1961. 51 s. DM 9,80. (Schriftenreihe des IFO Instituts für Wirtschaftsforschung. 42.)
- Struckmann, G.**, Die Arbeitszeitplanung in Industriebetrieben. Köln 1960. 193 s. DM 22.
- Studieförbundet Näringsliv och Samhälle**, Arbetskraften i 60-talets ekonomi. Stockholm 1960. 87 s. (Studier och debatt 1960, 3.) HB.
- Super Market Institute**, Guideposts for decisionmakers. Proceedings of a mid-year conference 1961. Chicago 1961. 79 s. HB.
- Sveistrup, P. P.**, Forelæsninger over trafikpolitik. Placeringen i det økonomiske system. København 1960. 145 s. (Københavns Universitet. Økonomisk Laboratorium. Publikationer 15.) HB-KB-Ø.
- Tank, de**, Le rôle du secteur privé dans l'expansion actuelle de l'économie africaine. Wetteren 1960. 280 s.
- Talbot, P. (ed.)**, A select bibliography. Asia, Africa, Eastern Europe, Latin America. New York 1960. 534 s. \$4,75.
- Tannhäuser, S.**, Die Dynamik der Selbstkosten in Abhängigkeit von der Veränderung des Produktionsvolumens. Berlin 1961. 224 s. DM 9,50.
- Tellhae, E.**, Economie politique pour les Arabes. Bayrouth 1960. 191 s. NF 24.
- Teneul, G.-F.**, Le financement des entreprises en France. Paris 1960. 231 s. NF 25.
- Terleckyl, N. E.**, Help-wanted advertising: As a business indicator. New York 1961. 66 s. \$ 15.
- Tew, B.**, The International Monetary Fund: its present role and future prospects. Princeton 1961. 41 s. (Essays in international finance. 36.) KB.
- Theobald, R.**, The rich and the poor: a study of the economics of rising expectations. New York 1960. 196 s. \$4,50.
- Theobald, R.**, The challenge of abundance. New York 1961. 228 s. \$4,50.
- Theocharis, R. D.**, Early development in mathematical economics. London 1961. 142 s. 28/-. O-KB.
- Thon, S.**, Direkte og indirekte beskatning. Oslo 1960. 50 s. (Opplysningsinstituttet for Fritt Næringsliv. Skrifter 3.) HB-KB.
- Thonstad, T.**, Teori om optimalt lagerhold. Referat fra fem forelæsninger i høstsemesteret 1960. 29 s. Oslo 1961. (Memorandum fra Universitetets sosialøkonomiske institutt. 23.1. 1961.) KB.
- Tinbergen, J.**, Regional planning. Some principles. Rotterdam 1960. 13 s. HB.
- Titmuss, R. M., B. Abel-Smith & T. Lynes**, Social policies and population growth in Mauritania. A report to the governor of Mauritania. London 1961. 326 s. 15/-.
- Tolley, G. S. & F. E. Riggs**, Economics of watershed planning. Ames, Iowa 1961. 339 s. \$3,95.
- Trager, F. N. (ed.)**, Marxism in South-East

- Asia. A study of four countries (Burma, Thailand, E. Vietnam, Indonesie). Stanford 1959. 381 s. \$6,75. KB.
- Tripathy, R. N.**, Federal finance in a developing economy. Calcutta 1960. 239 s. 25/-, Rs. 15.
- Trolle, Ulf af**, Problem inom den tyngre konfektionsindustrien. Diagnos och botemedel. Göteborg 1961. 88 s. (Göteborg Handelshögskole. Skrifter 1961. 3.) HB.
- Troy, J. C.**, Public finance and the general welfare. Ohio 1960. 394 s. \$ 5,95.
- Tse, J. Y. D.**, Profit planning through volume-cost analysis. New York 1961. 240 s. \$7,95. HB.
- Tumin, M. M. & A. S. Feldman**, Social class and social change in Puerto Rico. New York 1960. 575 s. \$10.
- Uhr, C. G.**, Economic doctrines of Knut Wicksell. Berkeley 1960. 356 s. 60/-. KB-O.
- U.S. Congress, Joint Economic Committee**, Economic policies for agriculture in the 1960's - implications of four selected alternatives. Washington 1960. 82 s.
- United States, Departement of Labor**, Collective bargaining in the basic steel industry: A study of the public interest and the role of government. Washington 1961. 317 s. \$1,25.
- United States, National advisory committee for the White house conference on aging**: Background paper on housing. Washington, D.C. 1960. 73 s.
- United States, National advisory committee for the White house conference on aging**: Background paper on the impact of inflation on retired persons. Washington D.C. 1960. 56 s.
- University of Illinois, Land Economics Institute**, Modern land policy. Urbana 1960. 449 s. \$8,50.
- Université Libre de Bruxelles, Institut de Sociologie**, Le commerce avec les pays de l'est. Bruxelles 1960. 500 s. BFr. 340. KB.
- Université Libre de Bruxelles, Institut de Sociologie Solvay**, Le régime et les institutions de la république populaire chinoise. Bruxelles 1960. KB.
- Västthagen, N.**, Das Experiment der Abschreibungsfreiheit in Schweden mit besonderer Berücksichtigung der Industrieunternehmen. Wiesbaden 1961. 207 s. DM 13.
- Vajda, S.**, Einführung in die Linearplanning und die Theorie der Spiele. München 1961. 70 s. DM 12. (Beihefte zur Zeitschrift »Elektronische Rechenlagen. 1«.)
- Vessereau, A.**, La statistique. Paris 1960. 128 s. NF 2. (Que sais-je? 281.)
- Broek, J. & K. G. Specht (eds.)**, Verbraucherpolitik. Köln 1958. 298 s. DM 24.
- Vlenney, C.**, Vers une analyse économique du secteur coopératif. Paris 1961. 207 s. NF 10.
- Vignes, M. J. B.**, Histoire des doctrines sur l'impôt en France - les causes de la Révolution Française considérées par rapport aux principes de l'imposition. Padua 1960. 361 s. L. 4,000.
- Vilta, P.**, Finland och det europeiska frihandelsområdet. Stockholm 1961. 52 s. Skr. 5.
- Vimont, C.**, La population active, évolution passée et prévisions. Paris 1960. 192 s.
- Violle, J.**, La politique du gouvernement conservateur face à l'inflation 1951-1958. Thèse. Paris 1960. 100 s.
- Volgt, F.**, Die volkswirtschaftliche Bedeutung des Verkehrssystems, Berlin 1960. 328 s. DM 36. (Verkehrswissenschaftliche Forschungen, Universität Hamburg. 1.)
- Vormbaum, H.**, Differenzierte Preise. Differenzierte Preisforderungen als Mittel der Betriebspolitik. Köln 1960. 291 s. (Beiträge zu betriebswirtschaftliche Forschung. 9.)
- Wapenhans, W.**, Griechenland. Untersuchungen über die Wirtschaft eines kontinental-europäischen Entwicklungslandes. Giessen 1960. 162 s. DM 18. (Giessener Abhandlungen zur Agrar- und Wirtschaftsforschung des europäischen Ostens. 15.)
- Watson, D. S.**, Economic policy: Business and Government. Boston 1960. 829 s. \$7,50.
- Weber, A.**, Struktur und Dynamik des Fleischverbrauchs in den Ländern der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft. Hannover 1961. 227 s. DM 18. (Agrarwirtschaft. Sonderh. 11/12.)
- Weber, H.**, Die wirtschaftliche Bedeutung der allgemeinen Lieferungsbedingungen der Eisen schaffenden, Eisen weiterverarbeitenden und Maschinenindustrie in der Bundesrepublik Deutschland. Tübingen 1960. 184 s. HB.
- Weiner, H. E.**, British labor and public ownership. Washington 1960. 111 s. \$3,25.

- Weintraub, S.**, Classical Keynesianism, monetary theory, and the price level. Philadelphia, Pa., 1961. 190 s. \$4. KB.
- Weiss, L. W.**, Economics and American industry. London 1961. 548 s. 52/-.
- Wertgesetz und seine Rolle im Sozialismus.** Einführung und Redaktion N.A. Zagolow. Berlin 1960. 286 s. KB-Ø-ArA.
- Wheeler, G. S.**, Ökonomische Probleme der Automatisierung in den USA. Berlin 1961. 304 s. DM 6,90.
- Wileox, C.**, Public policies toward business. Homewood, Ill. 1960. 905 s. Ø.
- Wild, J. E.**, The European Common Market and the European Free Trade Association. (Bibliografi). London 1960. 30 s. 2/6. KB.
- Wilhelm, H.**, Preisbindung für Markenartikel. Freiburg 1960. (Schriftenreihe d. Forschungsinstituts Markenwesen, Berlin. 3.) 61 s. DM 8. f. d.
- Williams, S.**, Central Africa: the economics of inequality. London 1960. 33 s. ArA.
- Wilsdorf, M.**, Bestimmungsgründe und volkswirtschaftliche Auswirkungen des Verhaltens der Sparkassen im langfristigen Wohnungskreditgeschäft. Berlin 1960. 196 s. DM 19,60. (Untersuchungen über das Spar-, Giro- und Kreditwesen. 13.)
- Wilson, J. S. G.**, Economic environment and development programmes: an inaugural lecture delivered in the University of Hull on 5 May 1960. Hull 1960. 2/6.
- Wilson, Th.**, Inflation. Oxford 1961. 280 s. 30/- KB.
- Wissmann, B.**, Die Zinsempfindlichkeit der deutschen Sparer. Berlin 1960. 147 s. DM 21,60. (Untersuchungen über das Spar-, Giro- und Kreditwesen. 15.)
- Wohnungswirtschaft und Marktwirtschaft.** Hamburg 1960. 77 s. DM 7.
- Wolf, H.**, Der sozialistische Arbeitsstil und die Tätigkeit der Wirtschaftsrate. Berlin 1959. (Volkswirtschaftsplanung. 1.) KB.
- Wunderlich, F.**, Farm labor in Germany, 1810-1945. Princeton 1961. 309 s. \$8,50. KB.
- Zarkovitch, S. S.**, Sampling methods and censuses, I. Collecting data and tabulation. FAO. Rome 1961. 154 s.
- Zöllner, W.**, Die Industriezweigökonomik - Ein Instrument der Leitung der Planung. Berlin 1961. 88 s. DM 3,60.
- Zweigökonomiken der Industrie.** Internationales Symposium zu Fragen der Perspektivplanung. Berlin 1961. (Volkswirtschaftsplanung. 8.) KB.
- Zur ökonomischen Politik der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands und der Regierung der Deutschen Demokratischen Republik.** Berlin 1960. 1027 s. DM 8,20. KB.
- Ökonomisches Wörterbuch.** [Fra russ.]. Berlin 1960. 372 s. DM 15. KB-Ø.
- Money, growth, and methodology and other essays in economics.** In honor of **Johan Akerman**, March 31, 1961. Lund 1961. 509 s. Skr. 30. (Lund Social Science Studies. 20.) KB.

BOG ANMELDELSER

Ursula K. Hicks: Development from below. Local government and finance in developing countries of the Commonwealth. Oxford 1961, 549 sider.

Gennem mere end 100 år har et af grundprinciperne for det britiske kolonistyre været at regere så lidt som muligt. Formålet var i hovedsagen at skabe muligheder for udvikling af naturlige hjælpekilder, sikre ro og orden og dermed bane vej for kommercielt samkvem med områder og regioner, hvor manglende retssikkerhed lagde dette hindringer i vejen. Til dette formål gjaldt det om i størst mulig udstrækning at tage de myndigheder og institutioner i brug, som allerede fandtes i de pågældende lande, dels fordi disse var i besiddelse af fornødent lokalkendskab, dels fordi de allerede i forvejen i befolkningens øjne besad en betydelig myndighed. Naturligvis måtte disse myndigheder underkastes en vis kontrol, dels for at de nævnte formål kunne virkelig gøres, dels for at hindre magtmisbrug, der kunne bringe det engelske styre i miskredit hos befolkningen. Det var også i britisk interesse at styrke former for lokalt selvstyre, der tjente til at aktivisere befolkningen økonomisk og kulturelt, og derfor støttede koloniadministrationen i reglen sådanne reminiscenser af lokalt demokrati, hvor det fandtes.

Dette princip kommer klarest til udtryk i en skrivelse, som Lord Lugard i 1892 tilsendte The British East African Company, af følgende ordlyd.

»With regard to internal control of Uganda, in my opinion the object to be aimed at ... is to rule through its own executive government ... our aim should be to educate and develop the sense of justice ... An arbitrary and despotic rule, which takes no account of native customs, traditions and prejudices, is not suited to the successful development of an infant civilisation, nor in my view is it in accordance with the spirit of British colonial rule.«

En ny version af samme tankegang fin-

der vi i et cirkulære, som den britiske koloniminister i 1947 tilstillede guvernørerne over de forskellige afrikanske besiddelser. Det hedder her:

»... I have been considering some basic problems of African administration; I think it right that I should now address you on this subject, since our success in handling these problems, and the extent to which we can secure the active cooperation of the Africans themselves, may well determine the measure of achievement in the programmes of political, social, and economic advancement on which we have now embarked. I believe that the key to success lies in the development of an efficient and democratic system of local government. I wish to emphasize the words efficient, democratic and local. I do so, not because they import any new conception into African administration; indeed these have been the aims of our policy over many years. I use these words because they seem to me to contain the kernel of the whole matter: *local* because the system of government must be close to the common people and their problems; *efficient* because it must be capable of managing the local services in a way which will help to raise the standard of living; and *democratic* because it must not only find a place for the growing class of educated men, but at the same time command the respect and support of the mass of the people.«

Det er resultatet af disse bestræbelser og deres muligheder i en fremtid, hvor det engelske, i god forstand, paternalistiske styre er fjernet, der er emnet for denne bog. Kompetencen til at bedømme disse ting har forfatteren gennem sit mangeårige arbejde med disse problemer som forsker og lærer, og detailkendskabet har hun gennem omfattende studier i marken i løbet af de sidste 10-12 år. Om bogens formål og indhold siger hun i forordet: »... the building-up of local government as a preparation for independence, in the formerly colonial territories of the Commonwealth is the true hero of this book.«

Dette formål søger forfatteren at tjene gennem en meget detaljeret beskrivelse af de oprindelige lokale administrative og besluttende myndigheder i de forskellige områder, deres påvirkning og udvikling under indflydelse af det britiske styre samt den brug, som den seneste tids helt eller delvis selvstændige stater har gjort af det fundament, som forefandtes ved deres overtagelse af ansvaret.

Denne beskrivelse viser, at briterne dels har gjort meget for at holde liv i, undertiden genoplive, de lokalt selvstyrende organer eller institutioner, som var historisk givne, dels har søgt at udvikle de mere autokratiske former for nedarvet lokalt styre i demokratisk retning, og endelig har de bestræbt sig for at skabe nye lokale myndigheder i nær kontakt med befolkningen, hvor sådanne ikke fandtes. Der har herved navnlig i nyere tid, været en klar tendens til at tage britiske former som mønster, d.v.s., man har søgt at skabe alt i sit eget billede, dog med de modifikationer, som sømmer sig britisk empiricisme. Beskrivelsen af den nyeste udvikling giver også vidnesbyrd om, at de nye regimer har været villige lærlinge, både med hensyn til former, idemæssigt indhold og den udogmatiske indstilling.

Mrs. Hicks indskrænker sig ikke til beskrivelse; hun underkaster udviklingen og tilstandene i de forskellige lande en kritisk analyse: Hvormange kategorier eller »lag« af selvstyrende organer skal man have? Hvor omfattende skal de være? Hvor mange medlemmer bør der være i de folkevalgte råd, og hvorledes bør forholdet afgrænses mellem disse og funktionærer og embedsmænd? Alt naturligvis bedømt m.h.p. disse organers formål. Under diskussionen af disse spørgsmål bygger forf. naturligvis både på sit indgående kendskab til engelske forhold og på de studier, hun har gjort i de lande, hvis forhold det drejer sig om. Af særlig betydning bliver det her, at Mrs. Hicks blandt sine opgaver ved Oxford Universitet netop har at lede træningskursus for folk fra disse lande, der uddanner sig til tjeneste i lokale regeringsorganer. Hun har her rigelig mulighed for at komme problemerne ind på livet

ved drøftelse med sine elever. Faktisk er bogen for en stor del et resultat af disse drøftelser.

Et hovedproblem synes at være konflikten mellem effektivitet og demokrati. Det første hensyn kræver ofte et område af en størrelse, der svækker realiseringen af det andet. Spørgsmålet er, om der ikke på længere sigt vil være vundet en del ved at bringe ofre i effektivitet for at bevare befolkningens nære kontakt og personlige deltagelse i de lokale styrelsesorganer; for som Mrs. Hicks gentagne gange siger: Det er her, opdragelsen til demokrati foregår.

Hermed kommer vi til spørgsmålet om, hvad disse lokale organer har udrettet. Er den udvikling fra bunden, som Mrs. Hicks taler om i bogens titel, af større betydning, eller drejer det sig kun om en leg i sandkassen, der måske ad åre kan få betydning. På dette vigtige punkt giver bogen ikke et altfor klart billede.

Det indtryk, jeg har fået, er imidlertid, at der virkelig sker en hel del i disse små samfund og navnlig, at der kan komme til at ske noget i fremtiden, hvis det virkelig lykkes at mobilisere de lokale kræfter til løsning af fælles opgaver: veje, sanitetsvæsen, skolevæsen. Dette er det fundament, hvorpå de mere grandiose projekter, der findes i femårsplanerne, må bygge, hvis de skal stå solidt, og hvis de skal være i overensstemmelse med den brede befolknings trang og ønsker og ikke blot tilfredsstille statsledernes forfængelighed og prestige.

Alle, der interesserer sig for de såkaldte u-lande, bør læse Mrs. Hicks' bog. Uden at forf. i mindste måde tilstræber at pynte på britisk kolonistyre, giver denne bog et gavnligt korrektiv til den antikolonialistiske propaganda, vi dagligt er udsat for; den giver også et lærerigt billede, såvel af den historiske udvikling af samfundsstrukturen, som af den nuværende tilstand i disse lande. — Og dette er altså sammen af værdi i en situation, hvor disse forhold ikke længere er noget, der blot angår det britiske koloniministerium.

*Jørgen Pedersen**

* Dr. polit., fhv. professor ved Aarhus universitet.

R. S. Howey, The Rise of the Marginal Utility School, 1870 — 1889. University of Kansas Press, Lawrence 1960. 271 s. \$ 7,50.

Dette teorihistoriske arbejde må nærmest betegnes som en stemningsrapport fra økonomernes verden i 1870'erne og 80'erne. Hovedvægten er lagt på en række kapitler om Jevons, Walras, Menger, Marshall, Edgeworth, J. B. Clark, P. H. Wicksteed, Wieser og Böhm-Bawerk, hvori beskrives de enkelte bidrag til grænsenytteteorien, deres forudsætninger og indbyrdes relationer.

Det er forfatterens opfattelse, at teorihistoriske fremstillinger ofte efterlader det indtryk, at den økonomiske tænkning blev ændret straks efter, at de tre store grænsenytteteorikere havde publiceret. Gennem en grundig beretning om teoriens modtagelse på universiteterne (især i Frankrig og Østrig) og i den samtidige videnskabelige litteratur ønsker han at fastslå, at grænsenytteteorien tværtimod fik en meget langsom spredning. Det må hertil siges, at 20 år ikke kan forekomme en teorihistoriker at være en lang spredningstid i forhold til, hvad f.eks. har været gældende for »moderne« pengeteori og nationalregnskabsmetoderne.

I det hel taget er bogens tone for stærkt præget af to »jevonske« træk, dels at grænsenytteteorien betød en fuldstændig revolution i den økonomiske videnskab (*»the true Theory of Economy«*), dels at samtiden ikke ville anerkende dette storslåede fænomen, herunder anvendelsen af matematik.

I sin behandling af de »mindre« grænsenytteteorikere bringer bogen meget nyt stof. Afsnittet om Edgeworth er det mest interessante fra et idéhistorisk synspunkt; det påvises her, hvorledes Edgeworth søgte at knytte forbindelsen mellem grænsenytteteorien og den psykologiske disciplin »psychophysics«. Siden 1830'erne havde denne retning søgt at måle sansepåvirkninger (fornemmelse af vægt o.l.) og påpeget de marginelle påvirkningers betydning. Som i bogen som helhed har R. S. Howey også her undladt at sammenholde disse datidige teorier med mere moderne opfattelser.

Det ligger i bogens titel, at den vil be-

skrive grænsenytteteoriens spredning, og måske kan man derfor ikke bebrejde forfatteren, at han ikke forsøger nogen samlet vurdering af grænsenytteteorikernes i forhold til de »antikverede« klassikere. Men man sidder gang på gang under læsningen med den fornemmelse, at forfatteren mener, at efter Jevons var der intet tilbage af klassikerne, en fornemmelse, som iøvrigt fremmes ved, at bogen standser inden Marshall's Principles.

Som et bidrag til den økonomiske videnskabs kommunikationshistorie er bogen et interessant og overordentligt grundigt arbejde. Hvad angår nytteteoriernes analytiske udvikling er Stigler's artikler i *Journal of Political Economy*, 1950, stadig den vigtigste fremstilling. Men en samlet teorihistorisk vurdering af grænsenytteteorien, herunder dens betydning for nutidig teori, savnes stadig. Knud Erik Svendsen*.

* Førstebibliotekar ved Det kgl. Bibliotek.

Simon Kuznets, Six lectures on economic growth. The Free Press of Glencoe, Illinois, 1959. 122 s. 3,50.

Forelæsningerne blev holdt i Mexico City i 1958 og giver en foreløbig og kortfattet analyse af en række kvantitative sammenhæng i iagttagne historiske vækstprocesser. Størsteparten af det grundlæggende materiale er senere offentliggjort som supplement til tidsskriftet *Economic Development and Cultural Change* (1956-61) under fællestitlen »Quantitative aspects of the economic growth of nations« (I, Levels and variability of rates of growth. II, Industrial distribution of national product and labor force. III, Industrial distribution of income and labor force by states, United States, 1919-21 to 1955. IV, Disformation proportions: International comparison for recent years. VI, Long-term trends in capital formation proportions).

Den lille bog dækker således et stort område og er kun tænkt som et delvis sammen drag af disse studier (herunder også endnu ikke-offentliggjort materiale om betydningen af landenes størrelse og udenrigshandelen). Knud Erik Svendsen*.

* Førstebibliotekar ved Det kgl. Bibliotek.

DANMARKS NATIONALBANK

BALANCE DEN 31. OKTOBER 1961

AKTIVER

1000 kr.

Guldbeholdning	68.377
Fordringer på udlandet	1.265.489
Veksler på indlandet	80.579
Lån på værdipapirer	61.400
Lån mod statens garanti	14.676
Konto kulant	285.883
Statsforskrivning i h.t. lov af 19. december 1959	2.750.000
Obligationer og aktier	516.932
Skillemønt	15.279
Garantier	42.295
Forskellige debitorer	55.178

5.156.088

PASSIVER

1000 kr.

Seddelomløb	3.081.820
Grundfond	50.000
Reservefond	85.000
Sikrings-konto for obligat. og aktier	48.053
Sikrings-konto for andre aktiver	60.000
Danmarks Nationalbanks obligationer af 1936	4.000
Folio	167.893
Konto kulant	68.957
Indlånsbeviser	355.500
Kreditbeviser	14.500
Finansministeriets løbende konto	966.578
Forpligtelser over for udlandet	105.555
Garantier	42.295
Forskellige kreditorer	105.937

5.156.088

Diskonto og rediskonto 6½ pct.

Oktober 1961

Afregnet over bankernes check clearing i København og Århus 6.628 mill.kr.

SKIBSBYGNING
REPARATIONER
DIESELMOTORER
med og uden
TURBOLADNING

BURMEISTER & WAIN

København · Danmark

H. C. A.
Københ
Minerv

Den moderne bank

I ALLES TJENESTE

FÆLLESBANKEN

FOR DANMARKS SPAREKASSER A/S

H. C. Andersens Boulevard 37
København V
Minerva 123

RÅDHUS AFDELING:
Rådhuspladsen 14
Minerva 7520

ANDELSBANKEN

A.m.b.A.

HOVEDKONTOR

AXELBORG-KØBENHAVN

AFDELINGER OG KONTORER OVER HELE LANDET

STATSANSTALTEN FOR LIVSFORSIKRING

ÆLDST . STØRST . STATSGARANTERET

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4, København V

Yder laan i landbrug, skov- og havebrug
samt grundforbedringslaan

ARBEJDERNES LANDSBANK

KØBENHAVN . ESBJERG . ODENSE . ÅRHUS

99 kontorsteder på Sjælland.

Hovedkontor:

Vester Voldgade 107, København V.
tlf.: C. 6666.

Aktieselskabet

Aarhus Privatbank

stiftet 1871

Aarhus
Hovedsæde

København
Nygade 1
og *Kgs. Lyngby*
Hovedgaden 47

BIKUBENS FORVALTNINGSAFDELING

påtager sig bestyrelse af

kapitaler, der vil være at **båndlægge** i henhold til testamente, gavebrev, separations- og skilsmissevilkår el. lign.,

legatkapitaler,

pensionsfonds,

kapitaler, der skal tjene til **sikring af periodiske ydelser** og

kapitaler iøvrigt efter nærmere aftale.

Vedtægter udleveres i Bikubens filialer eller ved henvendelse i

Forvaltningsafdelingens kontor, Silkegade 8, K., tlf. centr. 133,

der giver alle oplysninger.

AMAGERBANKEN

AKTIESELSKAB

FILIALER OVER HELE AMAGER

EN GOD BANKFORBINDELSE ER PENGE VÆRD

Åbent depot

Obligationer, aktier og andre værdipapirer modtages til opbevaring.

Kapitalforvaltning

Båndlagte kapitaler, legatmidler, pensionsfonds og lignende forvaltes.

SPAREKASSEN

for

Kjøbenhavn og Omegn

FORVALTNINGSAFDELINGEN . NIELS HEMMINGSENSGADE 24 . MINERVA 5740

**Sikkerhed i Danmarks jord
land og by**

Lån med løbetid 60, 43 eller 30 år — samt i særlige tilfælde 10 år — ydes i faste ejendomme i by og på land inden for Østifterne og på Samsø

Cirkulerende kasseobligationer ca. 3,9 milliarder kr.

Indskrivningsafdelingen forvalter vederlagsfrit obligationsbeløb fra 10.000 kr.

Jarmers Plads 2, København V. Tlf. C. 8501

FYENS DISCONTO KASSE

(BANK-AKTIESELSKAB)

ODENSE

Stiftet 1846

DANMARKS ÆLDSTE PRIVATE BANK

KØBENHAVNS KREDITFORENING

GAMMELTORV 4 . C. 7236

Redaktion og annonceekspedition: Nyhavn 38*, København K., telefon Minerva 7858.
Tidsskriftets Bogladepris: 20 kr. pr. årgang, enkeltsalg 5 kr. pr. nr., 10 kr. pr. dobbelt nr.

BOGANMELDELSER I DETTE HEFTE

	Side
<i>Ursula K. Hicks.</i> Development from below. Local government and finance in developing countries of the Commonwealth. (Jørgen Pedersen)	214
<i>R. S. Howey.</i> The Rise of the Marginal Utility School, 1870—1889. (Knud Erik Svendsen)	216
<i>Simon Kuznets.</i> Six lectures on economic growth. (Knud Erik Svendsen)	216

MODTAGEN LITTERATUR

BREWIS, T. N. et. al.: Canadian Economic Policy. Macmillan, Toronto 1961. 365 s. - COHN, EINAR: Danske Pengeforhold 1914-1936. Gad, København 1961. 130 s. Kr. 15.-. - JASKARI, OSMO V.: A Study in the Theory of Incidence of Taxation. Suomalainen Tiedekatemia, Helsinki 1960. 116 s. - JASKARI, OSMO V.: Depreciation Allowances and the Real Capital. Suomalainen Tiedekatemia, Helsinki 1960. 68 s. - KONJUNKTURINSTITUTET, 1961:3: The Swedish Economy. Konjunkturinstitutet, Stockholm 1961. 41+79 s. Sv.kr. 5.-. - KUBOTA, ATKITERU: Essais sur Francois Quesnay. Tokio 1960. 62 s. - MARSHALL, ALFRED: Principles of Economics. Vol I & II. Macmillan, London 1961. 885+858 s. £ 6-0-0. - O.E.E.C.: Economic Conditions in Member and Associated Countries of the O.E.E.C. Benelux. O.E.E.C., Paris 1961. 75 s. DM 1.70. - O.E.E.C.: Economic Conditions in Member and Associated Countries of O.E.E.C. Denmark. O.E.E.C., Paris 1961. 31 s. DM 1.70. - O.E.E.C.: Economic Conditions in Member and Associated Countries of the O.E.E.C. France. O.E.E.C. Paris 1961. 41 s. DM 1.70. - O.E.E.C.: Economic Conditions in Member and Associated Countries of the O.E.E.C. Norway. O.E.E.C., Paris 1961. 33 s. DM 1.70. - O.E.E.C.: Economic Conditions in Members and Associated Countries of the O.E.E.C. Portugal. O.E.E.C., Paris 1961. 33 s. DM 1.70. - O.E.E.C.: Series of Lectures on Economic Growth. University of Madrid. O.E.E.C., Belgien 1961. 127 s. - O.E.E.C.: The Elimination of Double Taxation. O.E.E.C., Paris 1961. 82 s. DM 3.30. - O.E.E.C.: Tourism in Europe. O.E.E.C., Paris 1961. 97 s. DM 4.10. - O.E.E.C.: Twelfth Annual Economic Review. O.E.E.C., Paris 1961. 205 s. DM 5.10. - OLSEN, ERLING: Danmarks økonomiske historie siden 1750, I og II. Københavns Universitet 1961. 336 s. Kr. 20.-. - REICHMANN, W. J.: Use and Abuse of Statistics. Methuen, London 1961. 336 s. 22sh6d. - RISE, ALLAN og JENS DEGERBØL: Grundregler i dansk Arbejdsret. Nyt Nordisk Forlag, København 1961. 193 s. Kr. 13.-. - SHISKIN, JULIUS: Signals of Recession and Recovery. National Bureau of Economic Research 1961. 191 s. \$ 3.-. - SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTETS PUBLIKATIONER NR. 7: Enlige Ældre. Teknisk Forlag, København 1961. 47 s. Kr. 3.-. - S.O.U. 1961:52: Förenklingar i Utskänkningslagstiftningen Ciderfrågan. S.O.U., Stockholm 1961. 282 s. - S.O.U. 1961:42: Mål och Medel i Stabiliseringspolitiken. Stockholm 1961. 436 s. - S.O.U. 1961:56: Ändrade Bestämmelser om Ackumulerad Inkomst. S.O.U., Stockholm 1961. 151 s. - YEARLEY, C. K. jr.: Enterprise and Anthracite: Economics and Democracy in Schuylkill County, 1820-1875. John Hopkins, Baltimore 1961. 254 s.

Bøgerne kan fås til anmeldelse ved henvendelse til redaktionen

Redaktion og annonceekspedition: Nyhavn 88⁵, København K., tlf. Minerva 7858.

Tidsskriftets bogladepris: 20 kr. pr. årgang, enkeltalg 5 kr. pr. nr., 10 kr. pr. dobbelt nr.

Ved en Ostepind

Selv gammel Kærlighed kan stundom ruste.
Og svigefuld var ofte Venskabs Haand.
Men Kærligheden mellem gamle Oste
forbindes ved det fælles stramme Baand.

O, hvilket Emne for en Madsvends Harpe!
Her mødes, frigjort for hvert jordisk Nag,
de blide Sjæle med de meget skarpe
i Ly af Osteklokkens klare Tag.

I denne Liga er hvert Venskab prøvet,
og Livet leves som en evig Svir.
Kun Schweizerosten synes dybt bedrøvet
og tørrer Øjet i sit Sølvpapir.

Dog — Klokkens andre Oste blir ej bløde,
fordi hun stadig græder Kinden vaad.
Da hun om lidt en fyrig Snaps skal møde,
de veed, at Taarerne er — Glædesgraad.

Fra Morten Madsvend's
»Det Danske Bords Glædere«.

AALBORG TAFFEL AKVAVIT

